

Jiří Odvárka

Vorreiber

Osudové scénáριο vojáka wehrmachtu

2004

„Naše děcká sú není žádná Nemčouři!“

„Jakpak to, že ne?“

„No, není sú...“

„Já jsem Němec. Ty jsi Moravěnka moje. Naše děti jsou přece od každého kousek. Stejně tak jsou Čechoslováci po tobě, jako jsou zase Němci po mně.“

„Tož tak, ja stejně nechcu, aby děcánka lozily do nějaké hen té oné nemecké školy. Je to tam len samá politika, samé národ, národ, národ... Volanie hlasu krvi...“

„Pro ně to tak bude lepší.“

„Tož tak. Musijá chodit aj do české školy.“

„To já přece vůbec neříkám, že ne! U nás ve sklárně se už pomalu nemluví jinak než německy. Já chci pouze to, aby naše děti do budoucna znaly oba dva jazyky stejně dobře.“

„Tož to musijá té obě školy střídat, tož tak, střídat školy... Ako aj i tys musel.“

„Cha! To bylo ještě za císaře pána, dejžmupánbů věčnou slávu. Bylo to tehdy běžné. Patřilo ke vzdělání znát jak němčinu, tak i češtinu. Udělejme to nyní také tak: starší dvě děti ponecháme dál v české škole. Mladší dvě půjdou do německé volkschule. Po třech letech si školy vystřídají...“

„Tož tak...“

Přesně v tomto momentě úvodní dialog končí, neboť Vorreiber energicky jaře foukl do cylindru petrolejky.

Disputující pár rázem obklopila tma tak černočerně hustá, že se manželé před rozcapeně všeobjímajícími křídly temnot bleskurychle uschovali pod duchnu věru omračujících makro parametrů: to jest olbrímích rozměrů a přímo těžkotonážní hmotnosti.

Co jsme se právě dozvěděli?

Jářku, není toho právě málo.

Pokusme se společně utřídit poznatky získané intenzivní předchozí četbou. Nejsložitějšími metodami matematické analýzy docházíme k jednoznačnému závěru, že manželé Vorreiberovi mají čtyři školní děcka. Předkládáme o tom i exaktní vědecký důkaz, který můžeme vyjádřit formou analytické rovnice, kde: $2 + 2 = 4$.

Vorreiber sám již nemůže být žádným větroplachým mladíkem. Pokud absolvoval svoje výše citované české i německé školy ještě v době existence duální monarchie habsburské, mělo by mu být v roce 1936, kdy jsme se mu všichni společně – tak voyeuricky nevkusně – vetřeli až pod peřinu jeho manželského lože, kolem pětatřiceti let, možná o špetičku méně, nebo snad o ždíbík více.

Hovoří plyně nejen německy, ale i česky. Poměrně záhy ještě seznáme, že Vorreiber je oním zvláštním talentem na jazyky, co se nemusí nic těžkopádně biflovat či snad nakupovat v jakési pofidérní apatyce; jazykový talent, který bez jakéhokoliv zjevně vynaloženého úsilí zvládne ještě lehce polštinu, ukrajinštinu a ruštinu, to jest jazyky zemí, kterými projde pěšky, naplniv tak měrou vrchovatou obdivuhodně burleskní scénáři svého jen těžko uvěřitelného životního osudu.

Udivené rozpaky, hraničící mezně až s nepokrytě silným odporem linguistickým, v nás ovšem probouzí podivná hatmatilka – výrazový rejstřík – mluva – jeho milostivé paní

choti, která je s ním právě teď v plné práci pod tou obrovskou duchnou, etnograficky neobyčejně vkusně štráfkovanou.

Vorreiber svoji manželku sice sám označuje za Moravandu, ale to nás (zkušené znalce jazykozpytu a jakostní krásné literatury české) nemůže uchlácholit, natož snad pomýlit či zmást: „ďouče z Moravy“ to teda rozhodně není.

Hovoří totiž podivnou směskou naší jádrově rozmilé tak češtiny a rozličných moravsko-slováckých krojovaně paličkovaných dialektů. Zarážející je především opakovaná, silně účelová aplikace významově úplně protismyslné slovní vazby „děcká sú není – není sú“ nebo výslovnost „Nemčouří“ – s velikým a tedy pěkně tvrdým N.

Právě toto použité výrazivo nás bezpečně zavádí až někam do kvetoucích dolin podtatranských, tj. až na Slovensko. Ponechejme to tedy k vědeckému rozkladu členům Matice slovenské, kde ať si nad těmito slovesnými vyhřezlinami a novotvary patrioti badatelského štúrizmu lámou hlavu, či ať si jen zatrpkle poplakaají.

Naši manželé Vorreiberovi žijí již velmi dlouho v Čechách. Cože?

Jak to víme?

Řku: víme toho již opravdu hodně.

Četli jsme totiž opravdu pozorně.

Vorreiber se v úvodním dialogu zmiňuje o sklárně, kde pracuje. Ve fabrice se mluví již pouze německy. To nás plně opravňuje ke kořenově geografickému zacílení, tj. k poměrně přesné lokaci místa našich veselých událostí pod těžkotonážní duchnou s podélným proužkem decentně vyvedeným.

Jde zajisté (no jistě!) o české pohraničí.

Sudety.

Obec snad nejlépe hodně maličkatá a dozajista úplně bezvýznamná.

Proč?

Dotaz: Pročpak bezvýznamná?

Nález: Vorreiber přece nezhasl lampičku vypínačem. Sfoukl jen jaře petrolejku.

Důkaz: Větší města a průmyslově významné lokality Sudet byly již v roce 1936 elektrifikovány.

V sousedním Německu vládl Adolf Hitler, říšský kancléř, třetím rokem. Za tuto dobu se energicky a definitivně vypořádal s veškerou politickou opozicí. Ta teď byla dílem v emigraci, dílem v četných pracovních táborech a přeplněných káznících, případně přihlížela veškerému dění v evropském člověčenstvu zpoza láskyplně nadýchaných obláčků nebeských.

V roce 1936 Adolf Hitler prezentoval skvělé výhody totalitarizmu a též ovšem i německého národního socialismu před celým světem u příležitosti olympijských her, konaných toho roku přímo v srdci velkoněmecké říše: v Berlíně.

Hitler dokázal nepochybně pozdvihnout svoji germánskou říši z přetěžkého poválečného marasmu let dvacátých. Zjednal v Německu pořádek a země se velice dynamicky rozvíjela. Byl svým národem obdivován, ctěn a milován, když při emotivně vygradovaných projevech hojněmu posluchačstvu zhusťa a velice dopodrobna opakoval, zdůrazňoval a vyjasňoval:

„Národe náš německý!

Náš nejarijštější národe německý! Nyní navazujeme na Nibelungy, na největší, nejposvátnější, nejctihodnější návyky naše neotřele německé, návyky naše nordické – návyky naše národní. Nedopustíme nikdy novou nestabilní nadnárodní nabobsky nám nadřazenou nadvládu nízkého nactiutrhačného neožidovstva! Naprosto neochvějně navodíme nadobro nálady nadmíru novátorsky nové, nakypříme naše nemalé německé národní nápravněvýchovné nátlaky!

Nyní nastolíme německé nacionální nordické názory navždy!

Natrvalo!

Navěky!

Nám nikdo nikam neuteče! Nejenže naši nepřátelé nenaleznou nadosmrti nikde nižádné nápomoci! Nikoho neponecháme napospas neesteticky negativnímu nihilismu, nějakým neurastenickým, nezákonným, nelegitimním, negroidním, novojudaistickým nemravnostem nebo náboženskému nevědomí!

Nevídáno!

Notabene, nezřídka narkóza nektarů nevědeckých nechutností, nasávaná nenasytnými neárijskými narkomany nalačno, nemá načisto nejmenších následků nemocničních. Notorickým násoskům, něfachačenkům, nymfám, nemocným nudistům, nenasytům, nočním netopýřům, nakaženým naivkám nalčíme nejosobitější naturální nápěvy.

Nešvary netrpíme!

Noblesa našich německých nordických nominací, naše nezpochybnitelné národní nadání, naše nadmíru nadproduktivní nadstavba nechť navěky, napořád, navždy, naviguje nanovo následující německá nemluvnata. Německým novorozencům nakonec nashromáždíme nadbytek národněhospodářských nektarů.

Nejvyvolenější naše nejsvatější národněsocialistické Německo!

Nás nikdo nikdy neutáhne na navařenou nudli!

Naši nepřejícníci nemají nižádnou naději! Nacionalismus německý napříště neponechá nikoho na naivních neetických normativěch! Najmě na nejctihodnější německé národní názory navršíme naše nová náročná návěstidla nejrasovějšího nátlaku nacionálního!

Ni navenek Německa neponecháme naše nordické následovníky nepřejícníkům napospas. Naopak!

Naši neotfele nejkošatější náruč noblesně a neokázale nabízíme netto! Nejpozději napřesrok narosteme několikanásobně.

Nastokrát!

Nactiutrhačům ne-německým, napomahačům nepříteli, narafičíme naše nejsikovnější nástrahy. Namouduši, naskicujeme nové náčinky nevěřícím nevděčným neandertálcům.

Nebesa nám napomohou!

Neoblomným nabančíme na nezdárnou našpulenou!

Námezdným narušitelům na náměstích nabijeme na nechutně nešvarné negližé!

Nenávistní nohsledi neřádů nechť nakvap nashromáždují naříkavé nekrology na náhrobky.

Nepřizpůsobivým natlučeme!

Nepřátelům Německa nařežeme! (Nazdar!)

Nejmilejší naše nacionální Německo! (Nazdar!)

Nic než Německo! (Nazdar!)

Nazdar!

Nazdar!

Nazdar!“

Dějiny devatenáctého a dvacátého století v rozšafně tak šumném našem ěolíčku českém jsou především instruktážní historkou o přepjatém nacionalizmu. O nacionalizmu německém, ale rovněž tak, to si tedy klidně přiznejme a nesypejme si písek do očí, i o našem vlastním autentickém pořouchloizmu českém.

Vždyť:

v roce 1918 se opravdu všichni Češi Němcům hodně nahlas vysmáli a vysmívali.

V roce 1938 se drtivá většina Němců značně hlasitě chechtala všem Čechům.

V roce 1945 se všichni Češi velice nasmáli úplně všemu německému.

Jediní, kteří se v průběhu dvacátého století opravdu pořádně – tj. upřímně a zcela od srdce, z plných plic – nezachechtali, byli rodinní příslušníci desetitisíců smíšených česko-německých a německo-českých rodin.

1 9 3 8

V čarovně krásném a hlubokém údolí, ze všech stran obklopena půvabnými vrchy Jizerských hor, leží vesnice Olešná. Její velikost a rozlohu nám nejlépe osvětlí instruktážní doplněk, že se v Olešné nacházejí dvě hospody.

První leží v nejnižším bodě vesnice, v ostré stoosmdesátistupňové zatáčce a jmenuje se velice případně a zdařile Na rozcestí: silnice odtud vede třemi směry, a to vždy serpentinami do příkrých kopců. Nejbližší trojice vesnic je od rozcestí v Olešné přibližně stejně vzdálena, tak bratru kolem čtyř kilometrů po půvabně křivolakých a lesnatých cestách.

Silnicí vedoucí přímo za hospodou Na Rozcestí dojdeme až do obce Hamry, a pokud bychom pokračovali ostrou vracečkou, dostaneme se do Sklenářova. Jestliže se ale otočíme nazpět do kopce směrem na Plavy, najdeme na samém vrcholu stoupání po pravé straně poslední budovu patřící ještě k Olešné, totiž naši druhou pivochmelnu, hospodu s neméně místopisně určujícím názvem Na Vrších.

Vůbec nic na světě však není tak jednoduché, jak se to povrchnímu, krajinou jen tak švenkujícímu pozorovateli na první pohled jeví: všichni starousedlíci hospodu s vývěsním štítem Na Vrších nazývají zásadně jenom U Anduly.

To jen tak, úplně mimochodem, aby se nám to nemohlo nějak zmotat, nebo dokonce, ale to snad, krucipísek, ne, poplést.

Rozhodnutím čtyř evropských velmocí, Německa, Itálie, Francie a Velké Británie, roku 1938 v bavorském Mnichově se vesnička Olešná stala součástí velkoněmecké Říše, přesně řečeno její nově zřízené zemské župy s názvem Sudety (Sudetengau).

Olešná byla ve své dlouhé historii vždy obcí českou, obklopena kolkolem vesnicemi a městy německými.

Opět však musíme konstatovat, se značnou dávkou té nejzvlivější historické skepse, že úplně vše je neobyčejně relativní, a tak i v čistě německých obcích žila takořka vždy nějaká ta menšina česká, nebo menšina jinak národnostně zamixovaná a koktejlózní. Mnohem přesnější by proto bylo používat výrazu: převažující obyvatelstvo německé, nebo převažující etnikum jiné, to které, například české, že ano.

Že ano?

Před německým zábořem českého pohraničí v roce 1938 měla většina obyvatel Sudet státní příslušnost československou a národnost českou nebo – převážně – německou, podle toho, ke které národnosti ten který občan optoval.

Jan Vorreiber, který nás ovšemže zajímá především, měl národnost německou, jeho manželka národnost českou, dvě z jejich dětí německou a dvě českou.

Zatím to ještě není nikterak zauzleno.

Vraťme se ale zpět do Olešné, naší krásné vesničky v tak půvabně probarveném údolí Jizerských hor, jak již bylo řečeno vesničky historicky české, řečeno výstižněji obce s výrazně převažujícím obyvatelstvem české národnosti.

Vorreiberovým sousedem v Olešné byl Karel Kroupa. Vysoký a silný muž, v roce 1938 šestatřicetiletý. Pracovitý sympáťák, obdařený skvělými schopnostmi zcela přirozeného leadra, tahouna a dobrého diskutéra.

Již od nejtělejšího dětství projevoval Karel Kroupa schop-

ností charismatického náčelníka klukovské smečky. To mu potom vydrželo i do jeho dalších let. Byl vysoký, svalnatý, odvážný, přirozeně inteligentní i poměrně sečtělý. Při častých dětských bitkách s partami z okolních vesnic a měst uměl vždy nalézat originální strategická řešení.

Famózní byl jeho vynález koulí uhnětených z jílovitého bláta. Kluci z Olešné je vymršťovali přesně i na značně vzdálené cíle pomocí klacků, na které koule napichovali. Tímto zlepšovákem později zdecimovali početně nesrovnatelně silnější grupu svých vrstevníků z obce Plavy, aniž by se k nim překvapení Plaváci vůbec dokázali přiblížit.

Okouzující účinek této překvapivé zbraně si z bojiště nakvap ustoupivší Plavané vychutnali hned nadvakrát. Poprvé přímo na bitevním poli a podruhé o pouhou půlhodinku později od svých právem rozlícených rodičů.

Výjimečné velitelské schopnosti Karla Kroupy oceňovali a uznávali už ve školním věku všichni jeho generační vrstevníci z nejbližšího okolí bez rozdílu národnosti.

Na druhou stranu ta dvě ká v monogramu Karla Kroupy byla od jeho nejranějšího dětství příčinou rozšířeného posměšku – totiž že Karel Kroupa kaká...

Později byl Karel Kroupa svými četnými nepokrytě závisťivými kritiky obdařen další bizarní přezdívkou. Říkávali mu jen tak úplně úsporně Kaiser Karl von Kruppen aus Olesnitz und Zweimahl K.

Právě to osudově podvojené ká v jeho monogramu také způsobilo, že jej ještě později snad všichni, co ho v jablonckém regionu znali osobně, a nebylo jich právě málo, láskyplně nazývali Cvajmál.

Všechny děti v Olešné musely od nepaměti pomáhat v hospodářstvích svých rodičů. Naprosto přirozenou cestou si tak osvojovaly řadu dovedností, které souvisejí s krmením a ošet-

řováním skotu a domácích zvířat, běžnými opravami nářadí a údržbou podhorských chalup. Ke Cvajmálovým nejbližším kamarádům od dětství patřili jeho vrstevníci z Olešné: Jan Vorreiber, František Šafr a Kamil Bárta.

Často si hrávali v malé lovecké chatě na konci příkré travnaté stráně, která se táhla nad Olešnou, až těsně u samotné hranice lesa.

Původně to byl myslivecký posed halabala stlučený z neohoblovaných prken. Kluci však postupně přístřešek přebudovali a vybavovali ho přiměřeným komfortem. Když už přicházeli do telecích let, byl původní posed docela solidní a pevnou roubenicí – zálesáckým srubem s velice bytelnými okenicemi, železnými kamny, těžkým stolem a rohovou lavičí. Mezi nádobím nejroztodivnější provenience dominovala rozsáhlá sada sklenic.

V té době již kluci svojí zálesácké chatě dávno říkali hájenka.

Jako adolescentní puberťáci kluci do hospod Na Rozcestí ani k Andule nemohli. Tam totiž velice často vysedávali jejich přísní otcové. Domluvili si proto stabilní setkávací postup: kdo přišel do hájenky první, postavil do okna rozžatou petrolejku. Svítící bod nahoře na stráni byl zdaleka viditelným signálem. Když se potom sešli, zavěsili petrolejku na hák nad stolem a okenice uzavřeli.

Tak to platilo po celá dlouhá léta – a kupodivu i potom, co se Cvajmál stal dospělým mužem a vyhledávaným zpěvákem značně ordinérních písní, a to nejen v hospodském sále U Anduly, ale i v knajpě Na Rozcestí.

Vorreiber přišel z práce až za tmy.

Při jídle spatřil oknem vysoko nad Olešnou mihotavé světlo hájenky. „Že by Kamil? Nebo snad Cvajmál?“ přemýšlel

v duchu. František Šafr to už být nemohl, protože se těsně před německým zábořem Sudet s celou rodinou odstěhoval do českého vnitrozemí, stejně jako řada dalších sousedů.

Vorreiber se zvedl od stolu.

Ze skříně vyňal gumovou hadičku a sestoupil do kamenného sklepa. Tam z velikého soudku, který si přivezl od tchána z Moravy, přetáhl do skleněného demižonu asi čtyři litry rubinově opalizujícího moku. Potom si vzal kabát a čepici.

„Jsem v hájence,“ hlasitě zavolal do dveří kuchyně.

Když byl pod strání, začal z komínu hájenky stoupat sloup kouře, a když otevřel její dveře, Cvajmál právě zavěšoval petrolejku na hák nad stolem a zavíral okenice.

„Jé, už je tu nádherně teplo.“

„Připravím svařák,“ zaráčkoval svým charakteristickým způsobem Cvajmál a ihned se velice zkušeně chopil demižonu. Nalil vrchovatě do kastrůlku, který pak ruče postavil na střed do ruda již rozhicovaných kamen.

„Pro mě teda svářo rozhodně nedělej! Já nebudu znehodnocovat takhle kvalitního Vavřínečka cukrem se skořicí, o hřebíčku ani nemluvě.“

Vorreiber odložil kabát a čepici. Nalil si z demižonu do sklenice, potom proti světlu petrolejky labužnický ocenil jiskru, tu mnohoslibnou třpytilku, a hřejivý jas nápoje. Zdlouha si ke sklenici přivoněl. Zlehýnka si lokl, podržel doušek v ústech, a než polkl, s láskou a potěšením pravého znalce ho protáhl a prožmoulal po celém horním patře.

„Co se děje?“

„Kamil se dneska vytratil z Olešné. Naložil všechno, co se dalo, na žebřičák, děcka..., starrou panímámu... Potom uzamkl stavení a donesl mi hnedky po ránu klíče. Bude žít s celou svojí rrodinou někde až snad u Kutný Horry. Nechal mi tady adresu. Jeho brácha tam má snad nějaká pole a sta-

vení... Kamil byl z nás ze všech přece vždycky vůbec ten největší srrab! Vždycky to byl poserra... Pamatuješ si, Hansi, jak tenkrát ten srroula Kamil zbaběle prrchal, když jsme se rvrali s Hamrrovákama? “

Ostré syčení a prudké staccato prskání uřalo rozbíhající se již diškurz obou přátel.

Víno na rudě rozfajrovaných plátech kamen vzkypělo. Místnost se rychle zaplnila šedým čmoudem a čpavým puchem karamelizující spáleniny. Cvajmál zbrkle uchopil kastrůlek mezi palec a ukazováček.

„Kurrva!“ zařval vzápětí, „Kůrrva!“ Vrazil spálené prsty do úst a po chvíli je zabalil do nepřilíš čistého kapesníku. Potom, bohatě cmrndaje, přenesl kastrůlek na dřevěný stůl, kde se bezúspěšně pokoušel přelévat kypějící svařeninu do předem nachystaného hrníčku. Nakonec marných pokusů zanechal a ze zpěněného kastrůlku si nápoj nabral hrníčkem.

Vorreiber pozorně sledoval Cvajmálovu zrychlenou hereckou etudu graduující k pointě a pak se trpce pousmál:

„Já si naopak myslím, že Kamil i Franta Šafr udělali velice dobře, když se odsud vystěhovali. Udělali to ještě včas...“

„No, no, počkej, Hansi! To se podle tebe jako mají všichni Češi odsud – z historricky našeho území – odstěhovat? A co když se třřebas nemají kam vystěhovat? Co když nemají vůbec žádné přířbuzenstvo ve vnitrozemí jako Frranta nebo Kamil...?“

„Já jenom vím, že od doby, co do Sudet přišlo německé vojsko, se poměrně hodně zatýká. Už od prvního momentu se zatýká. A gestapo chodí najisto! Má naprosto dokonalé informace. Už se zatýkalo snad všude kolem: v Jablonci, v Lučanech, ve Smržově, v Tanvaldu i v Plavech. Ty si, Kódl, taky dávej velikej pozor. Dávej si majzla hlavně na tu svou nevy-máchanou hubu!“

„Ty mně, Hansi, vyhrrožuješ?“

„Ne! To teda ne. Kódl, já ti ani trochu nevyhrrožuju, já mám o tebe jenom opravdu velikánskej strach.“

Cvajmál odpověděl značně ironizujícím zpěvem písně, která bývala slavnostně zpívána při oslavách československé samostatnosti těsně po rozpadu habsburské monarchie:

„Třři sta let nám pouta pěstí

zákon svírral vaz,

museli jsme jha tíž nésti,

teď jsme volní zas.

Čech však nesmí volnou rruku

líně k boku dát (ta rrata tá!)

ani zdvíhat v zlobném hluku

s brratrrem svým se prrát.“

Zvuk břeskně vřeštící polnice „ta rrata tá!“ Cvajmál mistrně zatroubil do trubičky vytvořené ze svých obrovských svinutých dlaní, a hned potom, již docela klidně, navázal nit:

„Tady u nás v Olešné si snad ještě můžeme bejt naší českou věcí oprpravdu jisti.“

„Aby ses nedivil. Aby ses pak nepodivoval, až už bude pozdě... Nevěř vůbec nikomu! O tom, co se skutečně dělo v Německu v posledních letech, máme tady jen velice vzdálenou..., troufnu si říct úplně pomýlenou představu. V Německu se prý trestá už jakýkoliv projev nesouhlasu s vládnoucím režimem. V pracovních lágrech jsou i lidé, kteří pouze nad tím vším tak trošičku – tak nějak, jaksi – jenom poněkud, hm..., málo jásali, prostě neprojevovali ten pravý dostatek nadšení pro vládní program kancléře Adolfa Hitlera. Udávaly je prý na gestapu velmi často jejich vlastní – tou propagandou úplně zpitomělé – děti...“

„Ale jó. Já to taky vidím tady všude kolem. To okázalé prroněmecké vlastnění všech těch velkoněmeckých říšských skopčáků, co neměli před párr lety ani pořádně co do huby.“

„Z toho důvodu ti říkám, že Kamil a Franta se vystěhovali se svými rodinami ještě včas. Pamatuješ je při vojenské mobilizaci československého vojska? To jejich okázalé české vlastnictví!“

„No, počkej! Franta i Kamil měli už dlouho před mobilizací každou chvíli šutrřákama vymlácená okna a na vrratech obrrovské nápisy vápnem: Rraus!, jako že maj odsud vypadnout. To jim prprávě dělali patnácti až šestnáctiletí pobláznění óórrdneři z SdP, Emil i Franta dokonce snad i věděli, kteří malí hajzlíci to byli, jenže dokaž jim to! Chyť ty sprratky někde v noci, když ani nevíš, kolik jich tam vlastně je a jak jsou vyzbrojení...“

„Ve Smrřově je to ještě nesrovnatelně horší. Mnohem horší než tady u nás v Olešné. Kdo z toho mála Čechů tam jen trochu mohl, ten se už dávno vystěhoval do vnitrozemí. Zbylí Češi ve Smrřově mluví už jenom německy a předstírají, jak jsou k hitlerovské Říši převelice loyální.“

„Smrřov byl vždycky úplně německej...“

„To mi povídej, dělám tam ve sklárně už víc než dvacet let! Vždycky se tam i tady všude kolem vycházelo s Němci přátel-sky, prostě tak nějak normálně, úplně po sousedsku. Ne tedy že bysme se občas neporvali nebo si třeba nedělali jeden z druhýho nějakou tu srandu. Ale posledních deset let se tu najednou objevuje nenávisť, a ta se stupňuje až za hranici normálního zdravého rozumu. Přitom tady všude vlastně nikdo ani kloudně neví, co vlastně svým původem je. Každě z nás přeci zná tak maximálně tři pokolení svých praprapřed-ků. Co ty jsi třeba, Kódl, chacha, co ty jsi za Čecha? Tvoje babička je přece Němka!“

„No je to teď, Hansi, stejná trragická situace jako po bitvě na Bílé hoře. Tehdy také začal zaplavovat naši krrásnou českou zemi nám všem cizorrodý, Čechům všem vždy tolik nepř-řátelský německý živel. Tehdy naši čeští krrajané emigranti, loučíce se s rrodnou českou hrroudou, s naší vlastí, tak moc všem nám Čechům přřevelice milenou, plakávali velmi use-davě na paloučku rrůžovém...“

„Přestaň blbě žvanit, Kódl! V pobělohorské době nešlo přece o vůbec žádný národnostní útisk. Probíhala pouze masivní rekatolizace celé země. Ti tvoji čeští emigranti – členové jed-noty bratrské – odcházeli přece do ciziny jenom proto, že byli vyznáním protestanti, odcházeli z Čech jen z náboženských důvodů! Věř si tomu, nebo ne, většina z nich se potom usadila v Sasku. Cha! cha! Dokonce, a to hlavně, v Berlíně! Přijaly je i dalších germanofonní země, třeba Švédí, Nizozemci...“

Vorreiber dolil prázdné sklenice a otřel hadrem pocmrn-daný stůl. Cvajmál zatím vypláchl prázdný kastrůlek a hrnek. Jako by snad Vorreibera ani neposlouchal. Pokračoval už opravdu dost nakvašeně:

„Jenže toto je naše území! Celá ta naše krrásná česká kot-lina byla přřece vždycky v historrii jenom naše! Němčouři sem do Čech přřišli až na naše výslovné pozvání, a to pouze jen jako kolonisté, první vlna někdy až snad v jedenáctém, další až dokonce ve třináctém století!“

„No to je naprostý nesmysl! Dávno před tím, než k Řípu dorazil ten váš, mimochodem tak čacký a chrabrý, kmen Bójů, až odněkud z východu, musel z tohoto území vytěsnit germánské kmeny! Částečně s nimi splynul, částečně je přímo vyhnal. A až po tom všem se ten váš slavný praotec Čech se svojí družinou vydrápal na ten bájný kopec a ocenil pohledem zkušeného znalce a odborníka, že je zde v Čechách vůkol dostatek strdí a mléka!“

Jeho rodný bráška Lech ty praotcovy chvástavé tlachy o včelím medu a tolik výživné hodnotě laktózy nemohl ani poslušchat. Proto se raději vrátil zpět na severovýchod, aby tam rozhodil semeno a založil tím Polsko. To celé údajně proběhlo kolem šestého století našeho letopočtu.

Kdo tu tedy vlastně byl první? Přece jenom... asi ty germánské kmeny, ne? No – není-liž tak, není-liž pravda?“

„No a co ten ..., ten..., ten páterr, ten páterr, ten jezuita..., páterr Koniáš, ten přeci páčil naše české, naše vlastenecké knihy! Páčil je prrej na hrranici!“

„Ty zase až moc čteš toho ublafanýho českýho nacionalistu Aloise Jiráka. Málokdo udělal pro obrovský kulturní rozvoj Evropy tolik co jezuité. Pojem národnosti nebo národa je záležitost velice, velice historicky mladá. Takovejch jen... Ani ne... Sotva tak sto, možná sto padesát let! A řekni mi teď sám, co to je pouhých sto let v dějinách lidstva? Úplně zanedbatelný zlomek! Prokazatelně existují archeologické vykopávky svědčící o lidském osídlení Země už čtyři tisíce roků před Kristem, takže to máš dohromady nejméně 5938 let dosavadní existence lidstva. Přitom ještě na začátku devatenáctého století nikoho nějaká národnost vůbec nezajímala. V žádných písemných dokumentech se národnost ani neuváděla. Celé české vlastenectví je jen rafinovaně převlečený šosácký nacionalismus!“

„To je krravina! Prrávě vy rroztařovační Germáni stojíte vždy na začátku všech českých historických trrápení! Teď, co jste si už obsadili naše české pohrranici, je to už přeci každému úplně jasné! Je to navlas totéž, jako to bylo v českých dějinách vždycky přředtím. To prrostě nejde popírrat! Nejdřív jste nám Čechům nechali zavraždit knížete Václava, potom jste nám vy Němci upálili mistra Jana Husa v Kostnici. Ještě později jste se snad úplně všichni spojili k porrážce

našich slavných a hrrdinných husitů. Po bitvě bělohorské jsme úpěli pod jařmem habsburským tři sta let! Tři sta let jsme úpěli!“

„A jak jste to vlastně vy Češi jako úpěli? Vždyť právě v sedmnáctém, osmnáctém a devatenáctém století tato země udělala největší hospodářský skok vpřed! Přečti si, prosím tě, někdy podrobnosti o zatýkání Karla Havlíčka! O tom jeho věru mazácky fešném kriminále v tyrolském Brixenu! Ty vůbec nemáš představu o metodách gestapa v současném Německu! Říkám ti: dávej si bacha na hubu, nebo gestapo brzy poznáš na vlastní kůži!“

„Naše nová, mladá a tak krrásná Rrepublika československá vám Němcům nikdy nešla pod knírry!“

„A bodejť by taky šla! Hernajsherde! To byla moc pěkná velmocenská volovina, rozdělit po Velké válce Rakousko-Uhersko na řadu malinkatých státeků a uvalit na Němce tak obrovské reparace, že je Německo ani Rakousko nebylo schopno zaplatit! Dyť jen a jen díky tomuhle rozhodnutí se dostal ten strašidelný komik Adolf Hitler k moci! Normální Němci a Rakušáci se mu přece ještě tak před deseti dvanácti lety vcelku jen srdečně smáli! Všem byl naprosto k smíchu! Až pak najednou Němcům ten jejich smích na rtech ztuhnul. Bylo už ale pozdě! Hitler napřed bezpečně oslovil veškerou lůzu a snad úplně všechny německé nespokojence, a že jich tenkrát po Velké válce bylo všude hodně! Udělal to nesmírně jednoduše: řekl jim, že oni jsou ti ze všech nejlepší. Že jen díky rasově podřadným Židům a dalším nepřítelům skvělého nordického germánstva nejsou na místě, které jim v hierarchii světa po právu a historicky náleží. Že Německo snad úplně všichni podvedli, zradili a okradli, že Němci jsou ve skutečnosti ti nejlepší pracanti a nejskvělejší vojáci na celém světě, že jejich dokonalá německá armáda nebyla ještě nikdy

v celých dějinách nikým poražena... A teď mi řekni, Kódl, popravdě mi řekni, existuje snad na světě člověk, který by s obrovskou chutí nenaslouchal tomu, že je ten úplně ze všech nejlepší, a který by tomu po nějakém čase neuvěřil?“

Cvajmál ale Vorreibera už neposlouchal. Díval se zasněně na dno prázdného demižonu. Náhle se zprudka nadechl a překrásným zvučným ténbrem spustil:

*„Po silnici jedou vozy
naše Anča nemá kozy
šak voni jí nárrostou, nárrostou
až já budu starrostou...“*

Vorreiber se tomu musel smát. Překontroloval letmo hasnoucí uhlíky v kamnech. Natáhl si kabát a narazil čepici. Cvajmál mezitím vypláchl sklenky a vylil vodu z vědra. Vorreiber uchopil prázdný demižon a sfoukl lampu nad stolem. Cestou po stráni dolů do Olešné se za ním hlasitě neslo do širší dálky:

*„Když byl ještě Adam v rraji
v té nebeské rrotundě
začlo se mu náhle stejskat
ale jenom po...“*

Smrž – houba, latinským jménem morchella, rostoucí krom-obyčejně čile každého jara na pasekách v okolí – se houževnatě propracoval nejen do názvu města Smržova, ale přímo fyzicky se vmáchl i do městského erbů.

Obec se smržem ve znaku je zmiňována v kronikách již od šestnáctého století.

Smrž má dutý klobouk podoby kuželovité, nahoře je uzavřen a jeho kraj srůstá s nohou (třeněm). Povrch má rozdělen síťovitě v četné důlky, žebry mnohonásobně spolu spojenými. Barva klobouku je šedohnědá, žlutohnědá až tmavohnědá. Jemná hmota je křehká a velice chutná. Třeň bývá až 5 centimetrů dlouhý, oblý, válcovitý, barvy bílé. Smrže rostou hlavně na jaře po teplém dešti, vzácnější jsou na podzim. Houba tato se vyskytuje na lesních lukách, na krajích lesův a v zahradách. Vnitřek mladých smržů je měkký, u starších však tuhý a vyschlý. Mladé smrže jsou velmi dobré, stejně jako mladší ženy, ale starší pozbývají postupně své dobré chuti a jsou tuhé.

Vida. Ejhle! Dokonce i v houbařských atlasech lze stále nacházeti kořenově dokonalé příklady a hojnost barvitých poučení pro náš život.

Smržov býval jednou z historicky nejbohatších obcí na celém Jablonecku. Ve zdánlivě poklidných a idylických časech na začátku dvacátého století žilo ve městě kolem deseti tisíc

obyvatel. V drtivé většině to byli občané hlásící se k národnosti německé.

Město Smržov leží na hlavním komunikačním tahu mezi Harrachovem a Jabloncem nad Nisou. Silnice směrem od Tanvaldu smyslně se převalujíc vlevo a zase vpravo stoupá protáhlým údolím Smržova až ke krásnému náměstí. Tam veškerému dění vévodí (jak také jinak, no ovšem!) městská radnice.

Za náměstím ve směru na Jablonec silnice chvíli, snad jen z pouhopouhé setrvačnosti, zlenivěle pokračuje směrem vzhůru, leč přetínají ji drážní šraňky. Za železničními závorami Smržov končí. Dosud stále stoupající silnice se tam prudce předkloní v pase a klesá serpentinami dolů až do Jablonce nad Nisou.

Železnice v celém táhlém údolí Smržova, snad inspirovaná po erotickém způsobu latinskoamerickou rumbou, kopíruje všechny již naznačené oblínky silniční. Vzhledem ke vzdálenostem a rozlehlosti celého města musely být ve Smržově zřízeny hned tři drážní zastávky: Dolní Smržov, Střední Smržov a – až nahoře u náměstí – Smržov (takto již bez přívlastku archivního).

Panorama odvážně vysokého kamenného železničního viaduktu rozkročeného přes další krásné smržovské údolí přímo na obec Jiřetín zdobí snad každou pohlednici, kde je vyobrazeno toto tak podivuhodné a krásně položené podhorské městečko.

Za svůj historický rozmach a bohatství vděčí Smržov zejména dřevozpracujícímu, textilnímu a sklářskému průmyslu, ale především obrovské obchodní šikovnosti a nezměrné pracovitosti vlastníků a zaměstnanců smržovských továren, kteří využili blízkosti železnice a zřídili si drážní vlečky přímo až na nádvoří fabrik. Železnice potom

Smržov

sloužila při dodávkách vstupních materiálů i k expedici hoto- vých výrobků směřujících kdysi snad do všech zemí světa.

Největší a nejbohatší továrnou v celém Smržově bývala nepochybně sklárna Kahn. Její vlastník dokázal z původní malinkaté sklářské huti a lisovny knoflíků vybudovat rozlehlý podnik specializující se na kombinovanou sklářskobížuter- ní výrobu.

Malé sklářské polotovary, převážně z foukaného, ale i z lisovaného skla, zde byly pokrývány a zdobeny nejrozlič- nějšími dekory: byly leptány, broušeny, potahovány kovem či ručně malovány. Továrna Kahn vyráběla nejširší myslitelný sklářský zdobený sortiment: počínaje obrovskými křišťalový- mi lustry až po titěrně maličkaté vánoční ozdobičky.

Na začátku dvacátého století byla vybudována rodinná vila Kahnů.

Penězi se při její výstavbě opravdu nešetřilo. Kahnova vila byla do nejmenšího detailu projektována těmi nejdražšími architekty, kteří za lukrativní zakázkou dojížděli až z Vídně. Byla postavena v tehdy již odeznívajícím, stále však mezi všemi snoby značně módním novogotickém slohu. Měla arkýře a honosila se i několika věžičkami. Přímo ohromující byla rozlehlá vstupní hala vily, obložená tmavě mořeným dubem, s ručně vyřezávanou galerií, umělecky vyvedeným dřevěným stropem a vysoce reprezentativním schodištěm.

Ve Smržově stálo tehdy přibližně 1300 budov, řada domů byla velmi pěkných, ale Kahnově vile – co do její výlučnosti a do očí bijící veřejné presentace obrovského bohatství vlast- níka – se opravdu nevyrovnalo vůbec nic.

Již na podzim roku 1930 začal starý pan Kahn klempírovat s rozličnými dědkovskými potížemi a neduhy. Navštěvoval lékaře. Zval si do Smržova špičkové odborníky. Objednával a platil si specialisty málem z celé Evropy. Donekonečna

objížděl předepisovanou a tolik mu všemi doporučovanou, blahodárně působící péči lázeňskou. Navzdory osobní péči největších expertů byl stále, to již opravdu vlekle, nemocen.

Předal řízení rodinné firmy svému nejstaršímu synovi Ottovi. Jen o několik měsíců později mohl starý pán v naprostém klidu zesnout. Z hlediska řízení firmy a správy obrovského rodinného majetku Kahnů byl jeho nejstarší syn Otto nepochybně tím nejpovolanějším mužem.

Nový vlastník sklárny Otto Kahn vystudoval techniku ve Vídni. Potom střídavě pracoval v otcově sklárně a navštěvoval konkurenční fabriky po celé Evropě. Osobně si vyzkoušel práci na všech provozech továrny i v otcově kanceláři. Časem ovládal všechny profese, co jen jich v jeho továrně bylo.

Svého generačního vrstevníka a přítele Hanse Vorreibera navrhl Otto svému otci za mistra jedné ze sklářských hutí.

Když se, to už několik let po otcově smrti, Otto Kahn odhodlal k rozsáhlé rekonstrukci strojního vybavení a pře- stavbě celé fabriky, povýšil Vorreibera na vrchního mistra celé továrny.

Přibližně v téže době se Ottovi Kahnovi podařilo získat pro továrnu nejlepší zakázku, kterou ve své historii sklárna měla.

Jednalo se o obrovskou sérii, řádově až o desítky milionů kusů, jediného výrobku, podobajícího se jen docela vzdáleně snad té ze všech nejméně zdařilé ze skla foukané vánoční ozdobě.

Dekor nového výrobku byl prováděn pouze šablonou dle předaného vzoru, stále stejnou, s velice křiklavou, do očí bijí- cí kombinací odpudlivě nevkusných barev. Podivuhodný skle- něný předmět hýřící pestře nejhezavějšími odstíny jako načep- ýřený papoušek, jenž právě vystupuje z vydařené koupele, byl expedován v obrovských speciálních dřevěných přeprav-

kách určených výlučně k zaoceánské lodní přepravě po jen těžko uvěřitelných deseti tisících kusech, každý kus zaobalen do toho nejjemnějšího hedvábného papíru.

Odběratel milionů kusů výrobku byl pouze jeden. Podle adresy uvedené na bednách jakýsi silně zazobaný rádža až ze vzdálené Indie. Výroba tohoto tak očividně nepraktického předmětu byla Ottou Kahnem a Vorreiberem postupně tak dokonale zmechanizována a urychlena, že se toho malého indického nesmyslu v průběhu celé řady výrobních operací, snad kromě kontroly a zaměstnanců pracujících na expedici, nikdo ze sklářských dělníků rukou ani nedotkl.

Rozmařilý indický odběratel, který však za dodávky těch obrovských zakázkových sérií platil naprosto přesně a včas, už i tak pohádkově obrovský majetek Otty Kahna, zděděný po jeho otci, nejméně ztrojnásobil.

Všichni zaměstnanci továrny byli přesvědčeni, že vyrábějí jakýsi rituální modlitební předmět. S cynickou poetikou, ve všech dobách v naší vlasti tak skvěle kvetoucí, ten indický nesmysl nazývali: „Bengle“.

Otto Kahn byl vnitřně přesvědčeným nacistou.

Již jako mladík, v době svých studií na vídeňské technice, byl členem řady německých spolků, které vyvíjely intenzivní činnost zaměřenou proti vzniku Československé republiky, s jejíž pozdější existencí se Otto Kahn nikdy v životě nesmířil.

Ještě jako holobradý mladík se přímo zúčastnil událostí provázejících zakládání vzdorné provincie s názvem Německé Čechy (Deutschböhmen) a byl také očitým svědkem masakru německých civilistů postřílených tak nešťastně československou armádou v Kadani roku 1919.

Otto Kahn byl osobním přítelem Konrada Henleina, tykal si s ním a jeho stranu vždy významně pomáhal dotovat.

V roce 1940 byl Otto Kahn již vrchním stranickým vůdcem v Jablonci nad Nisou.

Vorreiber se s Ottou Kahnem stýkal poměrně často při řešení problémů smržovské továrny. Byl uvyklý hovořit se stejně starým továrníkem naprosto otevřeně, bez jakýchkoliv zábran, často oba v hovoru přecházeli od práce i k jiným tématům, ale vždy se znovu vraceli k tomu, co je již dlouhá léta spojovalo: ke sklárně.

„Hansi, Hansi! Zastav se prosím u mě!“ volal Otto Kahn přes celou halu hrubé brusírny, kde Vorreiber, skloněn k vřetení obrovské brusné šaly, řešil společně s předákem směny, zda je opravdu nutně zapotřebí rozebrat a vyměnit celý spodní díl unašeče špindlu, či zda je výhodnější již opravdu značně opotřebovanou šalu pouze oblíznout soustruhem a vyrovnat ji tak až na požadovanou léru.

Kývl hlavou směrem k čekajícímu direktorovi, že ano.

Na Kahnově pozvání do ředitelny nebylo vůbec nic neobvyklého. Naopak. V ředitelně se běžně konávaly porady, na které Vorreiber obden docházel z titulu vrchního mistra sklárny.

Otto Kahn řídil svoji fabriku energicky, co řekl, to opravdu platilo, jednal velice stručně a rychle, nebál se rozhodovat, měl obrovský čich na jakýkoli dobrý obchod i poměrně šťastnou ruku při výběru správných partnerů. Skvěle se orientoval a bezpečně se vyznal v lidech, zvládal proto i nelehkou rachtu se stovkami svých podřízených. Byl ovšem čistým perfekcionista, a proto býval s něčím opravdu spokojen jen zcela zřídka.

Vorreiber si opláchl ruce od brusného smirku a vstoupil do ředitelny. Chodíval tam tak často, že již vůbec nevnímal

obrovskou bustu Adolfa Hitlera, stojící na čelném místě ředitelny a obklopenou stafáží obrovských praporců s hákovými kříži. Vorreiber usedl, tak jako vždy, do toho „svého“ hlubokého koženého křesla, kde sedával při poradách. Hlavou se mu hnala směsice nejrůznějších myšlenek, sestávající zejména z fabrických problémů, námětů na drobná vylepšení, na která chtěl postupně převést debatu.

Snažil se setřídít myšlenky podle důležitosti pro výrobu ve sklárně, aby je do nastávajícího hovoru s Kahnem mohl servírovat ve správném taktickém pořadí a strategicky nejvýhodnějším sociologicko-psychologickém mixu. Vorreiber neměl nejmenší tušení, jak životně osudový rozhovor jej právě očekává. Seděl proti svému direktorovi, který se mu s úsměvem díval přímo do očí:

„Hele, Hansi, nějak moc se paktuješ s tím..., no..., s tím, no, ...se Cvajmálem!“

„Je to můj soused..., v Olešné..., pomáháme si navzájem, chodili jsme společně už do školy...“

„Já jsem se dneska dočetl – cha! cha! tomu snad, Hansi, ani neuvěříš! – v našem partajním hlášení o událostech v župě, že se Cvajmálem rušíte pracujícím jejich zasloužený noční klid hlasitým zpěvem silně oplzlých písní!“

„No jó... no... To víš... Občas se trochu lízneme...“

„Hele, mně by vůbec nevadilo nějaké to prso, nebo hambaté stehýnko... Jsme nakonec haha! normální chlapi, ne? Vadí mi ale, že prý ty vaše ordinérní písňové obscennosti zpíváte česky!“

„No jó, no ale...“

„Copak ty nevíš... Ty opravdu nevíš, Hansi, jak dlouho jsme museli bojovat za naše německá práva? Za práva našeho německého národa na tomto území, které bylo vždycky, v celé historii, naše? Německé?“

„No ano, Otto, jenže...“

„Ty nevíš, že kdyby nás neosvobodili naši nejvěrnější přátelé z naší velkoněmecké Říše, že jinak tedy..., já nevím, nevím...“

„Jenže já a Cvajmál...“

„Nechej už toho Kroupu Kroupou. Já si teda na toho přerostlého bejka moc dobře vzpomínám! Pamatuješ se, Hansi, jak asi před deseti lety ten Kaiser Karl von Kruppen aus Olesnitz und Zweimahl K vymlátíl půlku taneční zábavy z hospody až na dvůr? Tenkrát dole v Tanvaldu?“

Vorreiber se na onu hospodskými legendami již mocně opředenu a notně zveličenou událost pamatoval – ostatně byl přímým aktérem tehdejšího křepce britkého soirée.

„To je ale už dobře patnáct let, Otto!“

„To je úplně jedno! Deset, nebo patnáct roků. Pro mě je důležité jenom to, že Cvajmál je Čech!“

„Jo. To on je. On optoval k české národnosti, ale jinak to bude spíš takovej ten míchanec, jeho babička je Němka...“

„Tak to pozor! Jakýpak míchanec?“

„No myslím... Asi nějak tak..., jak je to tady všude kolem obvyklé... Hm mm... Trochu příbuzných odsud, pár odtamtud...“

„Přestaň už, Hansi! Vůbec už raději nepokračuj. Průzkum otázek rasových, všech otázek spojených s přenosem našeho dědičného árijského ega a genetických informací je právě nyní předmětem nejvyššího zájmu naší národně socialistické strany!“

„No, no právě...“

„Ty jsi si asi nepovšiml, že zbavujeme celé naše krásné nové Německo toho strašného židovského moru. Nikde tady už nespatriš ty rasově nejpodřadnější živly jako židáky nebo cikány, všechny ty tak odporne defektní dementy a buzeran-

ty, nebo dokonce rozličné osoby práce se štítící! Kdypak jsi naposledy viděl třebaš, no třebaš..., žebráka, Hansi?“

„No... nepamatuji se, ale...“

„Žádný ale! Ti všichni jsou totiž již dávno na převýchově prací, jsou v našich převýchovných pracovních táborech. To však ještě není všechno. Vědecký výzkum naší nordické rasy trvale a velice rychle pokračuje. Ukazuje se naprosto rozhodně a zcela jednoznačně, že rasový kmen Slovanů je jedním z těch vůbec nejzaostalejších. Hodí se z hlediska rasy snad jenom k pomocné otrocké práci. Co se týká slovanského podkmene Čechů, tak jen pouhá polovina bude – snad – vhodná k postupné germanizaci. Všichni ostatní, ti... ti budou...“

„Já vždycky rozlišoval lidi podle toho, co dovedou, podle toho, jak se ve skutečnosti chovají. Jestli jsou to slušní lidé. Znáám bohužel, a to docela osobně, celou řadu úplně neschopných Němců. Asi tak stejně bude, procentuálně, to jenom hádám, úplně neschopných Čechů, neschopných Italů, Mongolů nebo všech poturčených Tatařinů...“

„No to se právě velmi pleteš! Je zde náš německý vědecký výzkum antropologický, probíhá studium exaktních parametrů rozličných rasově zcela odlišných typů kostí lebečních, dále studium rodových genealogií...“

„Berou vůbec ti tvoji vědátoři v expertní potaz – tedy do těch svých genealogických šachovnic existujících lidských rodů –, kolik tímhle prostorem vlastně prošlo potulných kejklířů, čeledínů, krajánků a jiných podivných taškářů? Byla tady přece, ovšemže kromě celé řady dalších, také vojska francouzská, ruská, švédská, chacha! dokonce i Avaři tady přece byli!“

„Já ti jen říkám, Hansi, a to stále ještě dosti včasně, že Češi v tomto našem germánském prostoru nemají vůbec co pohledávat. Budou, a to již ve velmi krátké době, německým oby-

vatelstvem pohlceni. K asimilaci nehodící se Čecháčci budou vystěhováni a přesunuti do zcela nových prostorů, kde budou velice usilovně pracovat pouze pro naši velkoněmeckou Říši! Taková je vůdcova zcela zásadní a určující direktiva!“

„Viděl někdy vůdce Adolf Hitler vůbec nějakého živého Slovana? Bojoval přece ve Velké válce někde na západní frontě...“

„Ze všech Slovanů zná náš vůdce Adolf Hitler osobně jenom právě ty potouchlé Čechy. Nenávidí je. Bývala jich tenkrát plná Vídeň, když tam náš vůdce Adolf Hitler žil a studoval. Právě na základě těchto osobních zkušeností Hitler všechny Čechouny považuje za naprosto bezcennou chamraď, za pól všeho člověčenstva, který je nutno odstranit z tváře světa ihned potom, co jen bude definitivně vyřešena židovská otázka!“

Busta Adolfa Hitlera, stojící v čele ředitelny, jako by frenetickým souhlasem až kypěla, zvětšovala se a zjevně až klatě narůstala. Doslova se nafukovala co do objemu, byvši stále oboustranně rámována fanglemi nacistickými. Führer všech Němců se tvářil krajně odhodlaně, přísně vědecky a neobyčejně statečně až výhružně.

Ne tak Kahn s Vorreiberem.

Oba přátelé si upřeně hleděli do očí a stále se na sebe kamarádsky usmívali.

„Jó, hele, Hansi, prý tvoje děti chodí do české školy v Hamrech?“

„O tom se taky píše v těch tvých stranických hlášeních o všech župních událostech na Jablonecku?“

„Ne. Tam se to nepíše, buď docela klidný. Tuto informaci mi donesl jeden skutečně loyální dobrák: tady u nás, na fabrickém dvoře mojí sklárny. Jedná se prý o velice důležitou politickou a národněsocialistickou zprávu, řekl mi ten přechočný vůl na úvod...“

„Udavači, ti jsou teď opravdu všude.“

„Neblni, Hansi, já ta okresní hlášení ani nečtu... Jednak je to přílišně dlouhý, a povětšinou jsou tam právě jenom samá udání. Závist. Hlavně závist. Nechávám to na gestapu, ti mají čas se v té špíně a v tom odporném loji babrat, ti s hlášeními potom pracují dál. Já tím strojopisem vždy jen tak listuji, obracím stránky, nemám na ten hnůj ani čas, ani žaludek! Padlo mi do oka zrovna to tvoje a potom Cvajmálovo jméno, telefonoval jsem ihned na gestapo, ať to jako nechají být, že to je všechno v pořádku, že to je v pořádku, taky se tomu pak s chutí zasmáli... Říkal jsem si, že když ti to řeknu, jistě tě to potěší...“

„Ten dobrák, ten špicl od nás ze sklárny, co tě přepečlivě informoval o školní docházce mých dětí..., řekl ti taky, že mám děti v německé škole ve Smržově?“

„Jak to?! Tak máš ty svoje děti v Hamrech, nebo tady ve městě?“

„Tak i tak. Mám čtyři děti, dvě chodí do české školy, dvě do německé. Do Smržova to máš o dvacet minut pěšky dál než od naší chalupy do sousedních Hamrů! To si nedovedeš představit toho dětského pískání, těch řečí! Ne kvůli vyučovacímu jazyku, to ani náhodou, ale pro těch dvacet minut delší chůze a pro jeden kopeček navíc! Chceme s manželkou, aby naše děti uměly oba dva jazyky stejně. Prostě aby to znaly všechno tak, jak to tady bývávalo vždycky dříve. Nic jiného v tom, Otto, opravdu nehledej...“

„Jaképak dříve, Hansi? Dříve, jako... ještě za Československa? To nemyslíš vážně! Na to už zapomeň! Vždyť právě nesmyslný vznik Československa rozkýval a naprosto destabilizoval úplně celou Evropu! Monarchie habsburská od středomozí k Baltu, to bývala přece záruka stability v celé Evropě!

Ten slavnej československej tatíček Masaryk, ten tomu

právě nasadil největší korunu, ještě že potom včas umřel, a ten jeho nedomrlý třásprdelka a olysalý trpaslíček, ten příposerka, všech doktorů Beneš Edvard, vlastně jen takový Masarykův přidržtaška s hláskem vykastrovaného konipáska. Jen si probůh vzpomeň toho českého vlasteneckého, toho překrucování a přepisování dějin! Těch vlasteneckých blábolů, žvástů a ubohých veležvanivých výmyslů! Prý Rukopisy! Ta zjevná česká nenávisť ke všemu našemu, ke všemu německému! Kdyby tehdy, v roce 1918, zůstalo pohromadě císařské Rakousko-Uhersko coby obrovský mnohonárodnostní stát, byla už teď celá Evropa minimálně o sto let dál!“

„No to tedy nevím, to nevím...“

Kahn se zvedl a zamířil do vedlejší místnosti. Po chvilince se vrátil s konvicí v ruce. Vorreiber již v kávu ani nedoufal. Doma pili pouze nejlacinější kávovinovou náhražku s poetickým názvem „cikorka“. U Kahna se vždy servírovala pouze pravá káva. Káva té nejvyšší kvality. Zdálo se, že i vůdcova busta svým obrovským nosem vůni toho skvělého káfička pro labužníky toužebně saje.

Vorreiber chtěl hovor konečně přenést k aktuálním problémům smržovské sklárny, ale Otto Kahn ho předešel:

„Je vyhlášena všeobecná branná povinnost všech příslušníků německého národa...“

„Celý rok 1940 se demobilizovalo. Armáda propouštěla. Já to vím. Čtu noviny. Poslouchám rádio. Ještě štěstí, že jsme oba dva už tak staří, že se nás to asi netýká.“

„Tebe se to, obávám se, už velice brzy týkat bude, Hansi. Je nám oběma třicet osm let. Povolávány na frontu budou další ročníky našich německých mužů.“

„Co fabrika? Už teď je tam jen polovina chlapů...“

„No právě. Možnosti mám jenom dvě, jak tě, Hansi, zachránit před povolávacím rozkazem. Mohu tě vyreklamovat

coby nepostradatelného odborníka pro naši německou válečnou výrobu. Naše sklárna ale zatím žádnou válečnou výrobu nemá...“

„Ta druhá možnost je?“

„Nepostradatelnost našeho funkcionáře pro politickou práci v Říši. Jsi, Hansi, vůbec členem nějaké naší organizace, nějakého našeho německého spolku?“

„No samozřejmě! Jsem členem spolku hasičů!“

„Nedělej si ze mě šoufky, Hansi! To je vážná věc. Dobrovolný hasičský spolek! Vesničtí fotři a strejci, co si navzájem pomohou, když jednomu z nich hoří nad hlavou chalupa. Já na brášku, brácha na mě. Ve spolku hasičů jsou přece úplně všichni!“

„No, no...“

„Podívej, Hansi. Budu naprosto konkrétní. Sám jsi vyšel z těch nejchudších poměrů. Vypracoval jsi se vlastní usilovnou prací a fortelem. Pokud ihned teď vstoupíš do NSDP, já ti garantuji, že tě dokážu ochránit před frontou. Pokud se staneš naším členem, budeš pracovat politicky pro naši německou věc – na frontu nepůjdeš, budeš bydlet doma. Budeš se svojí rodinou. Polepšíš si docela určitě finančně, možná se najde i podstatně lepší dům, než jaký máš nyní v Olešné!“

„Já nevím, Otto... Vážím si tvé nabídky, ale...“

Vorreiber ve skutečnosti znal odpověď na Kahnovu nabídku okamžitě, hledal jen narychlo vhodnou formulaci jak vyjádřit svůj nezájem pokud možno slušně, neurážlivě a zdvořile, přišlo mu nevěrohodné a zbabělé říci jen to obvyklé: že se necítí hoden této tak vynikající možnosti...

„Nelámej to přes koleno, Hansi... Promysli si to! Máš několik dní času.... Porad se o tom doma s manželkou. Uvaž, že tvoje děti potřebují tátu doma. Přijď mi sdělit své rozhodnutí třeba až zítra nebo pozítří, zatím to celé jaksi pozdržím...“

„To je zbytečné, Otto,“ pochlapil se náhle Vorreiber a pohlédl na nacistické zástavy. Podíval se přímo do očí i samotnému vůdci Adolfu Hitlerovi, který se ale právě tvářil, že se u stolu přímo před ním o ničem tak zvláště významném nejedná. Pak se rychle otočil zpět ke Kahnovi:

„Ne. Do partaje já vstupovat nebudu.“

„Rozmysli si to..., porad se o tom doma...“

„Ne.“

Otto Kahn smutně povstal a podával Vorreiberovi ruku. To nikdy před tím nedělal. Na nějaké formální potřásání rukama se oba přátelé vídávali až přespráti často.

„Já jsem, Hansi, pevně přesvědčen, že to na frontě bude velice rychlá záležitost. Za půl roku, nejdéle snad do jednoho roku jsi zase zpátky doma. Svoje místo máš v mojí fabrice vždycky zajištěno...“

Vorreiber nabízenou ruku pevně stiskl.

„Zastav se tady u mě, stav se tu..., ještě než narukuješ... Je mi to opravdu líto, Hansi. Snažil jsem se pro tebe vždycky udělat jen to nejlepší...“

Bustě Adolfa Hitlera to bylo úplně jedno.

O poměrech vládnoucích v přijímacích střediscích wehrmachtu se po celém Německu vyprávěly věcně poučené i zcela smyšlené báchorky. Rozmilé historky, žánrově se pohybující kdesi na pomyslné cestě od horroru až k pitoreskně graciézním groteskám.

Když Vorreiber obdržel povolávací rozkaz a přečetl si na něm název Glauchau, musel se podívat až do říšské mapy, aby zjistil, že toto přijímací středisko wehrmachtu leží poblíž Lipska. Měl radost, že to není příliš daleko od Olešné.

Dle svého předchozího slibu se Vorreiber zastavil u Otty Kahna; ten ale právě spěchal na jakousi stranickou schůzi. Vyměnili si proto jen několik zdvořilostních frází a Otto předal Vorreiberovi velmi těžkou plátěnou tašku.

Nikdo z nich v tuto chvíli netušil, že se spolu znovu setkají až po velice dlouhých dvaceti letech, navíc už pouze jen jednou v životě a poměrně nakrátko.

V tašce byly konzervy. Prapodiivná sada těch nejvybranějších lahůdek: šunčička, okurčičky, taliánky, rybičky, masíčko a několik paštiček. V potu tváře donesl Vorreiber těžké konzervy domů do Olešné, kde je zanechal na pospas a v plen svojí manželce Aničce a dětem.

Již o den později seděl Vorreiber ve vlaku.

S řadou dalších německých mužů povolanych v roce 1940 do wehrmachtu mířil na Lipsko.

V Glauchau se Vorreiber podrobil vstupní lékařské prohlídce, vyfasoval stejnokroj a převlékl se. Zbylé součástky výstroje si poskládal do skříňky. Potom zabalil civilní svršky do balíku a odevzdal je k odeslání domů. Na cimře, jejíž číslo mu bylo přikázáno, bylo dvacet kavalců.

Vorreiber si zde vzal plátěný obal slamníku a odebral se s několika vojáky na obrovský dvůr, kde stály čtyři selské povozy plné slámy. Postupnému pěchování svého štrozoku slámou věnoval Vorreiber obrovskou energii a péči. Když se do obalu již nedalo zasunout ani stéblo navíc, byl teprve spokojen. Uchopil tuhý kvádřík slamníku a zanesl jej zpět na pokoj. Až tam jej mistrovsky dotvaroval a zastlal jej příkrývkou. Musel si k té nezvyklé práci přičapnout na všechny čtyři, neboť mu nepoddajná deka stále úhlopříčně házela faldíky. V kleče na kolenou přiložil tedy tvář až ke vzdorující pokrývce a krouživými pohyby ruky deku od středu ke krajům postupně vyhlazoval.

Vtom ji spatřil!

V bezprostřední blízkosti svého obličeje uviděl Vorreiber absolutně nečekaný a šokující fyzikální úkaz. Pouhých 20 centimetrů od Vorreiberova nosu se nacházelo cosi neuvěřitelně obrovského.

Tak masivně velikého, že to skoro zaplňovalo celou délku sousedního kavalce.

Bylo to růžové.

Barvou to připomínalo miskou čerstvě rozmačkaných jahod, do kterých jsme právě nalili smetanu, ale dosud jsme lahůdkovou směs nehomogenizovali, nepromíchali jsme dostatečně a uspokojivě. Místy to proto bylo úplně moučné a tvarohovitě bílé, občas, většinou příčně, i ostře červené, na spodní straně monstrózního celku se nacházely kratičké černé a nazrzle kadeřavé chloupky...

„No tohle!“ zařval vzteky úplně bez sebe Vorreiber.

Zády k němu v hlubokém předklonu stojící tlustoch se narovnal a potom se velice zvolna otočil. Značně uválené spodky užívané zřejmě již několik dlouhých týdnů měl dosud kdesi u kotníků. Vůbec neupadl do rozpaků, ba přímo naopak, vřele se na rozčertěného a vztekem brunátného Vorreibera usmál:

„Dovolte, abych se vám představil, pane. Jmenuji se Herbert Katchena,“ prohlásil táhle a nezvykle zpěvavě. S dvorskou společenskou úklonou podával přes kavalec Vorreiberovi velikou a silně opocenu dlaň.

Ten nedokázal nabízenou pravici odmítnout.

„Vorreiber,“ zavrčel tedy jenom výhruzně a temně. Otočil se, aby nemusel sledovat další kroky a postupy při náročné toaletě svého kolegy ve zbrani. Herbert Katchena si nonšalantně natáhl páchnoucí podvlíkačky a pokračoval v již tak úspěšně zapředené společenské konverzaci.

„Myslíte si, můj milý pane Vorreibere, že zde bude servírováno dobré a kvalitní jídlo?“

„To si tedy věru nemyslím. Hele..., tykej mi. Já jsem Hans... Proč tak divně vyslovuješ, ty máš něco v puse? Mám ti říkat Herberte, nebo..., víš co, já ti budu raději říkat Berte, Bertíku.“

„Jak chceš. Já jsem Vídeňák, víš...“

„Jo, aha. Tím se to, Bertíku, vysvětluje úplně všechno.“

Pravděpodobně by si byli spolu ještě chvilku povídali. Byl ale nařízen nástup celé výcvikové jednotky. Cestou do Glauchau, ještě ve vlaku, si Vorreiber umiňoval a zcela vážně naplánoval, že se při své službě ve wehrmachtu bude snažit být co jen možno nenápadný. Prostě: ani první, nikdy ne však poslední. Bude se v armádě chovat tak, aby k sobě nepřitahoval nezdravou pozornost a péči velících poddůstojníků a důstojníků. Předsevzetí se mu, především díky Herbertu Katchenovi, nikdy nepodařilo uvést do života.

Nastoupili do vojenského tvaru na obrovském dvoře. Herbert Katchena se okamžitě vmáčkl do řady hned po bok Vorreibera. Kolem nich již cvičila řada dalších jednotek a nádvořím zněly ryčné povely.

Před jejich vojenský tvar předstoupil pořadovým krokem malý štíhlý pidimužiček:

„Jsem váš starší šikovatel Egmont Binder – Stahl,“ prohlásil důrazně nezvykle pisklavým hláskem. Obě části svého ze dvou slov složeného příjmení Binderstahl intonačně rozpůlil a oddělil nepřeslechnutelnou hlasovou pomlkou, takže tím svému neobvyklému jménu a příjmení dodal aureolu obdivuhodně prazvláštního mystéria a nezvyklé rodově aristokratické tajemnosti.

„Ten skřet snad musel zpívat na kůru soprán,“ dumal v duchu o minulosti bizarního řečníka Vorreiber, prohlížeje

si čtyři vycíděné metály na šikovatelově malinkatém vypjatém hrudníčku i jeho vzorně předpisový vojenský postoj. Lesklé holínky, paty u sebe, špičky rozevřeny, celý vzhůru vytažený v přehnaně vojácký stůj, jako by byl tažen neznámou silou vzhůru na pomyslné struně. Nejzajímavější byl snad Binderstahlův nahoru vytočený, zakroucený a značně voskem prosycený knír, který byl v módě tak dobře před padesáti lety. Pokud zdobili ještěnější němečtí mužové v roce 1940 své tváře chlapským knírkem, nosili pod nosem výhradně onen krátký rovný kartáč, malý smeták takový, nebo přímo podobný a stejný, jako měl jejich říšský vůdce Adolf Hitler.

Binderstahl však očividně nedbal aktuálních módních trendů.

Při zevrubné prohlídce postavy stále hovořícího staršího šikovatele Egmonta Binderstahla dospěl Vorreiber k neklamnému přesvědčení, že tento zemitý chlapík ještě nosí pod svou tak skvěle preparovanou uniformou silně staženou (a safra!) šněrovačku! Starší šikovatel byl totiž opravdu nepřehlédnutelně přeštíplý v pase. Korzety nosívali muži, ovšem extra silní módemani a ještětní narcisové, v dobách také už velmi dlouho minulých.

Binderstahl právě zasněně a dlouze hovořil před užasle naslouchající jednotkou nováčků o své vojenské kariéře a vyznamenáních z doby Velké války v letech 1914 až 1918.

Oči měl zvlhlé nepředstíraným dojetím a citelným sentimentem, když popisoval tolik typická válečná udatenství všech německých vojáků.

Náhle se doslova v půlce slova zarazil.

Jeho stále ještě do německé hrdinské válečné minulosti vnořený pohled totiž spočinul na zcela současné vojenské výstroji a postoji před ním stojícího Herberta Katcheny.

Šikovatel se docela upřímně zhrozil. Prudce vytrčil ukazovák a zamířil jím exaktně na střed Katchenova hrudníku. „Ke mně!“ zařval ukrutně silně a velitelsky.

Herbert Katchena rázně vypochoďoval z řady. Kalhoty mu byly poměrně velice těsné. Byly také poněkud krátké, to ovšem obojí jevově zároveň. Sako nedokázal Katchena vůbec zapnout. Opasek si nesl jen volně rozvinutý v ruce, neboť do správného obvodu ($2\pi r$) jeho monstrózního pasu chybělo řemeni poctivých 60 centimetrů.

Binderstahl pozorně vyslechl Katchenovo hlášení.

„Dostavte se do krejčovské dílny v přízemí budovy. Hned vedle je i dílna sedlářská. Nechte si upravit stejnokroj i opasek na své tělesné parametry. Okamžitě proveďte!“

Katchenovu výstroj přepracovanou na jeho nestandardní míry dokázali v Glauchau mistr sedlář s krejčím předělat opravdu odborně a rychle, během pouhé půlhodinky.

Výcvik probíhal celé dny v rychlém tempu.

Nadšení a euforie z vítězného válečného vývoje neznaly v roce 1940 mezi všemi Němci mezí. Německá armáda šla od jednoho obrovského úspěchu ke druhému. Kromě již před tím k Říši připojeného Rakouska, Čech a Moravy a dobytého Polska bylo bez boje obsazeno Dánsko, poraženo a obsazeno Norsko, Nizozemí, Belgie, Lucembursko a Francie.

Probíhaly intenzivní přípravy k invazi do Británie.

V průběhu výcviku musela celá jednotka často čekat na pomalého a směšně nepraktického Katchenu, nebo dokonce kvůli němu cvičení stále dokola opakovat. To pochopitelně někteří jedinci v útvaru těžko nesli a stále mu to vyčítali. Tím více se Herbert Katchena upínal k pragmatickému Vorreiberovi. Ten se snažil být nenápadným, plnil si svoje povinnosti a myslel si přitom svoje.

Všichni vojáci se již těšili na bojové nasazení.

Nemohli se dočkat účasti na tom skvělém a vítězném dobrodružství. Jejich starší šikovatel Egmont Binderstahl je v tom podporoval svými válečnými vzpomínkami. Dokázal donekonečna vyprávět o útocích v rojnici, případně o slavných ztečích „na bodák“. Celá jednotka jej okouzleně poslouchala. Všichni vojáci byli přesvědčeni o tom, že jejich boj bude vítězný. Stále o tom mezi sebou hovořili a diskutovali.

Jediný, koho vojenská nebo válečná tematika vůbec nezajímala, byl Herbert Katchena. Hlavním námětem všech jeho hovorů bylo jídlo, případně kvalitní pití – a pak, dle jím opakovaně vyjevovaného osobního názoru, velmi nízká kvalita fasovaného kuřiva.

Po závěrečných zkouškách byl proveden slavnostní odřad všech vycvičených vojáků, kterým tímto aktem pobyt ve výcvikovém středisku Glauchau skončil. Nastoupení vojáci při odřadu dostávali jeden po druhém zařazovací rozkazy k jednotkám wehrmachtu rozmístěným po celé Evropě. Na rozkaze bylo uvedeno pouze číslo útvaru, město přidělení, datum a čas nástupu k jednotce.

Stále se opakovala jména měst norských, nizozemských, belgických a francouzských. Z celé výcvikové jednotky pouze Vorreiber a Katchena, jen oni dva, dostali přidělení do Generalgouvernementu. Byli oba přiděleni do Čenstochové na území Němci okupovaného Polska.

Dnes jen těžko říci, zda volbu jejich válečného přidělení ovlivnil starší šikovatel Egmont Binderstahl, který Katchenu s Vorreiberem mohl docela po právu považovat za dvojici naprosto nevhodnou k zařazení k bojovým jednotkám, či zda rozhodující (a krajně osudovou) roli při výběru vojenské dislokace sehrál i Vorreiberův pokročilý – na vojáka – věk. Zařazení k týlové jednotce v Polsku, tedy do tehdejšího hluboké-

ho zázemí, kde v roce 1940 z pohledu úplně všech tak zjevně útočně natěšených německých vojáků naprosto chcípnuł pes, jim nezáviděl nikdo z tehdejších jejich vojenských souputníků. Všichni vojáci se nakvap rozloučili s krajně dojatým Egmontem Binderstahlem a rozjeli se urychleně do svých domovů, neboť nástup k útvarům měli ve svých rozkazech nařizen až za tři dny.

Když se Vorreiber úplně nečekaně objevil v nové uniformě doma v Olešné, nevycházel z úžasu. Vše bylo na svém místě, vše fungovalo tak, jak byl dříve navyklý, vše ve stavení bylo řádně udržováno. V rodině již vládla poměrně značně energicky a přísně jeho manželka Anička. Čtyři dospívající děti byly zapojeny do promyšleně rotujícího systému organizace prací kolem hospodářství i v samotné domácnosti. Děti mámě pomáhaly bez sebemenšího náznaku odmítnutí. Vorreiber si prohlédl a obešel celé svoje stavení i okolní hospodářství a měl z toho obrovskou radost.

Již příští den musel odjet ke své posádce do Polska. Z Olešné do Čenstochové bylo nutno třikrát přeseďat a cesta tak zabrala více než celý den.

Němečtí vojáci, kteří s ním ve vlaku cestovali, bez výjimky vyjadřovali roztrpčení nad svým válečným přidělením do Polska. Všichni ti propagandou promasírovaní muži by se byli bývali rádi zúčastnili dalších a dalších německých vítězství, jak je bohatě a prokrášleně popisoval a předváděl tehdejší tisk, rozhlas a filmové záběry ve všech biografech.

Vorreiber byl proto velice rád, když na jedné z posledních přestupních stanic spatřil na peróně zmateně pobíhající, krajně nejistou a silně těžkotonážní postavu.

„Bertíku!“ zavolal ze staženého okénka.

„Hansi! Hansi, Hansi...“ pokřikoval a vesele mával Herbert Katchena a dral se hustým davem ke stupátku vagonu.

O chvilenuku později již stál ve dveřích kupé – a nemohl se dostat dovnitř. Kromě polního tlumoku a těžkého vojenského mantlu v ruce levé měl Katchena ještě obrovskou přešpánovou krabici, převázanou křížem krážem robustním motouzem. Tuto držel přirozeně v ruce pravé.

Vorreiber k němu přiskočil a objemnou papírovou krabici odebral. Až potom se Herbert Katchena, překonávaje velice mužně obrovské potíže zaviněné především zlolajně úzkými dveřmi kupé, po několika naprosto jalových pokusech o průnik silou propasíroval dovnitř a uspokojeně se posadil.

„Co to je? Co si to vezeš s sebou v tak veliké kisu, Bertíku?“

„Tak rozvazuj tu pixlu, Hansi, jen tu krabici rozvaž.“

Rozmotávali zašmodrchaný provázek.

Potom nadzvedli obrovské papundeklové víko.

V několika patrech nad sebou byly v kartónovém obalu umně v zákrytech vyrovnány ty snad ze všech nejskvělejší vídeňské cukrářské deserty.

Celé kupé jako na povel okouzleně zavzdychalo: „Ááááá... Jééééé...“

„Poslužte si, pánové, prosím, vezměte si...“ vybídl vlídně Katchena.

Osazenstvo kupé se nenechalo dvakrát pobízet. Vždy, když si mysleli, že je těm sladkým bakchanáliím už konec, odstranil Herbert Katchena prokládací pergamenový papír a odhalil další patro nevidaných vídeňských pokroutek.

Asi po čtvrt hodině si Katchena musel odložit sedlářem na míru vyhotovený opasek. Tou dobou pokračoval v bystré likvidaci sladkostí už jen on sám. Všichni ostatní v kupé ulepeně snili o něčem kyselém, slaném, či o něčem jemně jen zapáchajícím nebo lehce nahořklém...

Za provizorním nádražím u Čenstochové se Vorreiber a Katchena opláchli u pumpy a dávali se po celodenní jízdě do

pořádku. Až zde překvapený Katchena zjistil, že jeho speciální opasek, ruční umělecká práce sedlářského mistra z Glauchau, pravděpodobně hrkavě odcestoval z nádraží vlakem kamsi do dálav polských plackovitě nekonečných plošin, zatímco jeho pán, majitel, vlastník a jediný pravoplatný uživatel tohoto mistrovsky solitérního řemene, se jen zoufale opírá o jakousi zasmrádající pumpu rezatici kdesi poblíž Čenstochové.

Ukázali svoje rozřadovací rozkazy německému vojákovi, který na ně u nádraží čekal. Ten je zavedl přímo k veliteli jejich roty.

Nebylo to ostatně nijak daleko.

Kapitán Paul Maria von Lebkuchen přijal Vorreibera s Katchenou okamžitě. Jejich hlášení vyslechl ve vzpřímeném postoji, převzal jejich rozkazy a vojenské doklady a pak jim až nečekaně silně a přátelsky potřásl pravicemi.

„Vítám vás u naší jednotky. Čekal jsem vás, pročtl jsem si už vaše doručené materiály. Představoval jsem si vás sice poněkud..., abych tak řekl, poněkud..., jinak...“

Paul Maria von Lebkuchen se zřejmě chtěl původně košatě rozhovořit o tom, jak si on představuje ideálního německého vojáka. Při pohledu na Vorreibera a Katchenu, těžce zdecimované celodenním obcováním s válečnou železnicí, se však raději věnoval jiným tématům.

„Naše jednotka je týlová. Zajišťujeme především strážní službu, ostrahu a dozor zajatců při práci, dále ostrahu nákladů a strategických vojenských materiálů při jejich přepravě. Věřím, že budeme spolu velmi dobře vycházet. Pokud si budete vzorně plnit svoje vojenské povinnosti, to je povinnosti nás všech, ...všech nás, ...všech příslušníků německých ozbrojených sil...“

Naslouchajícímu Vorreiberovi se zezdalo, že Paul Maria von Lebkuchen pronesl poslední výraz „...německých ozbrojených sil...“ až s přímo hmatatelnou – nábožnou – úctou. Vyřkl jej s něžně ukryvanou láskou a emotivně vibrujícím hlasem. Jinak se mu ale jeho nový velitel poměrně zamlouval. Líbilo se mu, že se kapitán chová a vystupuje velice zdvořile, slušně a inteligentně. Že jedná lidsky a kulturně, že má vypracovanou sportovní postavu, přitom i přímý, jasný a čistý pohled férového, normálního chlapa... Jaký frapantní rozdíl oproti taškářskému pidimužíkovi Egmontu Binderstahlovi!

Lebkuchen mezitím opět usedl k psacímu stolu. „Tak co? Kdepak máme opasek?“ usmál se s významným pohledem na monumentální objem pasu Herberta Katcheny. Famózní Katchenův břich byl ještě mnohem vzdušnější než obvykle. Způsobily to právě probíhající kvasné procesy při zpracovávání plné nůše zákusků až z daleké Vídně. Katchena svoji předem připravenou odpověď spustil jak špatný kolovrátek, velice zbrkle, dýchavičně, ba až dětinsky překotně. Připomínal hrací strojek, jemuž se právě strhlo pérko. Zrychleně mlel a popisoval, jak ho v Glauchau poslal starší šikovatel Egmont Binderstahl do sedlářské dílny, kde mu mistr sedlář pořídil řemen přímo na míru, a jak ho potom omylem zanechal ve vlaku.

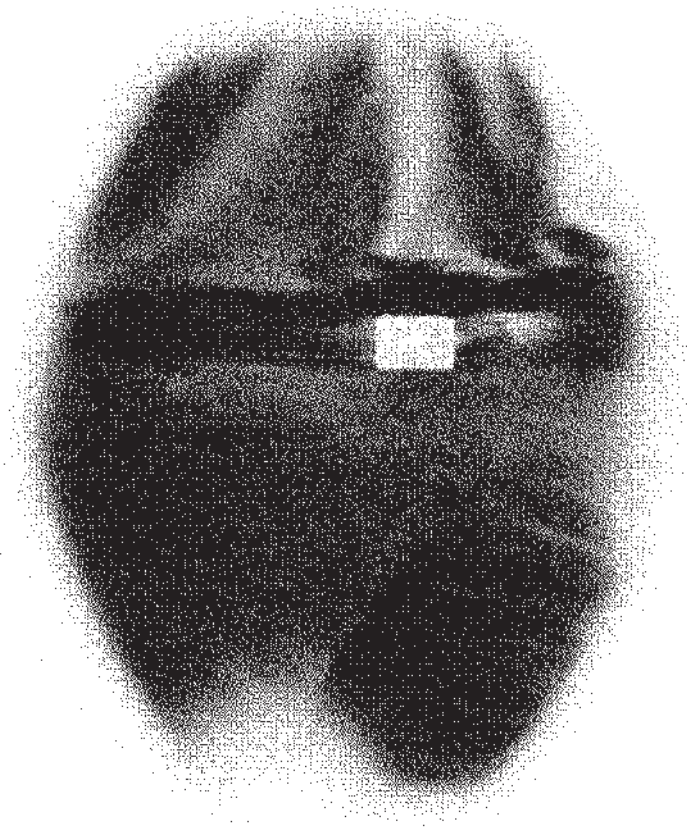
„Musím zajít za sedlářem!“ uzavřel Katchena svoji historiku srdceryvně a téměř plačky.

Stále se usmívající kapitán již během Katchenova zmateného verbálního diskusního příspěvku cosi krasopisně psal na malý lísteček.

„Za sedlářem nemusíte, Katcheno. Jsme jenom malá jednotka a žádný sedlář tu není. Mám pro vás nesrovnatelně lepší a hlavně mnohem jednodušší a praktičtější řešení!“

Podal Katchenovi přes stůl úhledně popsaný tuhý papírek.

Potom jim oběma popřál hodně zdaru u jednotky a vypudil je urychleně z velitelské kanceláře.

Na chodbě na ně stále čekal voják, který je předtím přivedl z nádraží. Vzal si lísteček a pozorně si přečetl čtyři krasopisně napsaná slova. Vorreiber mu zvědavě nakoukl přes rameno. Na pečlivě ostřížené osmerce papíru bylo velitelsky krasopisně vykrouženo:

*„Vydat dva opasky!
Lebkuchen.“*

Herbert Katchena se tak stal jediným vojákem wehrmachtu, který nosil dvě přezky na opasku: jednu zepředu jako miliony ostatních německých vojáků – a druhou na zadku.

„Tebe já se budu vždycky držet, Bertíku!“ szel smíchy při pohledu na originalitu řešení Katchenova problému Vorreiber. „S tebou je totiž pánbů hned dvakrát!“

Narážel tím na nápis na přezkách všech opasků wehrmachtu, kde stálo: „*Gott mit uns*“ (*Bůh s námi*).

Na ubikaci mužstva byla přítomna jen asi čtvrtina vojáků. Rozličně se tam poflakovali, váleli se na kavalcích, rozvázněně pokařovali a pospávali, neboť měli volno po službě. Ostatní vojáci byli ve směnách – a nazítří nastoupili podle rozpisu strážní směny i Vorreiber s Katchenou. S vojáky Lebkuchenovy rot, kterých bylo asi osmdesát, se potom seznamovali postupně: díky neustálému střídání ubíjejících služeb řadu nekonečně se vlekcoucích dnů, týdnů a měsíců.

Vorreiber brzy postřehl, že jednotka je skutečně směsicí bizarních existencí, které se značně odchylovaly od představ o německém nordickém árijci, pánu všeho tvorstva na zemi.

Právě tyto jejich tak hmatatelné odlišnosti se staly nejpravděpodobnější příčinou, proč byli vojáci postupně od nej-

různějších bojových jednotek wehrmachtu převádění do malé Lebkuchenovy týlové jednotky, dislokované mimo válečné dění v ústraní tehdejšího polského Generalgouvernementu.

Vorreiber, nasazovaný stejně jako každý jiný člen jednotky obden do fádnic, stále se opakujících strážních směn, se snažil většinu svého volna mezi dvěma směnami jednoduše prospat. Spící voják = řádný voják a navíc čas prospaný ve stejnokroji ubíhá nejlépe.

Když jednou už spát dále nemohl, lelkoval v teple u okna ubikace směřujícího na rozlehlý a pustý dvůr. Tam ke svému údivu spatřil velitele, kapitána Paula Mariu von Lebkuchena ve cvičební obuvi, lehounkých tepláčcích a do půl těla obnaženého, jak se v mrazu intenzivně komíhá na zjevně amatérsky vyhotovené hrazdě, kterou dosud Vorreiber považoval za konstrukčně zhola nevydařené klepadlo koberců.

Lebkuchen cvičil předlouhou sestavu nejtěžších gymnastických cviků. Velmi pružně. S obrovským nasazením. Když docvičil, vyklusával chvíli po dvoře, výrazně nadechoval a vydechoval, protahoval se a uvolňoval. K Vorreiberovu třesutému úžasu uzavřel své fyskulturní vystoupení masáží těla ledovou vodou z přichystaného vědra.

„Koukáš na toho našeho magora na hrazdě?“ ozval se hlas jednoho z nejmladších vojáků, který labužnický zvolna pokušoval na rozváleném kavalci v místnosti za Vorreiberem.

„Jo. Je mi z něho zima, jen když se na něj podívám oknem z vyhřáté seknice.“

„Takhle ten náš cvok cvičí dvakrát za den. Pořád to samé dokolečka. Každé ráno. Každý večer. Úplně přesně. Na čas. Několikrát jsme to s ostatními chlapy z oken dokonce stopovali...“

„Já to nechápu... Víš, teď myslím to, že Lebkuchen je hodností kapitán... Takové rotě v úplném týlu, jako je ta naše, by

asi všude jinde velel nějaký podporučík, nanejvýš poručíček. Ale kapitán? To je přeci už nějaká šajba!“

„Ty to fakticky nevíš, Hansi?“

„Co? Co bych jako měl vědět?“

„Lebkuchen měl přece pěkný průser! Je tady s námi v Polsku z trestu.“

Vorreiber věděl, že jakýsi drobný malér při dobývání Norska měl naopak jeho pokuřující mladičkový informátor. Jen díky protekci neskončil ten dlouhoprstý hoch v trestné rotě nebo přímo v některém z mnoha německých pracovních převýchovných táborů.

Navzdory tomu Vorreiber vyslechl mladíkovu poutavou historku o životě a díle jejich velitele hodně pozorně. Musil uznat, že velitelův životní příběh má tragikomický nádech s řadou silně burleskních zvrátů, které by si nějaký nudící se posádkový fantasta dokázal jen těžko vycucát z prstu.

Reálnou tragikomiku přináší vždy život sám.

Paul Maria von Lebkuchen se narodil obklopen láskyplnou péčí ve starobylém šlechtickém statku svých rodičů v Prusku. Všichni jeho aristokratičtí předkové, pruští junkeři, byli armádní důstojníci. Lebkuchenův otec byl přidělen ke generálnímu štábu samotného císaře Viléma a padl ve Velké válce někdy na začátku roku 1916.

Malý Paul Maria von Lebkuchen nikdy neuvažoval o jiné kariéře než důstojnické. Kadetní školu ukončil s excelentními výsledky: byl nejlepší jak v teoretické přípravě, tak v tělesných cvičeních a sportech. Bez problémů byl přijat na vysokou válečnou školu, kde opět patřil k těm několika absolutně nejlepším. Již v průběhu studií byl rychle povyšován. Školu dokončil s tak skvělými výsledky a tak vynikajícími doporučeními, že jej rádi přijali i v samotném generálním štábu wehrmachtu. Po absolutoriu nejvyššího vojenského vzdělání

nastoupil tedy bez problému do funkce pobočníka na ministerstvu války. Jeho hvězda zasluženě prudce a nezadržitelně stoupala k absolutním výšinám.

Při práci v generálním štábu se důstojníci mezi sebou často bavili o politické situaci v Německu. Zejména jim hodně vadilo protežování jednotek SS na úkor oficiálních ozbrojených sil Německa.

Osobní stráž Adolfa Hitlera SS, Schutzstaffel, existující od roku 1925 jen jako nepočetná skupinka mužů, dostala definitivně nový rozměr roku 1933, kdy byla oficiálně zahrnuta do státního financování z prostředků vyčleněných pro policii. SS zahájili přijímání dobrovolníků na základě politického principu, především lásce k myšlenkám vůdce Adolfa Hitlera a k ideologii NSDAP. SS měli vlastní uniformy, od wehrmachtu odlišné hodnostní stupně, nejmodernější výstroj a výzbroj. S oficiální německou armádou neměli SS nic společného – ani velení. Tento stav věci pochopitelně nesli všichni představitelé wehrmachtu velmi těžce. Ještě hůře přijímali, že důstojníci SS nebyli absolventy řádných vojenských škol tak jako oni sami, ale stávali se jimi vojáci, kteří se nejlépe osvědčili v přípravě, případně v boji.

SS sami sebe považovali za absolutní elitu německého národa a všechny vyšší důstojníky wehrmachtu měli za zkorumpované byrokraty a zápeční vyčurané pecivály. Vojáky německých ozbrojených sil označovali za strejce, oblečené do uniformy a neochotné nasazovat životy za německou otčinu. Ti jim pak opláceli stejnou mincí: důstojníci wehrmachtu považovali všechny důstojníky z SS především za oborové nedouky a nevzdělance, nadšené jen amatéry a úplné diletanty ve vědách vojenských. Všechny poddůstojníky a řadové vojáky jednotek SS potom měli především za politicky úplně totálně zfanatizovaný lumpenproletariát.

Obě strany měly – jak také jinak – no ovšem! – ze svého úhlu pohledu pravdu.

Dalším závažným rozdílem bylo to, že wehrmacht byl vždy národnostně stejnorodý, v jeho řadách sloužili výhradně muži německé národnosti, mobilizovaní postupně podle svých odvodových ročníků narození (v roce 1945 už to například byli němečtí muži od 16 do 60 let).

Jednotky SS naopak přijímaly do svých řad dobrovolníky i jiných národností. To později vedlo až k vytváření samostatných divízií SS maďarských, vlámských, chorvatských, ukrajinských, francouzských, nizozemských a řady dalších.

Vraťme se ale do generálního štábu wehrmachtu, který jsme před malou jen chvilkou opustili. Jako pobočník zde vzorně pracuje kapitán Paul Maria von Lebkuchen, pravý pruský junker, z křišťálově nejčistějšího myslitelného lože a následného vrhu, aristokrat a vysokoškolsky vzdělaný vojenský odborník. V prostředí generálního štábu a ministerstva války se samozřejmě neformálně diskutovalo o stále sílících ambicích jednotek SS denně a otevřeně – všichni vyšší důstojníci byli zajedno v tom, že žárili na SS a měli na ně velkou pifku.

Po práci chodíval Lebkuchen na večere do důstojnického klubu, kde se často setkával s důstojníky frontových jednotek wehrmachtu, kteří trávili v Berlíně dovolenou nebo městem pouze projížděli. I s nimi důstojníci generálního štábu hovořili o válečném vývoji. Do detailů probírali poslední události a nezřídka potom přišla řeč i na tolik wehrmachtem pomlouvané jednotky SS. Lebkuchen se vždy s chutí do debaty zapojil.

A právě jeden takový večírek v důstojnickém klubu byl pro Paula Mariu von Lebkuchena osudový. Nic tomu zprvu nenasvědčovalo. Ten večer se podobal mnoha dalším, které tam již

prožil. Jenže o tři dny později si kapitána von Lebkuchena předvolal jeho přímý nadřízený, dávno přesluhující postarší generál, bývalý osobní přítel jeho otce:

„Byl jsi, Paule, předpředevčírem v důstojnickém klubu?“

„Ano, strýčku, jistě. Chodím tam na večere...“

„Byli tam také naši frontáci. Jeden z nich, nebudu ti říkat kdo, podal..., hm..., takové obecné udání... Naštěstí ne přímo na gestapu, pouze to hlásil svému nadřízenému, se kterým se já dobře znám.“

„Sedělo tam asi osm lidí, diskutovali snad všichni, naprosťo běžná témata o výzbroji, palebné síle, mobilitě a účinnosti toho kterého prostředku...“

„No právě. Jenže ten trohlásl, že jste kritizovali vůdce Hitlera, že SS mají díky němu účinnější a lepší zbraně než my, že jsou na tom lépe než wehrmacht!“

„Vždyť je to pravda!“

„Proboha!“

„O tom se přece bavíme úplně normálně, kolikrát jsme to probírali i my dva spolu.“

„To je přece úplně něco jiného.“

„Jak to?“

„Podívej, Paule. Kdyby ten kariérní snaživka ohlásil celý případ na gestapu, tak už si asi spolu vůbec nepovídáme.“

„To... asi ne...“

„Jenže on to ohlásil svému veliteli a předal mu seznam lidí, včetně jejich hodností, kteří u toho stolu seděli a diskutovali. Pořídil prý dokonce jakousi malůvku, přesný náčrtek, kde kdo z vás seděl, takový to je strašný vůl!“

Generál byl rudý vztekem a Paul Maria von Lebkuchen se zvolna propadal k pomyslnému středu křesla, na kterém seděl. Přemýšlel o možných následcích. Uvědomoval si, že pokud by se aféra začala vyšetřovat, budou všichni důstojníci

přítomní debatě u klubového stolu vyslechnuti odděleně. Každý pochopitelně navrhne co nejvíce bláta na všechny ostatní, aby se tak bláhově pokusil očistit sám sebe. Vlastní důstojnická kariéra především...

„Je docela možné, že to svoje hlášení podal jenom proto, aby se pomstil všem těm povalečům na generálním štábu, znáš přece názory důstojníků sloužících v poli...“

Lebkuchen mlčel a v křesle se utěšeně scvrkával.

„V Berlíně, Paule, zůstat nemůžeš. To by bylo příliš veliké riziko. Jde ti o život! Takováto věc se nyní už netrestá vojenkou degradací ani kázní...“

„Já vím...“

„Nemohu tě, Paule, poslat ani na místo, které by odpovídalo tvým osobním kvalitám, dosažené hodnosti a tvému vojenskému vzdělání. To by bylo chápáno a vysvětlováno tak, jako že se služebně dereš vzhůru, že si chceš vybojovat válečné ostruhy...“

„Chápu...“

„Přiděluji tě proto k týlové jednotce v Polsku, odjed' z Berlína raději..., prosím, pro jistotu, ještě dnes...“

„Ano. A... děkuji...“

V pozdní zimě roku 1939 se tak Paul Maria von Lebkuchen objevil u týlové jednotky wehrmachtu poblíž Čenstochové v Polsku a převzal velení rot. Překvapivě ale nikdy nezanevřel na svoji jedinou životní lásku – německou armádu –, nezakysl, neuzavřel se do sebe, ba nepropadl ani alkoholu, jak by učinil na takové ztracené vartě snad každý druhý z jeho kolegů.

Přesně naopak.

Denně cvičil a trénoval, stále se zdokonaloval i teoreticky, studoval pohyby vojsk, strategie, použité taktiky... Choval se prostě navlas stejně jako před tím, jako celý svůj dosavadní

život. Kapitán Paul Maria von Lebkuchen byl soudržným, homogenním pruským aristokratem, působícím na své bezprostřední okolí velice vyrovnaně, vstřícně a přátelsky.

Právě takto ho zblízka poznal a otipoval i Vorreiber, když přicestoval k jeho posádce přibližně rok poté, co u ní nastoupil Lebkuchen.

Pracovitého a agilního Vorreibera nudilo stále střídání směn, stráží a odpočinků po službě. Na rozdíl od ostatních vojáků v rotě, kteří preferovali výhradně strážní posty na jednom místě, nejlépe pak v teple a bez přítomnosti kohokoliv dalšího, Vorreiber dával přednost doprovázení zajatců do fabriky, případně na rozličné stavby v okolí. Začal si proto přehazovat svoje směny a domlouval se i s ostatními vojáky z roty na výměnách služeb tak, aby byl stále mezi lidmi. To se jeho kolegům velice zalíbilo a začali za Vorreiberem sami chodit s nabídkami na výměnu postu, pokud měli předepsán v rozdělovníku doprovod zajatců.

Vorreiber po několika dnech zjistil, že polským zajatcům rozumí některá slova. Vyptával se jich tajně na různé výrazivo další. Po několika týdnech již Vorreiber lámaně komunikoval polsky a po zajatcích stále žádal, aby jej při chybách opravovali. Za dva měsíce se velice dobře domluvil polsky. To ovšem neuniklo pozornosti ostatních německých strážných. Rozhovory se zajatci byly wehrmachtem zakázány. Jeho kolegové ve strážních službách o něm jenom všude roznesli, že je polský Němec. Těch bylo v celém wehrmachtu poměrně hodně a nikdo to nepovažoval za něco tak zvláště podivného.

Stálého vyměňování služeb a směn mezi vojáky si ovšem bedlivý a ostražitý kapitán Paul Maria von Lebkuchen povšiml. Nic proti tomu neměl. Považoval to za docela normální, pokud byla služba vykonávána řádně a nebyly potíže. Daleko více ho ale zajímalo, proč ve výměnách na tak zjevně neoblí-

bená místa – venkovní stavby – stále figuruje dokola se opakující jméno: Vorreiber.

„Vstupte!“ zahalekal jasně Lebkuchen a Vorreiber se mu zahlásil. Velitel vstal a široce pokynul ke konferenčnímu stolu se dvěma křesly. Vorreiber se posadil. U velitele v kanceláři byl naposledy, když s Katchenou přijeli do posádky. „Asi se nám ten náš junker přeci jen trochu nudí, chce si asi poklábosit?“ pomyslel si, neboť mu poměrně rychle opadl kámen obav ze srdce, že v kanceláři půjde o nějaký jeho, zatím ovšem zhola netušený, malheur.

„Kolik..., kolik je vám let Vorreibre?“ Lebkuchen se vzápětí usmál svému nejapnému, konverzačně zdvořilostnímu úvodu, maskujícímu vskutku trefně pravou příčinu jeho zvidavosti.

„Třicet...,“ zaskočeně v duchu počítal Vorreiber, ale kapitánův úsměv ihned směle returnoval přes síť, „třicet osm, ne, ne, třicet devět – mi bude...“

„Tak to jste starší než já. O čtyři roky... Patříte k nejstarším vojákům v jednotce, nikdy na vás nebyly sebemenší stížnosti...“

„Jsem v rotě nejstarší. Probírali jsme to již s ostatními na cimře.“

„Zjistil jsem, že si opakovaně vyměňujete strážní služby, zajímalo by mě, proč to vlastně děláte? Když na vás vyjde služba v příjemně vytopené strážnici, klidně si prohodíte svoji směnu s vojákem, který má doprovázet dělníky pět kilometrů na stavbu v otevřené krajině, celý den je venku, na větru, kolikrát i v dešti...“

„To vám velmi rád vysvětlím, pane kapitáne. Na té vyhráté strážnici není vůbec co dělat... Projede tam jeden nákladák za den a jinak se díváte jen do zdi... Čas se tam vleče. Již jsem přečetl nejméně desetkrát úplně vše, co tady máme kde ke

čtení. Dopisy moje manželka píše jen hodně málo a úplně stručně... Já jí odpovídám stejným způsobem, že strava je zde velmi chutná a hodnotná, atmosféra přátelská, že nejsem vůbec v žádném osobním nebezpečí, že všichni pevně věříme našemu vůdci, atd. atd.... Nic jiného beztak psát domů ani nesmím...“

Velitel se široce usmíval a mlčel.

„Když ale jdu...“, pokračoval tedy ve své úvaze Vorreiber, „když jdu s těmi lidmi do továrny, nebo třeba i na stavbu, stále se tam něco děje. Já mám rád techniku, mám rád stroje, jsem profesí dělník, sklářský mistr, celý život jsem pracoval ve fabrice. Při práci se cítím jako ryba ve vodě...“

„S jakými lidmi? Jsou to přece jen prašiví Poláci...“

„Jsou mezi nimi veliké rozdíly, někteří z nich jsou dokonce velice šikovní, zruční a vzdělaní..., jsou...“

„No to snad ne! Poláci jsou šikovní leda tak na zlodějnu a potom na šmelinu všeho druhu. Z rasového hlediska je to úplně podřadný póvl. Je to sebranka!“

„Já si myslím, že ne tak úplně, jsou mezi nimi...“ Vorreiber si rázem uvědomil, že překročil určitou mez. Velitel se zatvářil hrozivě:

„Jakpak to víte? Vy, Vorreibře, té jejich ušišlané polské hatmatilce snad rozumíte? Vy nevíte, že strážníci mají přísný zákaz rozhovorů se zajatci?“

„Vím..., ano. Samozřejmě že vojenské předpisy znám...,“ hlesl úplně sklíčeně Vorreiber a přemýšlel jak se dostat od tohoto ožehavého námětu, jak převést řeč k nevalnému počasí panujícímú vůkol, případně pak až k atmosférickým jevům všeobecně, nebo třeba k nízké jen kvalitě dnešní menáže... Jeho velitel mu to však poměrně rasantně neumožnil. Držel se původního tématu a Vorreiber v další chvíli hodně zariskoval. Věřil totiž plně vlastnímu instinktu a již vytrénovanému

čuchu na lidi, který jej dosud nikdy nezradil. A ten mu teď bezpečně napovídal, že velitel Lebkuchen je přímý a férový muž.

„Tak hovoříte s polskými vězni, nebo ne? Dozvíím se to konečně? Ovládáte polský jazyk? Odpovězte mi úplně jasně: ano, ano, nikoli, nikoli.“

„Ano... Domluvíím se polsky... Se zajatci občas hovořím, výhradně ale, když jsem s nimi někde o samotě.“

Kapitán se usmál:

„Vy ale nejste polský Němec... Pocházíte, jak si vzpomínám, odněkud z Liberecka...“

„Ne! Já pocházím z Jablonecka, to je veliký rozdíl...“

Ohradil se jen naoko pobouřeně Vorreiber a s obrovskou chutí začal vysvětlovat drobné předivo složitých vztahů obyvatel dvou tak si blízkých krásných měst. Věděl velice dobře, že kritický bod rozhovoru je překonán. Jeho velitel se na něj usmíval.

Rozešli se přátelsky.

Kapitán Paul Maria von Lebkuchen musel v rámci svých služebních povinností občas přešetřovat i drobné patálie, které přinášela každodenní práce s polskými zajatci. K těmto účelům si dříve zval polsko-německého překladatele, který byl ale zaměstnancem gestapa. Často bylo nutno na tlumočnicka z gestapa čekat a občas se stávalo, že nebyl k dispozici vůbec, neboť byl pracovně vytížen někde jinde.

Lebkuchen tedy Vorreibera jednou ve funkci tlumočnicka vyzkoušel – a Vorreiber se v nové roli osvědčil nejen jazykově, ale pomohl dokonce i znalostí místních poměrů, neboť dokázal nahlédnout i do zázemí problémů vznikajících občas mezi zajatci. Lebkuchen se pak na vzdálené tlumočnický gestapa přestal obracet. Upřímně řečeno, jako zásadový německý důstojník nikdy nespolupracoval s gestapem rád. Vorreiber

a Lebkuchen se spolu postupně názorově sblížovali a oboustranně se respektovali.

Již velmi dlouho předtím, v dubnu 1940, uložil Adolf Hitler vrchnímu velení německých ozbrojených sil (OKW) zpracovat plán na přepadení SSSR. Vše bylo mimořádně pečlivě utajováno a pro připravovanou akci byl zvolen krycí název Operace Barbarossa.

Přepadení Sovětského svazu a všechny další události a okolnosti provázející tragédii německého východního tažení jako by již byly symptomatically vloženy do samotného označení Barbarossa (Rudovous).

Posuďte, prosím, sami: datum narození Friedricha I. Barbarossy, populárního rudovousého rytíře, není doloženo přesně. Historikové o tom vedou své spory a vědecké půtky. Někteří mají za to, že nejpravděpodobnějším rokem rytířova narození je 1125. Friedrich I. Barbarossa slynul výbojností: podnikal hojné výpady do okolních zemí. Stal se postupně králem německým, italským a císařem Svaté říše římské. Co je ale nezpochybitelně historicky doloženo, je přesné datum a značně nerytířský způsob Barbarossova úmrtí.

V roce 1190 se Barbarossa zúčastnil III. křížácké výpravy do Svaté země. Při přechodu řeky ležící na území dnešního Turecka se utopil. Jeho rytíři potom slavné tělo utopencovo naložili do dřevěného sudu, který po okraj naplnili octem.

Pokud tedy němečtí plánovači z OKW zvolili pro zahájení největšího, nejkrutějšího a nejfanatičtější vedeného válečného konfliktu v dosavadních dějinách lidstva název Barbarossa, neznali patrně způsob císařova transportu až do cíle křížácké výpravy v Jeruzalémě. Tam se rudovousý Friedrich I. sice doložitelně dostal, ale pouze vtipně konzervovaný v láku, lépe asi řečeno naložen ve vlastní remuládě, neboť celá cestovní

trasa do Svaté země je známa svojí vysokou průměrnou teplotou.

Již tedy volba toho tragikomického názvu nese v sobě osudové názvuky budoucích dějů, prošpikovaných řadou řetězcích se a jen těžko uvěřitelných omylů. Věru, těch nejbizarnějších nedorozumění, jakoby snad řízených vyšší, taškářsky sarkastickou logikou.

1 9 4 1

22. června 1941 v časných ranních hodinách napadlo Německo Sovětský svaz, dle rok připravovaného a precizovaného plánu operace Barbarossa.

O několik dní později začaly přes území Polska proudit západním směrem nekonečné zástupy zajatých rudoarmějců. Směrem přesně opačným se přepravovali němečtí vojáci, technika a válečné zásoby.

Nám již důvěrně známá jednotka kapitána Paula Marii von Lebkuchena dislokovaná v polském Generalgouvernementu musela nad rámec svých dosavadních povinností ještě pomáhat s přesuny zajatců, německých vojsk a válečného materiálu.

To trvalo ale jen několik týdnů.

Velitel Lebkuchen dostal v průběhu srpna 1941 rozkaz k přemístění jednotky na východ. Jeho rota si tedy zabalila vše potřebné a dala se na nekonečný pochod.

Adolf Hitler již od třicátých let nechával veřejně prezentovat svá německá vojska jako moderní, všestranně technickou, kvalitní a plně motorizovanou armádu. Cíleně tak byl vytvářen zcela nepravdivý mediální obraz německých ozbrojených sil vesele uhánějících krajinou na tancích, případně v letounech či nákladních automobilech. Skutečnost roku 1941 však byla diametrálně odlišná. Plných osmdesát procent všech německých vojsk tvořila pěchota.

Plán operace Barbarossa předpokládal tzv. bleskovou válku. Do konce roku 1941 mělo být rychle postupující německou armádou dosaženo tří hlavních cílů. Armádní skupina Sever měla dobýt Leningrad. Skupina armád Střed měla dobýt Moskvu a konečně armádní skupina Jih měla obsadit doněckou oblast a naftová pole až v Baku. Tento plán předjímal a očekával úplné zhroucení a rozvrat Rudé armády a po dosažení zmíněných bojových cílů i zimní přestávku v německých válečných aktivitách, kterou měla vítězná německá armáda relativně komfortně přežít ve vytápěných ubikacích.

Plánovači z vrchního velení německých ozbrojených sil – OKW (Oberkommando der Wehrmacht) – vycházeli při plánování operace Barbarossa, tj. v roce 1940, již ze zkušeností nabytých armádou při obsazování zemí západní Evropy (Norsko, Nizozemí, Belgie, Lucembursko, Francie). Především ale předpokládali stejně rychlý postup jako při bleskovém dobytí Polska, které v roce 1939 trvalo pouhý měsíc. Měla být již také úspěšně završena invaze do Velké Británie, aby se zabránilo vzniku dvou front, pro Němce tak nechvalně známých z truchlivého konce první světové války.

Pranic z těchto bezpodmínečně nutných výchozích předpokladů se ale později nenaplnilo.

V roce 1941 byla tedy budoucí tragédie milionů německých vojáků již zakódována ve zcela nerealistickém a přehnaně optimistickém plánu operace Barbarossa.

Sovětský svaz totiž nebyl ani zdaleka tak nepřipravený, jak se nyní všeobecně soudí, či snad nějak zaskočený bleskovou agresí svého dosavadního německého spojence, se kterým se předtím, tak moudře, podělil o dobyté Polsko.

SSSR dokázal nakonec německého agresora zastavit jen za cenu obrovských vlastních obětí a ztrát. Sovětský svaz byl schopen postupně mobilizovat svůj lidský potenciál a obrov-

skou hospodářskou sílu. Přetvořil a dokonale změnil německou agresivní bleskovou válku v dlouhodobě se vleklou konflikt, trávající bezmála čtyři roky. Na samotném konci této války posunul SSSR sféru svého politického vlivu nejméně do poloviny Evropy, tedy všude tam, kam se nakonec probil se svými vojsky. Nejbrutálnější válečný konflikt všech dob vedený mezi Německem a SSSR v letech 1941–1945 tak svými důsledky velice těžce zasáhl do životních osudů stovek milionů lidí – vyvražďovaných, vězněných, pokořovaných, znásilňovaných, olupovaných, zabíjených, stěhovaných, vykořeňovaných, zneužívaných, přemísťovaných, ideologicky ohlupovaných, okrádaných, odsunovaných, omezovaných, vykořisťovaných, vyháněných, vydíraných a se soudem či bez soudu popravovaných.

Němci vstoupili na území SSSR roku 1941 přibližně se 3 miliony vojáků, 3,5 tis. tanků, 7 tis. děly, 1,8 tis. letadel, 600 tis. vozidly a 750 tis. koňmi. Sovětská armáda disponovala v roce 1941 podstatně většími počty vojáků, měla také mnohem více techniky i dalších prostředků; zpočátku přibližně jen o polovinu více než Němci, později se však jednalo už o dvojnásobek, trojnásobek atd. a na konci války v roce 1945 převyšovala početně Rudá armáda armádu německou dokonce sedminásobně.

22. června 1941 byl zahájen německý útok na SSSR, který se rozvinul na frontě bezprecedentně dlouhé (cca 1600 km). Tato fronta se denně prodlužovala, jak se do hloubky území Sovětského svazu rozevíral oběma směry gigantický pomyslný vějíř německého postupu. V nejzazším bodě, kam postoupil německý útok v prosinci 1941 – na dohled hlavního města Moskvy –, měla frontová linie přibližnou délku 3000 kilometrů; po sovětském protiútoků téhož měsíce se její délka s kvádlovitými poryvy již pouze zkracovala.

Pouhé srovnání počtu německých divizí, které obsadily podstatnou část západní Evropy do roku 1940, s počtem divizí, které měly za úkol obsadit evropskou část SSSR ležící na pomyslné čáře Finsko – Leningrad – Moskva – Baku, nám v plné ostrosti ukáže nereálnost této operace. Sečteme-li plochu území Dánska, Norska, Nizozemí, Belgie, Lucemburska a Francie, dostaneme přibližně 130 tisíc kilometrů čtverečních. Území SSSR na čáře Leningrad – Baku, které se Němci připravovali dobýt a obsadit s použitím přibližně stejného počtu divizí jako o rok předtím v západní Evropě, je nejméně dvacetkrát větší, tedy přibližně 2600 tisíc kilometrů čtverečních.

O co horší byl plán operace Barbarossa, o to větší byla následná brutalita a zášť obou fanaticky válčících stran. Naprosto udivující ovšem je, že se pouhým 134 německým divizím bojujícím s obrovskou přesilou protivníka málem podařilo nerealistický plán Barbarossa splnit.

Kapitán Paul Maria von Lebkuchen při operativním velení svojí pochodující roty velice ožil. Byl ve svém živlu. Konečně došlo k naplnění jeho důstojnických snů. Byl přímo ve vynikající tělesné kondici a jeho mnohaletá teoretická příprava konečně došla uplatnění přímo na válečném poli. V prvních týdnech jeho jednotka pochodovala územím východního Polska, které SSSR po dohodě s Němci anektoval v roce 1939. Obyvatelé vesnic zde německé vojáky vítali květinami, neboť je považovali za bojovníky proti bolševickému moru. Vesničané žehnali německým křížům a velice ochotně jim nabízeli vodu a mléko z věder připravených před domy.

To už se však po vstupu Lebkuchenovy roty na původní území Sovětského svazu dávno změnilo.

O realitě panující v bolševickém SSSR neměli němečtí

vojáci žádnou představu, vše zde bylo pro ně naprosto nezvyklé a podivuhodné. Poprvé v životě spatřili obrovské kolchozní lány slunečnic sahající od jednoho horizontu ke druhému, nekonečné moře žlutých talířů natáčejících půvabné hlavičky za úporně pražícím sluncem, aby se k podvečeru jejich dvoumetrové lodyhy tichoulince uklonily k matičce zemi. Obrovské prostory a vzdálenosti, které denně museli vojáci ujít pěšky, aniž by se svéráz okolní krajiny sebeméně proměnil, je všechny naplňoval dosud nepoznaným tísnivým pocitem.

Jednotka se přesunovala přesně podle rozkazů těžce vyčerpávajícími pochody, vojáci denně ušli 50–70 kilometrů, kvalita cest se trvale zhoršovala, hlavní silniční a železniční tahy byly vyčleněny výhradně pro přepravu materiálu a zásob pro mechanizované frontové jednotky, postupující kromobyčejně rychle kdesi hodně daleko před nimi.

Obrovské lány slunečnic byly občas prostrídány neméně rozlehlými plochami kukuřice tak vysoké, že se tam dalo lehce zabloudit.

Lebkuchen vedl svoji jednotku rázně a energicky. Pochodující vojáci většinou mezi sebou z vyčerpání ani nemluví, a pokud ano, tak jen stále dokola hodně sprostě nadávali, jako všichni vojáci za obdobných okolností kdekoliv jinde na celém světě.

„To jídlo fakt stojí za starou belu, Hansi,“ úpěl pozdě večer Herbert Katchena, bagrující s ohlušujícím skřípěním poslední zbytky z plechové konzervy. „No, dovedeš si představit, Hansi, takovou do zlatova propečenou husičku, s křehoučkou kůrčičkou, jen lehce posypanou osmahlým kmínem, k tomu dobré červeňoučké zelíčko...“

Vorreiber však již dávno spal.

Katchena se tedy také připravil ke spánku. Odložil si svůj jediný opasek, ten druhý totiž už dávno nepotřeboval. Zapří-

činila to úmorná vedra, délka vysilujících pochodů a značný nedostatek potravin. Vyčerpávající přesuny osoustružily Katchenovu původní hřmotnou postavu, takže jeho obrovská uniforma, podstatně ještě zvětšená mistrem krejčím v Glau-chau, na něm nyní visela jako na pověstném strašákoví zelených hlávek.

Pouze kapitán Paul Maria von Lebkuchen ještě nespal a kontroloval přesné provedení kruhové obrany, kterou jeho jednotka zaujala na nastávající noc. Velitel si osobně ověřoval bdělost stráží.

Lebkuchen nebyl s vývojem německého východního tažení spokojen. Nesouhlasila mu mapa! Na svých excelentních terénních orientačních schopnostech a především přesné práci s mapou si přitom kapitán Lebkuchen velice zakládal. Zde, v Sovětském svazu, nesouhlasilo s údaji na mapě vůbec nic. Ani tak skvělé a údajně neměnné orientační body, jako jsou například řeky, lesy, silnice, železnice, vrchy, či vesnice, se zde vůbec nenacházely na těch místech, kde je bylo dle mapy lze očekávat. Odchytky dosahovaly někdy až desítek kilometrů, na některé řeky a vesnice narážely německé jednotky naopak úplně nečekaně, neboť na speciálních mapách určených pro velitelský sbor wehrmachtu nebyly zakresleny vůbec. O tom, že nedostatky jsou v těch prachmizerných mapách, pocházejících z dob rusko-japonské války, a ne v jeho orientační schopnosti, byl velitel Lebkuchen přesvědčen. Jeho práce se proto neobešla bez značných improvizací. Dnešního dne dokonce při pochodu po údajné silnici druhé třídy, která byla ve skutečnosti jen nevalnou polní cestou, zavedl velitel svoji znavenou rotu až na malinkatý dvůr místního kolchozu, kde vypečená polní cesta zcela končila.

Lebkuchenova rota však toto intermezzo s obrovským halasem uvítala, neboť na překvapivě se zjevším kolchoz-

ním dvoře byla studna! Všichni vojáci trpěli v panujících vedrech obrovskou žízni. Doplnili v kolchozu svoje zásoby a urychleně pokračovali v pochodu přes nekonečně dlouhé a záludně obrovské kukuřičné pole.

Rychlé tankové jednotky tvořící čelo německého úderu poměrně velice lehce pronikaly do vnitrozemí SSSR. Prostor za nimi měly postupně zaplňovat jednotky pěchoty, kterých však početně nebylo tolik, aby dokázaly dokonale pokrýt a od nepřítele vyčistit celé území. Rychlé motorizované jednotky navíc nejobtížnější úseky, například močály, lesy atd., pochopitelně objížděly, takže za nimi postupující pěchota nikdy nedokázala získané území obsadit beze zbytku.

Tímto způsobem vznikaly rozsáhlé „kapsy“, to jest prostory, které rychle se posunující fronta prostě minula; v nich pak zhusta zůstávali rudoarmějci, kteří se při ústupu opozdili. Nebylo jich nijak málo, často šlo o celé jednotky v plné zbroji a velmi schopné boje. Největší takovou „kapsou“ byly nechvalně proslulé pripjaťské močály na území dnešního Běloruska. Povodí řeky Pripjať včetně četných jejích přítoků přitom zasahuje obrovské území o rozloze přibližně 600 krát 200 kilometrů.

Všechny jednotky wehrmachtu na území SSSR, i ty, které byly od aktuální frontové linie vzdáleny sto i více kilometrů, mohly tedy být kdykoliv napadány z boku nebo dokonce zezadu. Toho si byl Lebkuchen velmi dobře vědom. Přísně tedy při přesunech dbal na pečlivé bojové zajištění roty nejen na jejím čele, ale rovněž na obou bocích i na konci.

Přesto nezabránil četným ztrátám na životech. Především ve vzrostlé kukuřici a ve slunečnicových lánech se ukrývali sovětští odstřelovači, kteří dokázali kolem pochodující muže přesně zasahovat. Ti zůstávali ležet na cestě, zatímco vyčleněný oddíl pronásledoval snajpera kukuřicí nebo slunečnicemi.

Většinou však bezúspěšně.

Lebkuchenova rota pochodující dál a dál do nitra SSSR se tak neustále zmenšovala. Velitel nad osamělými kříži vždy vroucně zahovořil a po večerech neúnavně psal rodičům či příbuzným padlých příslušníků roty vřelé a účastné dopisy. Mohl tuto nemilou práci klidně svěřit někomu jinému a jenom připravenou korespondenci podepsat. Nikdy tak ale neučinil. Pokaždé psal dopis osobní, originální. Neopomněl nikdy maminkám, manželkám atd. zdůraznit, že: „za vlast, za myšlenky národního socialismu, hrdinsky, za náš otčinu, za konečné vítězství, za vůdce, za náš německý národ...“

Desetitisíce přinucených civilistů a zajatých rudoarmějců stavěly na nejzápadnějším cípu dobytého území SSSR železnici a mohutnou čtyřproudou zásobovací tepnu. Dodávky materiálů potřebných pro rychlý postup německých armád však povážlivě vážly. Železnice byla, kromě několika desítek kilometrů vybudovaných již Němci, v žalostném stavu. Měla velmi nízkou a vojenským potřebám nepostačující průchodnost, navíc i jiný rozchod kolejnic. Rudoarmějci ji bombardovali, ostřelovali a z týlu trvale napadali. Přeprava životně důležitých válečných komodit vážla a opožďovala se. Vzdálenost od původních hranic se přitom stále zvětšovala.

Přeprava nákladními vozy se neosvědčila, protože stroje nebyly na tak extrémně těžké podmínky konstruovány. Pro svoje východní tažení využívala německá armáda automobily snad všech tehdy existujících značek, typů a modelů, což se samozřejmě projevilo v absolutním nedostatku náhradních dílů pro jejich opravy a údržbu. Po několika dnech, nejdéle však po týdnech užívání stála již tato motorová vozidla po stranách silnic prázdná a nepojízdná. Veškerá tíha přepravy zásob tedy zůstávala na koňských povozech. Koně přivezení z Evropy hynuli námahou ze všech nejdříve, daleko výkonnější

a odolnější byli postavou mnohem menší koničci místní. Ti byli přivyklí na těžkou práci a extrémní klimatické podmínky.

Časem byla Němci zřizována na řadě míst rozsáhlá koňská depa.

Jakýsi statistik propočítal, že na obou stranách válečného konfliktu hynulo v období od 22. 6. 1941 do 8. 5. 1945 průměrně tisíc koní denně.

Jeden tisíc koní – každý den.

Vojáci hladověli, strádali žízní a pochodovali.

„Jestli to vůbec přežiju, Hansi, dám si potom každý večer plný půllitr čisté, ledově studené vody...“, zasněně chraptěl propoceny Katchena jdoucí prašnou cestou vedle Vorreibera, který měl v první chvíli opravdovou chuť tomu nenapravitelnému pokušiteli Bertíkovi jednu výchovně ubalit, když pracně odtrhával jazyk přilepený již dlouhodobě k vyprahlému hornímu patru.

Těsně za nimi se ozval prudký řinkot pásů, pěší rota se rozestoupila a s ohromujícím řevem se kolem nich prohnala jednotka pěti samohybných děl spěchajících k neznámému cíli. Zvedlo se tak obrovské mračno jemného prachu, že se několik minut navzájem neviděli.

Když se prach usadil, celá Lebkuchenova jednotka vypadala jako zčerstva vyfáravší hornická delegace. Na zpocených tvářích, obnažených rukou a propocených uniformách prach pevně přilnul, splynul s potem a vytvořil mazlavé blátíčko, které v žáru slunce ihned sesychalo a potom rozpraskalo v podobě nepravidelně krajkovanych strupů z hlíny.

„Rozumíš...“, navázal ihned přerušenu nit Herbert Katchena, „půllitr úplně čisté, úplně chladné vodičky, každý den si dám plný půllitr, každíčky večer, každý den..., potom až...“

„Bertíku, jdi s tím fakt už do hajzlu!“ protáhl rázně krok Vorreiber a uzavřel tím pádně debatu.

Neblahá zásobovací situace všech německých jednotek postupujících rychle obrovskými rozlohami SSSR byla kritizována na všech úrovních německého velení. Trasy pro přepravu válečného materiálu se denně prodlužovaly. Nedostatky v přepravě zásob projednávaly snad všechny štáby a nakonec také vrchní velení. Velitelé armádních svazů způsob dodávek pro potřeby jimi řízených vojsk hlasitě a pobouřeně kritizovali. Útočícím svazům armád všech tří cílových směrů se nedostávala munice, pohonné hmoty, výstrojní součástky a ani potraviny. Adolf Hitler, který debatu dosud pouze mlčky sledoval, se rozhodl, že absolutní prioritu při přepravě budou nyní mít pouze munice a pohonné hmoty. Očekával totiž netrpělivě, že již každým dnem, každou už chvílí, musí konečně dojít k hospodářskému zhroucení toho „ruského obra na hliněných nohou“. Útočící německé armády již sahaly ke střednímu Rusku, kde se měly dle německých teoretických předpokladů nacházet klíčové hospodářské podniky Sovětského svazu. Němci nevěděli, že rozhodující závody energetického a těžkého průmyslu zbudoval SSSR úplně nově již ve třicátých letech, v dobách vrcholících německých válečných příprav, a dislokoval je fikaně až na západní Sibiř, to je do nepřístupných oblastí bezpečně ukrytých všem šmírujícím očím z Evropy.

Hitlerovo rozhodnutí o upřednostňování munice a pohonných hmot při vojenské přepravě mělo tragické následky. V praxi to totiž znamenalo, že na celé silně přetížené, zhruba dva tisíce kilometrů dlouhé trase z Německa na východ byly přednostně propouštěny vlaky s těmito dvěma komoditami a vše ostatní zatím stálo. Dodávky potravin a ošacení byly odražovány k čekání na vedlejších kolejích. Toto jediné Hitlerovo rozhodnutí později stálo německou armádu statisíce životů.

Němečtí vojáci, kteří již předtím trpěli nedostatečnými a značně nepravidelnými dodávkami potravin, nyní na východě vyložené hladověli. Generální štáb to vyřešil geniálně a operativně tím, že povolil odebírání čili rekvírování potravin civilnímu obyvatelstvu. Současně povolil všem velitelům jednotek používat k odběru potravin od civilistů na místě „přiměřené prostředky,“ jinými slovy jim umožnil vynucovat si v případě nutnosti rekvizice násilím.

Když se o novém rozkazu dozvěděl kapitán Paul Maria von Lebkuchen, upřímně se zhrzil. Na poradě štábu praporu rozhodně proti rekvírování potravin civilistům protestoval, neboť jeho starogermánská duše čestného bojovníka nemohla vůbec uvěřit, že by měl on, rodem pruský junker, společně se svými muži objíždět chatrče těch nepředstavitelně zbláznělých chudáků v sovětských vesničkách.

„Rekvírování potravin civilistům je postup, který kultivované ozbrojené síly uplatňovaly snad někdy..., tak..., před tři sta lety!“ rozčiloval se na štábu divize pobouřeně. „Za čtrnáct dní vzbudíme rekvírováním tak fanatickou nenávist veškerého civilního obyvatelstva, že bude proti nám bojovat opravdu každý kámen, každá strouha, každíčký strom na naší cestě... Obrátí se proti nám úplně všechno!“

Ve své jasnozřivé vizi měl Lebkuchen věrojatně pravdu.

Bída prostých obyvatel SSSR byla nepředstavitelná. Když němečtí vojáci poprvé spatřili primitivní obydlí drtivě většiny obyvatel Sovětského svazu, nemohli vůbec uvěřit, že existuje chudoba tak bezedná a absolutní. Všichni němečtí vojáci byli přesvědčeni o nadřazenosti nordických árijců a primitivní chýše Slovanů do tohoto myšlenkového vzorce přesně zapadaly. Obyvatelé těchto zablácených obydlí – mužici – většinou nedělali vůbec nic. Žili přesně stejným způsobem jako jejich dědové a pradědové. V jedné místnosti s hliněnou podlahou

přebývali společně s domácími zvířaty. Ruský mužik dobře věděl, že cokoliv si pořídí „navíc“, to mu vždy někdo sebere. Za carského samoděržaví to byli pohůnci jeho feudálního pána, potom přišel bolševik a nyní německý agresor. Mužik tedy ze zásady nevlastnil nic, jenom to, co k životu nezbytně potřeboval. Připravil si dřevo na zimu, ne však polínko navíc, zásobu potravin jenom na holé přežití. Mužik nic nevylepšoval a nepřestavoval. Většinou nedělal nic. Když mu vítr odfoukl chalupu, postavil si rychle opět úplně stejnou, pokud neměl dost dřeva nebo potravin na zimu, zašel si za sousedem, když neměl ani jeho soused, mužik v naprostém klidu – úplně stoicky – umrzl, nebo zemřel s celou svojí rodinou hladem.

„Ničevóó..., éto ničevóó...“

„Ničevó“ bylo nejfrekventovanější ruské slovo, které znali, byť vůbec nechápali, snad všichni němečtí vojáci v SSSR. „Ničevó“ používali snad nejčastěji i sovětské váleční zajatci, kteří pracovali v nepředstavitelně těžkých podmínkách při stavbách vojenských silnic a železnic.

Obrovský fatalismus slovanských obyvatel Sovětského svazu nedokázali pracovití, schopní a pečliví Němci nikdy pochopit. Oni sami, doma v Německu, vždy pracovali až do úmoru, aby právě ten jejich domek, chalupa, byt, zahrádka, políčko byly lepší, krásnější a mnohem načinčanější než domek, chalupa, byt, zahrádka, políčko jejich souseda.

Sovětský mužik zásadně nepracoval. Dřevo a stravu si opatřoval výhradně v mezně nezbytném množství. Mužik jen ležel a stále spal. Podobal se tak medvědům, ježkům, křečkům či jiné boží čeládce, která hibernuje, tj. ukládá se k zimnímu spánku, když si před tím opatřila zásoby na přežití nepříznivého období.

Zásadní rozdíl byl v tom, že sovětský mužik hibernoval po celý rok. Klima v SSSR je k tomuto účelu velmi ústrojné

vybaveno: v létě je obrovské vedro, takže nic namáhavého dělat ani nejde, na podzim a na jaře je hluboké bláto, které nedovolí sebemenší pohyb. No a ruská zima? Dvoumetrové závěje a teplota celkem běžně klesající až hluboko pod minus třicet stupňů.

Kapitán Paul Maria von Lebkuchen jezdil na pravidelné porady k veliteli praporu. Po jedné z porad se důrazně pohádal s intendantem výstrojního skladu.

Ten operoval tím, že výstroj dostává v nepostačujících počtech, takže na roty se už nedostane vůbec nic. To však rozčertěného Lebkuchena nezastavilo. Byl mnohem vyšší šarže než utrápený intendant, proto jej lehce a suverénně odstrčil a vstoupil do praporečnického výstrojního skladu.

Ten byl ale úplně prázdný.

Uvnitř jen pár uniforem, několik párů obuvi, v rohu jakési dva pytle, do kterých Lebkuchen rychle nahlédl.

Po krátké potyčce si Lebkuchen vítězoslavně odnesl padesát párů pletených rukavic a padesát šál. Tou dobou již jeho jednotka měla právě jen tolik mužů. Všichni ostatní padli. Byl podzim 1941 a velitel Lebkuchen ještě opravdu netušil, že ty rukavice a šály, jím osobně po nechutné strkanici z výstrojního skladu odcizené, jinak jeho jednání prostě nazvat ani nejde, se stanou jedinou „zimní výstrojí“, kterou jeho rota v roce 1941 ze skladu praporu obdrží.

Uniformy obou válečných stran se velmi podstatně lišily. Je velmi zajímavé, jak úplně PROTISMĚRNĚ se vzhled výstroje obou armád vyvíjel v průběhu celého konfliktu 1941–1945. Německé uniformy se především trvale zjednodušovaly (až k *battledress*ům – maskáčům – některých divizí SS), ruské uniformy se přesně naopak stále více a více zdobily a zkrášlovaly.

Uniformy *Wehrmachtu* byly v roce 1941 především neobyčejně elegantní. Barva šedá, kalhoty, sako, stříbrné kreplování, jasné rozlišení hodností. Důstojníci měli stříbrné epolety, generálové byli vyvedeni ve zlatě. Oproti tomu *rudoarmějec* měl jednoduché a velice pevné kalhoty, hladkou blůzu (*rubášku*), vše v barvě zelenohnědé, na zádech měl stále polní, k ní trvale připevněný plášť. *Rudoarmějec*, pro všechny Němce jen Ivan, totiž neměl *příkrývku*, jako měli Němci, a do svého stále přítomného pláště se halil v noci při odpočinku, i v případě panující nepohody. Boty – *půllitry* – *bagančata* byly u obou armád stejné, rozdíl byl v helmách: německá vykrojená přes uši a ruská *půlkulatá*.

Díky pláštům na polních se siluety vojáků bezpečně rozeznaly i na velké vzdálenosti. Ivan v *půlkulaté* helmici a s pláštěm na batohu vypadal opravdu jako hnědý *hříbeček*. Ruské uniformy svojí jednoduchostí a praktičností překonávaly výstroj německou. To se markantně prokázalo především s příchodem nefalšované ruské carevny – paní Zimy, která se dostavila roku 1941 až nezvykle brzo. Již v listopadu zasypala ta *Lady Winter* celý prostor SSSR obrovským přídělem sněhu a muže v jinak elegantních uniformách doslova šokovala mrazy, o jejichž existenci nikdy předtím ani neslyšeli.

Rudá armáda okamžitě zareagovala na úporné mrazy tím, že svoje *hnědozelené hříbečky* převlékla do *vatovaných zimních kabátů*, *ušanek z ovčí vlny* a *praktických plstěných válenek*. A nejen to: Sověti svoje již bojem vyčerpané jednotky z prvních sledů odvezli do zázemí a na jejich místa nasadili čerstvé divize, které se rekrutovaly převážně z vojáků narozených na Sibiři. Sibiřané byli ze svého domova uvyklí na mnohem větší samce, takže minus třicet stupňů považovali za relativně optimální podmínky. Tyto takzvané *sibiřské divize*

začaly mrazem totálně paralyzovaného soupeře poměrně slušně decimovat.

Němci na sebe navlékali úplně vše, co měli s sebou. Oděv si prokládali vrstvami novin, bagančata vycpávali slámou, vypadali jak nevzhledné páchnoucí koule, a přesto mrzli po desetitisících. Ovšem ruská válečná doktrína v prvním roce německého východního tažení 1941 byla naštěstí pro německou armádu založena na velmi zhoubné strategii, tolik typické pro SSSR. Němci tuto ruskou taktiku poměrně trefně a velice posměšně označovali za „Parní váleč“.

Sovětská strategie parního válce spočívala v tom, že se na určitém místě koncentrovala mnohonásobná početní převaha rudoarmějců, kteří se pak proti nepříteli hnali řada za řadou, s cílem svého protivníka úplně převálcovat a zadupat jej obrovským počtem nohou do země.

Když vysokoškolsky vzdělaný vojenský teoretik Lebkuchem spatřil v létě 1941 sovětský parní váleč poprvé v životě, byl skutečně šokován, ba co víc, on byl těžce uražen, jeho jemná junkerská duše se nechtěla smířit se zjevnou primitivností útoku JEHO soupeře. Rozhořčeně řval:

„Takové pohrdání člověkem! Takové bezbožné plýtvání materiálem!“

Vojáci z jeho roty se sovětskému parnímu válci naopak s velikou chutí cynicky smáli a zvolna jen přinášeli bedýnky se střelivem k pečlivě zakopaným kulometům MG 34. Ostatně měli na to několik desítek sekund času a vzdálenost ke kulometným okopům byla opravdu malá.

Sovětský parní váleč spočíval v tom, že na naprosto otevřené planině, ve vzdálenosti přibližně jednoho kilometru se náhle postavila do pozoru řada přesně dvou set sovětských Ivánků. Na povel začali pochodovat směrem k německé linii. Když první řada s napřaženými bodáky ušla asi dvě stě metrů,

zvedla se za nimi druhá řada, opět čítající přesné dvě stovky hříbečků, a nastoupila svůj poslední pochod; když se zvedala třetí řada, stejně vzdálená od té druhé, dosáhla mezitím první řada magické hranice 600 metrů před německou linií. Tam se zatím jen čekalo, pokuřovalo a vtípkovalo.

Jen Lebkuchen uraženě mlčel.

Ve vzdálenosti 600 metrů zařvala celá první řada rudoarmějců svoje poslední hromové „Urááá!“ a dala se do běhu.

Až v tuto chvíli natáhli němečtí střelci závěr kulometu a sledovali po očku Lebkuchena, který nechal rudoarmějce křičící to jejich urá ještě vyšřavit přibližně třístametrovým sprintem. Potom úsečně velel:

„Pal!“

Kulometry se rozštěkaly s obrovskou kadencí. Za několik vteřin potom utichly. Z první řady sovětských vojáků se nikdo nehýbal. V zápětí k pokosené řadě dobíhala řada druhá, křičící navlas stejně „Urááá!“

Stejně trudně končila řada druhá, třetí, čtvrtá i pátá. Víc řad v parním válci nikdy nebylo. Pět řad parního válce po dvou stovkách rudoarmějců leželo úhledně naskládáno přibližně 300 metrů před německou linií.

Němečtí vojáci vůbec nepoužili své ruční zbraně, vše sledovali v klidu a dbali jenom o to, aby MG 34 měly dostatek střeliva. Kulomet se rád občas „kousl“, nebo bylo nutné vyměnit jeho doběla rozpálenou hlavěň.

Lebkuchena způsob ruských nesmyslných útoků v létě 1941 urážel až do morku jeho vojáckých kostí:

„Snad úplně každý německý praporeček by za podobně beznadějně situace velel svojí jednotce zalehnout a nehnal by své muže na tak strašlivě zbytečnou smrt! Velel by, když už ne k okamžitému ústupu, tedy alespoň zalehnout a pak by se plazením pokusil o obchvat linie...“

Ještě horší bylo, že se parní válce opakovaly, většinou denně, výhradně v touž hodinu. To si pak už před desátou dopoledne začali střelci německých kulometů chystat svoje nádobíčko. Přesně v deset provedli rudoarmějci další parní válec.

Za počínajících listopadových mrazů se při útoku rudoarmějců ze Sibíře Lebkuchenově rotě jeden z kulometů zasekl hned při střelbě na první řadu parního válce. Druhý o půl minuty později. Předposlední a poslední řadu parního válce zlikvidoval již zcela osaměle pálicí poslední MG 34.

„Můžeme Ivanům sebrat ty jejich filcové válenky a ušanky?“ obrátil se na Lebkuchena Vorreiber. Velitel s odpovědí váhal, ale usmíval se na tazatele, takže Vorreiber věděl, že má vyhráno.

Po dlouhém mlčení z kapitána vypadlo: „Přineste mi..., Vorreiber, prosím, přineste mi také...“

„To je přeci samozřejmé!“

Vorreiber se rozběhl okopem pro několik dalších vojáků, se kterými pak podnikl sebezáchovnou expedici k ještě teplé tisícovce Sibiřanů. Bylo to velmi nebezpečné. Nikdo totiž nemohl vědět, zda poslední funkční MG 34 vykonal svoji práci při furiosu sovětského parního válce úplně dokonale či zda se mezi rudoarmějci nevyskytují ranění, kteří by se mohli ještě bránit jejich chmatáckým touhám a záměrům. S překvapením zjistili, že všichni rudoarmějci jsou mrtví. Jeden dobře umístěný kulomet na úplnou zkázu parního válce postačoval.

Když poměřovali velikosti beranic a válenek, s úžasem zjistili, že sovětská výstroj má jen jednu, „univerzální“ velikost. Pobrání rychle ušanky a válenky pro celou rotu a vrátili se bleskově do bezpečí svého okopu. Až tam si kořist pečlivě prohlédli. Výstroj Rudé armády byla úplně nová. Ze všech nejhezčí válenky a ušanku vybrali společně pro kapitána Lebkucheny.

chena. Vorreiber se okamžitě odebral s těmi vzácnými prezenty k veliteli.

Kapitán však nevěnoval nejkrásnější ze všech sovětských ušanek a zbrusu novým, tolik ceněným válenkám vůbec pozornost. Ani si je neprohlédl. Jenom poděkoval a odložil obojí za sebe.

„Čím byla způsobena závada hned dvou MG 34 najednou? Copak si o tom myslíte vy, Vorreibře?“

„Asi náhoda... Kdyby nám vysadil i třetí kulomet, zvládli bychom to snad ještě palbou z ručních zbraní...“

„To tedy sotva! Nemáme přece vůbec žádnou jistotu, že ty by nesehaly také!“

„Na vině budou nejspíš naše mazadla, to bude ta příčina... Všiml jsem si, že při velmi nízkých teplotách nám mazací tuky mrznou, přímo hrudkovatí, naše maziva obsahují totiž stopová množství vody...“

„Proč tedy Rudé armádě oleje a mazadla nemrznou? Poslechněte si to, prosím...“

Lebkuchen zvedl ukazováček a ukázal jím do dálky, odkud se nesla bubnová symfonieta sovětských zbraní, slyšitelná v silném mrazu na vzdálenost snad desítek kilometrů.

„Ivani mají úplně jiný druh olejů a mazadel než my...“

„Jak to?“

„Vyrábějí je refrakcí – štěpením –, tedy přímo z ropy, které mají dostatek. Německá maziva se naopak vyrábějí výhradně synteticky – slučováním. Je možné, že ropné deriváty vydrží daleko nižší teplotu...“

„Tak to jsme tedy v..., to jsme v pěkném kopru.“

„Nemusíme být, pokud najdeme pro naše zbraně nějaký náhradní způsob mazání. Ideální by bylo použít k ošetření kluzných částí zbraní něco, co vodu neobsahuje vůbec..., například..., například jemně rozemletý grafit...“

„Vy jste se úplně zbláznil, kde tady, na východní frontě, asi tak najdeme mletý grafit?“

Vorreiber se vrátil do svého okopu a tam si pečlivě prohlédl přimrzající závěr svojí zbraně; z mazacího tuku tam vcelku viditelně a jasně krystalizovala voda. V mrazech větších než minus dvacet stupňů mrznoucí voda jeho zbraň dokonale paralyzovala. Vorreiber odstranil zbytky maziv a vytřel úderník, hlaveň i závěr do sucha a hned potom obešel celou rotu. Sháněl tužky s grafitovými tuhými. Nasbírané množství tuh však po rozdrčení mezi dvěma kameny postačovalo leda tak na „promazání“ dvou zbraní. Ukázalo se ovšem, že tyto zbraně dobře fungují i ve velice silných mrazech. Vorreiber dokonce zkoušel mletí střelného prachu vysypaného ven z nábojnice, prášek byl ale poměrně hodně hrubý, granulovitý a zjemnit jej pro „namazání“ kluzných částí zbraní dalo hodně práce.

Bylo tedy nutné hledat dál.

Vorreiber vyzkoušel nejrozdličnější přípravky nacházející se v rotní lékárně. To byla velká dřevěná bedna s farmaceutiky a obvazovým materiálem. Byly tam rozličné hojivé pudry, které však v mrazu závěry zbraní ještě více slepovaly. Až konečně našel Vorreiber v lékárně jasně žlutozelené léčivo v litrových dózách opatřených nápisem Přípravek proti svrabu.

Uvnitř se nacházel jemňoučký prášek, známý všem chemickým diletantům a amatérům lučby pod alchymistickým označením „sirný květ“. Odporně páchnoucí sírový přípravek proti svrabu se v obrovských mrazech dokonale osvědčil jako suché mazivo všech typů německých zbraní. Paul Maria von Lebkuchen si převratný vynález pochopitelně neponechal sám pro sebe, na poradě štábu dal onen skvělý zlepšováček všem velitelům k využití.

Naprosto identickými lékárnami v robustních bednách byly vybaveny všechny útvary wehrmachtu. Informace o vynálezu se bleskově roznesla po celé východní frontě. Díky páchnoucímu přípravku proti svrabu si německé armády na východní frontě udržely palebnou schopnost i v mrazech hodně pod minus třicet stupňů, kdy utichaly i zbraně sovětské. Maziva vyráběná z ropy sice vydržela větší mrazy než oleje a tuky syntetické, ovšem ropné deriváty také částečně obsahovaly vodu...

Když přibližně o půl roku později na miliony dlouhodobě nemytých německých vojáků zákeřně zaútočila zákožka svrabová, mikroskopický parazit kutající chodbičky lidskou pokožkou, neměli si už germánští nájezdníci mokvající strupance čím zasypávat. Odporně smrdutý žlutý přípravek proti svrabu již dávno všechen rozfrkali při zimním ošetřování a mazání svých árijských zbraní.

1 9 4 2

Zima roku 1941/1942 v SSSR byla, jako na potvoru, nepochybně tou nejmrazivější, nejzasněženější a nejledovatejší za poslední půlstoletí. Počasí tím s potouchlou perfidností vyjádřilo nad jiné zřetelně svůj osobitý vztah k válečnickým snahám obou stran planoucího konfliktu. S použitím velice cynické nadsázky bychom mohli klidně konstatovat, že počasí tehdy sehrálo pacifistickou roli.

Obrovské mrazy nejdříve zabránily útočícím Němcům v dosažení válečných cílů, to je dobytí Leningradu, Moskvy a doněcké oblasti. Když však pod Moskvou zahájili v polovině prosince 1941 rudoarmějci obrovskou tankovou protiofenzívu, přišla nečekaná a silná obleva. Útočící ruské tanky se okamžitě utopily v hlubokém blátě. Po pouhých pěti dnech byla sovětská ofensiva zastavena jen změnou klimatu.

V nezvyklých mrazech umírali němečtí vojáci po desetitísících. Nebylo to pouze následkem bojových střetnutí s nepřítelem. Každá sebemenší omrzlina, otok zubů, zánět ledvin, střevní kolika či jiná lapálie znamenaly rychlý konec. Cesty do zázemí byly totálně nesjízdné, lékařská pomoc nedostupná. Všichni němečtí vojáci každý den s opravdovou hrůzou sledovali stav a konsistenci svých výměšků, zda se neobjeví disfunkční příznaky.

Motorové prostředky byly v obrovských mrazech nepoužitelné. Masově umírali koně. Kupodivu umírali i psi, na panu-

jící zimu jinak nepochybně uvyklí. Rudoarmějci je totiž využívali obzvlášť rafinovaně a mazaně. Stravu jim dlouhodobě házeli pod kola nastartovaných nákladních vozů, traktorů, nebo mezi pásy tanků. Psi se brzy naučili právě jen tam, pod hřímajícími stroji, vyhledávat potravu. Když psíky takto vycvičili, vybavili je Sověti batůžkem se silnou trhavinou. Na hřbetě psa potom umístili speciální anténku, jejíž sklopení inicializovalo explozi trhaviny. Takto trénované a lišácky vybavené pejsky potom rudoarmějci vypouštěli do německých linií.

Opravdu tímto způsobem zničili několik soupeřových tanků a vozidel. Německé velení však okamžitě zareagovalo přísným nařízením: střilet po každém psu, který se jen někde poblíž jejich vojsk objeví. To způsobilo genocidu ubohých voříšků. Sověti však beztak za nějaký čas od svého fikaného válečného záměru se psy sami upustili. Žádný čtvernožec s batůžkem a anténkou totiž nedokázal rozlišit nastartovaný stroj německý od nastartovaného stroje sovětského.

Jednotka kapitána Paula Marii von Lebkuchena utrpěla v zimě 1941/1942 obrovské ztráty. Z necelých padesáti mužů přežilo nelidské mrazy jen patnáct. To měli vojáci ještě velké štěstí, že jejich velitel byl nezlomný a značně předvídavý, vždy bral do úvahy všechny myslitelné varianty vývoje v bezprostředním okolí jednotky. V rotě i na štábu dokázal svoje názory energicky prosazovat.

Vorreiber uplatnil svoje technické nadání a manuální zručnost při výstavbě rozličných typů zimních úkrytů, stal se mistrem ve vrtání a hloubení podzemních nor, které překvapivě dokázal vybavit i krbem vlastní konstrukce, se samostatně vedeným odvodem spalin.

Statisíce německých vojáků toto štěstí nemělo. Ztráty wehrmachtu a SS byly hrozné. Když půda poněkud rozmrzla

a proměnila spojovací cesty v bláto hluboké až po kolena, byly všechny jednotky reorganizovány a doplněny dalšími ročníky odváděných vojáků. Lebkuchenova jednotka však již nikdy nedosáhla původního počtu mužů.

Všichni vojáci wehrmachtu, kterým se podařilo přežít na východní frontě strašlivé podmínky zimy 1941–1942, obdrželi válečné vyznamenání (Winterschlacht im Osten 1941/42). Předávanou medaili dekorovaní němečtí borci okamžitě sardonicky přejmenovali na Řád zmraženého masa.

Pro Hanse Vorreibera a Herberta Katchenu to bylo první válečné vyznamenání, jak se však záhy dozvíme, zdaleka ne vyznamenání poslední.

Leč nepředbíhejme.

Mnohem větší radost než z pochybného udělení válečného Řádu zmraženého masa, který obdrželi úplně všichni němečtí vojáci přeživší tu strašlivou zimu, měl však Vorreiber z toho, že s oteplením dorazila v zimě nedoručovaná pošta z domova. Vorreiber sám psával domů poměrně pravidelně krátké zprávy: „Mám se dobře, chutného jídla zde máme dostatek, jsme stále v teple, nejsme v žádném nebezpečí...“

Bytostně si přál, aby jeho rodina nestrádala zbytečnými starostmi. Anička ale svého chotě příliš dobře znala, četla si proto úplně přesně mezi Hansovými jalově uklidňujícími řádky. Byla ale ráda, že je její muž stále ještě naživu, a má velice pravděpodobně dosud obě nohy, obě ruce, uši, oči a tak...

Příliš často totiž nosil poštovní do širokého okolí Olešné z východní fronty dopisy, ve kterých manželky či maminky německých vojáků četly ono osudové: „...za vlast, za myšlenky národního socialismu, hrdinsky, za naší otčinu, za konečné vítězství, za vůdce, za náš německý národ...“

Anna Vorreiberová psávala Hansovi pravidelně, věcně a stručně. Každé z jejich čtyř dětí vždy připojovalo jednu

větu, asi předem společně domlouvanou. Vorreiber si čtení s potěšením oddaloval. Napřed třídil všechny zdržené lístky dle dat odeslání. Uvědomil si přitom, že již delší čas neví, jaké je právě datum, že ho to již vůbec nezajímá, že ani neví, jestli je úterý nebo neděle, že už žije na východní frontě pouze ze dne na den, jako by byl bez minulosti, jako by byl úplně bez budoucnosti měřitelné delší časovou veličinou, než je snad nejbližší hodina nebo následujících pár hodin...

Uvědomil si současně, že mu již bylo čtyřicet let...

Vtom spatřil mezi záplavou dopisnic z domova jeden kousek úplně odlišný: byl to lístek od Cvajmála!

Karel Kroupa mu přál svojí škrobenou a tuze školometskou němčinou vše nejlepší k svátkům vánočním v roce 1941!

„To se ti tedy moc povedlo, milý Cvajmále, opravdu jsi mě srdečně potěšil... Ty jeden šibeniční šibale, ty jeden černý humoristo! Takové vánoční svátky, jako byly ty loňské, strávené až po uši ve sněhu a fujavici, už bych nikdy v životě prožívat nechtěl.“

Vorreiber se tomu musel usmát. Katchena studující právě svoji vídeňskou korespondenci vedle něj zvedl oči od četby: „Dobré zprávy, Hansi?“

„Ale ani ne... Jen mě pobavilo, že mně právě nyní můj starý kámoš a spolužák z naší vesnice srdečně přeje příjemné prožití svátků vánočních!“

„To nic není, Hansi! Mně právě teď maminka oznamuje, že mi odesílá balík vánočního cukroví. To bych teda opravdu rád věděl, jaký, který a cí nenažraný kaňour mně někde v bezpečí týlu to cukroví už dobře před půl rokem rozchroustal a sežral! Ať té svini věru její bachor praskne!“ Katchena rozčileně mával rukama. Když šlo o jídlo, chlast nebo o kuřbu, čítil se vždycky a neznal žádného bratra.

Vorreiber pokračoval v průzkumu dalších obdržných zpráv. Dozvěděl se, že Cvajmál se opravdu snaží jeho rodině pomáhat, ale že to vlastně již není třeba, protože dospívající děti všechno hravě samy zstanou. Tři už postupně dokončily obecnou školu a Otto Kahn jim potom nabídl pomoc při výběru a pozdějším nástupu do zvolených středních škol, které již Vorreiberovi potomci navštěvují až v Liberci, kde bydlí na internátě. Domů do Olešné jezdí jen na sobotní večery a na neděle. V chalupě je přes týden s mámou již pouze nejmladší Vorreiberův syn zvaný Rudínek, který po letních prázdninách nastoupí do posledního ročníku německé obecné školy ve Smržově.

Vorreiber se pořád nemohl dopočítat správného věku svých čtyř dětí. Rovněž si vůbec nedokázal představit, že než se vrátí zpět do Olešné, pokud se vůbec vrátí, budou z jeho rozmilých dětiček vlastně již dospělí lidé.

Rudolf Vorreiber byl benjamínek. Manželka, ale především nejstarší Vorreiberova dcera malinkatého Rudyho od jeho nejútlejšího věku rozmazlovaly, jak to při výchově toho nejmladšího bývá v mnohočlenných rodinách obvyklé. Dávaly mu různá láskyplná a dětinská jména, říkaly mu Rudíčku, Rudínečku, Rudýnku, Rudolfíčku a ještě i mnohem hůř a ještě zdobněleji, ale nakonec mu zůstalo všemi v okolí používané, zlehounka jen ironizující oslovení: „NÁŠ Rudínek“.

K naprostému překvapení celého širokého okolí ale z Rudínka nevyrostl nějaký těžce rozmazlený rodinný mazánek a nezvladatelný fracek, jak by bylo lze logicky očekávat, ale stal se z něj rozmilý syčák s věčně rozbitými koleny, zravou kšticí, velmi chytrým pohledem usazeným v jasně modrých očích a tváří, kde bylo na chloupek přesně tolik pih, jako je kvítí na rozkvetlé louce.

Prakticky současně s udílením Řádu zmraženého masa přišel rozkaz umožňující všem velitelům praporů na území SSSR poskytnout za odměnu dovolenou jednomu vybranému příslušníku každé jednotky. V roce 1942 tak byli vybráni první němečtí řadoví vojáci, kteří se dostali na několik dní až do vnitrozemí Říše.

Ve stále ještě poměrně poklidně žijících městech po celém Německu způsobil neočekávaný příjezd a především vzhled těch několika vyvolených z východní fronty opravdové zděšení.

Ve vnitrozemí nastalo obrovské a všeobecné pobouření.

Vojáci byli nemytí, zahmyzení a doslova příšerně zapáchali. Jejich výstroj, neupravený vzhled, ale i jadrně vyjadřované názory na válku byly v zásadním rozporu s tím, jak propaganda popisovala válečné úspěchy při východním tažení. Neméně zděšení a rozčarování byli ale i vojáci z východu.

Jejich nevýslovný úděs způsobila především totální neinformovanost civilních obyvatel Německa o skutečnostech a reálném průběhu bojů na východní frontě. Vojáci nenalezli se svými přáteli, ale ani s rodinami společný názorový slovník.

Nikdo jim neuvěřil!

Vojáky na dovolené až k zoufalosti dráždil pohled na rozmarný poklid propagandě zcela důvěřujících německých občanů, civilistů, kterým nedokázali vůbec popsat a vylíčit hrůznou pravdu o strašlivých utrpeních, která denně museli prožívat na východní frontě. Všechny tehdejší dovolenkáře psychicky ničil pohled na německé dívky a ženy, které se nejčastěji obíraly choulostivými tolik starostmi o směr budoucích trendů v odívání a kosmetice a hojně a pravidelně navštěvovaly kavárny, biografy a cukrárny...

Důsledkem byly – statisticky významné a prokazatelně zaznamenané – návraty z válečných dovolených před termí-

nem (!). Podstatná část vojáků stanovený počet dnů dovolené nevyčerpala: vraceli se na frontu, kde se mezi svými cítili ne-srovnatelně lépe než na dovolené v Německu...

Vrchní velení německých ozbrojených sil na problém smradlavých, otrhaných a zavšivených vojáků z východní fronty, kteří vzbudili silně nežádoucí rozruch, reagovalo čile a bystře.

Pro všechny řadové vojáky z východu bylo okamžitě zřízeno kontrolní a přestrojovací centrum, kde se musel každý dovolenkář hlásit. Tam byl odborně vykoupán, vědecky zba-ven hmyzu, komisionálně mu byla překontrolována, případně vyměněna a doplněna výstroj. Každý voják byl rovněž profesionálně proškolen v tom smyslu, co je politicky vhodné říkat doma, a co rozhodně nikoliv. Od počátku jara 1942 žádný z řadových vojáků nesměl cestovat do vlasti přímo, jako mohli vojáci ze západní fronty, ale pouze přes tento rozsáhlý přestrojovací komplex.

Je nepochybně pikantní, že přestrojovací středisko wehrmachtu bylo zřízeno ausgerechnet v polském městě silně populárního jména: Přemyšl. Právě zde, na nádraží v Přemyšlu, Josef Švejka vystoupil z vlaku, aby pro nadporučíka Lukáše čerpal u pumpy vodu do lahve, vodu lehce zapáchající a silně železitou...

Současně s udělením Řádu zmraženého masa byl kapitán Paul Maria von Lebkuchen povýšen na majora. Tato hodnost jej nepochybně opravňovala k velení celému praporu. Funkce velitele roty, kterou dosud zastával, byla v německém systému tou poslední, tedy tou vůbec nejvyšší, kdy se ještě důstojník pohyboval přímo se svojí jednotkou. Jakákoliv funkce vyšší již automaticky znamenala „papírovou“ práci v zázemí, v bezpečné vzdálenosti za jednotkami a tím i v relativním

klidu. Takovému přeřazení se však Lebkuchen od začátku úspěšně bránil.

V druhé polovině dubna 1942 byla v Německu vytištěna nákladem několika milionu kusů propagandisticky zaměřená, leč poučná knížka s názvem Příručka přežití v zimní válce (Taschenbuch für der Winterkrieg). Na publikaci se autorsky podílela řada německých vědců a odborníků na danou problematiku. Vznikla tak úplně první příručka tohoto typu, ze které později zdatně opisovali a dodnes opisují kreativní tvůrci snad všech pozdějších obdobných instruktážních děl, včetně americké armádní Winter Survival Kit.

Počátkem měsíce května obdržel po jedné publikaci každý z vojáků na východní frontě, a není divu, že v nastávajících květnových vedrech pořvávali: „To je nám teď právě platný jako mrtvýmu zimník!“

Rovněž Katchena a Vorreiber obdrželi po brožuře. Publikace to byla věru obsáhlá, měla 372 stran textu a obrázků. Katchena v ní s oblibou listoval a potom Vorreiberovi předčítal s gusem, zanícením a emotivně procítěným přednesem vybrané vědecké pasáže:

„Důraz klademe především na morálku a sebedůvěru.“

Nebo:

„Omrzlinám lze předejít zvýšenou péčí o vlastní zdraví.“

Právě poslední z citovaných vět se zdála Katchenovi tou snad úplně ze všech nejlepší, což neváhal břitce komentovat: „Docela rád bych, Hansi, viděl autora těchto řádků, jak při minus pětatřiceti zvýšeně pečuje o svoje zdraví, někde na ústupu, zabořen v pěkné ruské fujavici po pás do sněhu!“

„Neboj se o něj tolik, Bertíku. Ten si určitě bere klapky na uši i při minus dvou, na cestu do svojí vyhřáté kanceláře někde v Berlíně...“

„Jé hele, tady je zobrazeno schéma eskymáckého iglú... Detailní návod na jeho výstavbu. To se nám přece vůbec neosvědčilo a málem jsme potom všichni umrzli.“

„Není nad pořádnou díru v zemi, Bertíku. Iglú už taky nikdy stavět nebudu. Jak jsme to zkoušeli před půl rokem, to byla opravdu pěkná volovina. Iglú je vhodné tak snad pro trempíky a skauty někde na půldenním výletě. Podmínkou pro jeho výstavbu je především dostatečně starý, již pěkně napěchovaný sníh.“

Dvojici studující pobaveně na jarním sluníčku „zimní příručku“ vyrušil jejich velitel Lebkuchen. Formoval právě malou četou pro rekvírování potravin u místního civilního obyvatelstva. Lebkuchen vždy bral na tyto nekonečné a převážně bezúspěšné šoulačky po okolí Hanse Vorreibera, protože ten již poměrně velice slušně mluvil ukrajinsky a lámaně se dokázal dorozumět i rusky.

Potravinářské mise pod Lebkuchenovým vedením probíhaly vždy stejně. Velitel v té které ukrajinské nebo ruské rolnické chatrči detailně propočítával potřebu potravin poměrným počtem hladových krků. Výsledkem tohoto aristokratického přístupu k problematice výpočtu sumárních zásob domorodého obyvatelstva bylo zjištění, že kolchozníci mají vlastně zásob málo i sami pro sebe. Lebkuchenova jednotka se povětšinou vracela s několika ohnilými hlávkami zelí a košem až k jádrinci scvrklých zakyslých jablíček. Paul Maria von Lebkuchen nikdy nerekvíroval násilím.

Ovšemže těžce hladověli.

Sousední roty a prapory wehrmachtu prováděly odběry zásob na stejném teritoriu nesrovnatelně energičtěji. Ostatně dost často je na těchto cestách potkávali. Brali všechno. Děti, ženy a starce postříleli. Vesnici vypálili. Měli pro to oporu v rozkaze vrchního velení, který opravňoval každého velitele

použít při odběru potravin takových prostředků, které sám uznal za vhodné.

Právě takovou jednotku dnes potkali; vojáci ze sousední roty si nesli zabitou drůbež, několik pytlů kukuřice a za sebou táhli dvě na kost vyhublé krávy...

Lebkuchen se pozdravil s velitelem roty, mladičkým poručíkem. Ten jim velkodušně věnoval polovinu zásob a potom se svojí jednotkou pochodoval dál.

„Já to opravdu vůbec nechápu...“ zlobně lamentoval celou cestu zpátky až do nitra své junkerské duše pobouřený Lebkuchen. „Ten mladý člověk je schopen zaníceně recitovat nazpaměť snad celého Goetha! Slyšel jsem jej před půl rokem hrát koncertantně na klavír. Překrásně hrál Beethovena a Chopina. Není tedy žádné nekulturní a válkou zpitomělé hovado, ale vzdělaný a velice kulturní Němec! Přesto klidně nechá postřílet celou vesnici, vypálí ji až do základů, aby tím získal dvě zchromlé a hladem chcípající krávy a pět podvyživených slepic, které jsou plné čmelíků...! Probůh, kde to žijeme, Vorreibře? Takové ukrutné... Takové úplně nesmyslné barbarství!“

Okolostojící vojáci se tvářili neutrálně.

Viditelně se už těšili, že se snad poprvé v roce 1942 pořádně najedí.

Josef Vissarionovič Stalin, vrchní velitel Rudé armády, který nechal v průběhu třicátých let postupně vyvraždit všechny jen trochu schopné sovětské generály a zkušené důstojníky, aby potom moudře pověřil řízením svých vojsk staré bolševické kádry, provedl pod tlakem dosud kormutlivě nepříznivých válečných okolností řadu opatření, která postupně napomohla sovětské branné síly účelně zreorganizovat a především zmodernizovat.

Od základu byla změněna dosavadní válečná rétorika. V roce 1941 byl celý válečný konflikt ruskou propagandou líčen především jako střet dvou ideologií: agresivního fašismu a holubičího komunismu. Obyvatelstvo SSSR tato ideologická hesla nijak neoslovovala, ke všem heslům byli poměrně hodně resistantní a otupělí.

Začátkem roku 1942 však poprvé zazněly zcela nové propagandistické tóny:

„Za vlast!“

Matička Rus tě volá!

Matička Rus je v ohrožení!

*Matička Rus se tě táže: co ty, Volodě Vasiljeviči?
Zůstaneš stát stranou?*

Tvoje vlast tě volá!

Do zbraně - za vlast!

Zachraň svou vlast!“

Tato zjevně vypočítavá citová brnkačka, hraná přímo až na samu kořenovou balalajku duše, beze zbytku rozezvučela ukryté a velmi tajemné struny, dosud jen dřímající v osrdí všech Slovanů. Když potom citovaná Stalinova rétorika od roku 1942 masově a účinně zabrala, byl celý válečný konflikt 1941–1945 zpětně označen odborně politologickým názvem Velká VLASTENECKÁ válka. Až od roku 1942 tedy to, co his-

torikové němečtí označují jako Východní tažení, nazývají sovětská vojska Velkou vlasteneckou válkou.

V roce 1942 byla celá Rudá armáda zásadně zreorganizovaná, tankové jednotky byly vyčleněny po německém vzoru z podřízenosti pěších pluků a formovány jako samostatné tankové divize.

Zrušen byl (do konce války v roce 1945) politický princip při výběru důstojníků. Na frontu začaly proudit desetitisíce velmi mladých, akčních a schopných velitelů, které již doslova chrlila v týlu zřízená vojenská učiliště.

Do Rudé armády postupně nastoupilo na dva miliony (!) mladých sovětských žen, které se dobře uplatňovaly jako radistky, telegrafistky, zdravotnice, řidičky, ale dokonce i jako pilotky. Jak obrovský rozdíl to byl oproti ženám německým, které v roce 1941–1942 dosud v Říši navštěvovaly kadeřnické salóny a obíraly se intenzivně módou.

Ustupovalo se od jalové taktiky parního válce i využití Buděňovské slavné jízdy, která se s tasenými šavlemi snažila zastavit útočící německé tankové divize.

Velké množství tzv. kapes, které německá rychle postupující vojska minula a ponechala tam celé bojeschopné jednotky rudoarmějců nebo partyzánů, začala Rudá armáda vzduchem zásobovat potravinami, zbraněmi a vojenským materiálem. Zvolila k tomu ovšem velmi opatrný a docela zvláštní postup. K jednotce operující v týlu německého agresora byl vždy nejprve vyslán politický komisař. Teprve až se tento politruk ve svojí nové jednotce usadil a podal o tom kódovanou zprávu velícímu centru, začaly letecké podpůrné dodávky.

Věru nic nebylo ponecháno náhodě.

Na úplné pokrytí těch nekonečných oblastí bylo německých vojáků zjevně málo. V neprostupných lesích, močálech, na zdánlivě nekonečných planinách se partyzánské skupiny

mnohem lépe orientovaly a bez větších potíží se bezúspěšným pokusům o vyčištění německého týlu v SSSR svým šikovným manévrováním vyhýbaly.

Byly stále posilovány Rudou armádou a jejich akce nabývaly na síle.

Všichni němečtí velitelé požadovali co nejrychlejší řešení tohoto opravdu palčivého problému. Nad jiné rychle, operativně, a též ovšem geniálně smetl potom celý „problém“ ze svého pracovního stolu Adolf Hitler: vydal totiž rozkaz, který od roku 1942 zakázal všem Němcům používat výraz partyzán. Toto slovo totiž emotivně navozuje, jak se dále uvádí v podrobném odůvodnění vůdce rozkazu, zhora chybný vjem, že jde o člověka, který bojuje za svobodu.

V minulosti tolik nevhodně používaný výraz partyzán měl být napříště ve zprávách ze všech árijských bojišť nahrazen výlučně mnohem expresivnějším termínem:

BANDITA.

A bylo to.

Geniální německý vůdce svým rozkazem problém vyřešil.

Jak prosté, můj milý Watsone.

1 9 4 3

Obecná škola ve Smržově byla postavena na přelomu století. Budova je solidní, demonstrativně důstojná a praktická. V průčelí má dva vchody: tím levým vstupovaly děti na vyučování vedené v jazyce českém, pravým vcházivali žáci do školy německé. V roce 1938 byl levý vchod uzavřen. Na škole se potom učilo pouze německy. Nejbližší česká škola byla v Hamrech. Navštěvoval ji několik let i Vorreiberův nejmladší syn Rudínek; v deseti letech pak na přání svých rodičů začal docházet do školy německé ve Smržově. Poměrně rychle se na podstatnou životní změnu adaptoval a šel se s ostatními spolužáky.

My jej nyní sledujeme, kterak se poměrně časně z rána zvolna a klátivě poflakuje a klackuje do školy, jda po hlavní smržovské silnici údolím směrem do kopce od Tanvaldu. Před školou již v hloučku stojí několik Rudínkových spolužáků a vedle nich o hlavu vyšší postava v uniformě, policejní velitel Smržova nadporučík Wilhelm Voghts.

„Co tady ten starej paprika takhle po ránu asi tak může chtít?“ mudroval sám k sobě Rudínek, když Voghtse spatřil. Wilhelm Voghts byl ve Smržově a celém širokém okolí dobře známou a populární postavou. Sloužil u policie již dobrých pětadvacet let. Znal osobně každého z obyvatel městečka. Vykonal svoji nelehkou práci mimořádně pečlivě a úspěšně. Jenom jeho zásluhou se běžná kriminalita ve Smržově prak-

ticky nevyskytovala. Vůči všem pobertům dokázal Voghts vystupovat rázně a energicky, to již od svých policejních začátků v dobách první Československé republiky.

Wilhelm Voghts byl Němec.

Po záboru Sudet ve funkci velitele smržovské policie zůstal. Dokázal velmi taktně a obratně řešit i delikátní a velice citlivé situace. Zvládal rozličně peprné rozmíšky vznikající občas mezi starousedlíky. Profesionálně ovládal psychologické finty při běžných strkanicích na tanečních zábavách či občasné rozjařené bitky místních rozhádaných opilců, které obvykle za jeho přímého dohledu a osobní asistence končivaly úplně smírně, totiž sadou panáčků servírovaných na oválném tácku.

Wilhelm Voghts byl mezi všemi sousedy skutečně oblíben. Byl to onen tak pověstný „pravý muž stojící si věru pevně na svém místě“.

Jak se Rudínek přibližoval ke škole, Voghts mu pohlédl do očí a přátelsky se na něj usmál. Potom udělal několik kroků v ústretu váhavě se přibližujícímu klučinovi. Když jej chlapec uctivě pozdravil, odpověděl na jeho pozdrav. S důvěrně kamarádkým gestem mu položil svoji těžkou ruku na ramena. Rudínek potom musel s mnohem vyšším Voghtsem vykonat několik v podstatě nedobrovolných kročejů. Tím se ta podivná dvojice, dospělý muž objímající vytáhle hubeného hochy, dostala bezpečně až za radiační dosah hloučku Rudínkových spolužáků, kvákajících stále ještě úplně halasně před smržovskou školou.

„Co jsem provedl, pane Voghtsi?“

„Ale nic, Rudy..., neboj se..., já mám jen takovou úplnou..., jak bych to řekl..., maličkost...,“ pracně hledal vhodná slova jindy tak energický policejní velitel. „Máte dneska školní slavnost?“

„Ano, pane Voghtsi, máme odjíždět někam na Paseky.“

„Jo, jo. Právě kvůli tomu jsem tady. Prosím tě: budou tam nějaké..., no nějaké nepříjemnosti. Nechej si to úplně sám pro sebe. Hlavně mlč. Nic tam nekomentuj. Na nic tam nikomu neodpovídej. Všechno dobře dopadne. Uvidíš sám! Dopadne to dobře. Hlavně nikomu nic neříkej!“

Chápeš to?

Rozumíš mi?“

„Ne.“

„Nu, to nic. To nevadí.“

„Jaké nepříjemnosti?“

„To ti právě nemohu říci. Ale pamatuj si to. Na nic a nikomu neodpovídej. Hlavně, prosím tě, opravdu mlč. Dopadne to potom všechno opravdu dobře!“

Rudínek nic nechápal.

Nerozuměl vůbec ničemu.

Slíbil ale naléhajícímu Voghtsovi, že mlčet bude. Že bude mlčet, i kdyby jej snad indiáni Siouxové u kůlu krutě mučili. Policejní velitel si viditelně oddechl a rychle se s Rudínkem rozloučil. Když už odcházel, ještě zavolal:

„Pozdravuj ode mě tátu! Svěho tátu pozdravuj!“

Rudínek byl z rozhovoru zmaten. Nechal si vše sám pro sebe. Ve škole se učili pouhé dvě hodiny. Potom se všichni převlékli do slavnostních stejnokrojů Hitlerovy mládeže a odjeli do nedaleké obce jménem Paseky.

Tam již byly stovky stejně starých dětí v uniformách, německé děti snad z celého Liberecka. Župní sraz organizace Hitlerjugend byl pojat s převelikou pompou. Dřevěná tribuna byla potažená sukrem, všude, kam jen oko dohlédlo, kam nedohlédlo, tak také, vlály prapory s hákovými kříži.

Dechový orchestr vyhrával dobový starogermánský pompézně-oslavný repertoar.

Všechny děti ze smržovské školy byly členy organizace Hitlerjugend. Za zvuků bubnů a pisklavých pikol pochodoval Rudínek se svými spolužáky před slavnostní tribunou. Provolávali slávu svému vůdci, tomu vůdci právě na tribuně přítomnému, i tomu, co tam vůbec nebyl, neboť byl až někde v Berlíně. Zdravili vztyčenou pravicí. Potom vyslechli projev župního vůdce Hitlerjugend. Rudínek, stojící se svými spolužáky ve vzorně vyrovnaném tvaru, si prohlížel funkcionáře na tribuně. Poznal i smržovského továrníka Kahna, který měl vůbec nejo-kázalejší uniformu ze všech hodnostářů stojících na tribuně.

Župní vůdce náhle vyslovil Rudínkovo jméno.

Ten si nebyl jist, zda se pouze nepřeslechl, a proto zůstal na svém místě.

„Rudy Vorreiber! Předstoupit!“

Všichni se po něm otočili, a Rudínek tedy udělal několik krůčků směrem k řečníkovi na tribuně. Měl přitom před očima tvář starého dobráckého policajta Voghtse, zřetelně v duchu zaslechl i jeho opakovaná slova: „Mlč! Nic neříkej, dobře to dopadne!“

Díval se tedy jen do země před sebe a mlčel.

Vrchní vůdce liberecké župní organizace Hitlerjugend jej potom hlasitě a velice slavnostně vyloučil z řad Hitlerovy mládeže.

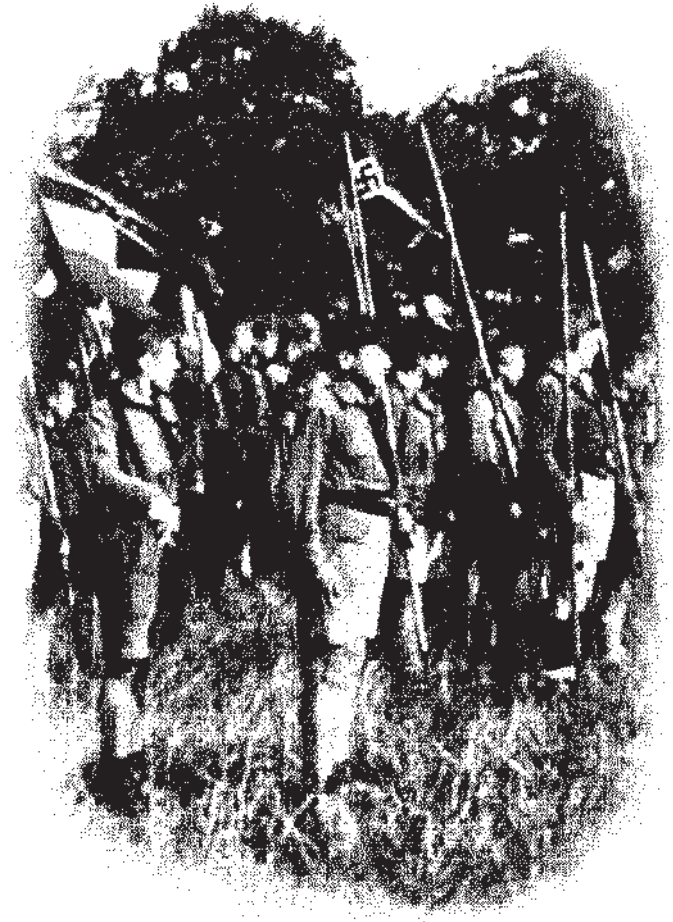
Ještě chvíli se tam pochodovalo, jásalo a provolávalo. To ale již Rudínek stál stranou hajlujících spolužáckých šiků.

Nepochodoval.

Nejásal.

Obával se především, že nedostane špekový wurst s hořčicí, který měly po slavnosti děti přislíbeny k obědu, buřtíček, jehož silná vůně, linoucí se z obrovských kotlů, Rudínka již mocně masírovala a inspirovala tak jeho chuťové čivy.

Leč nebylo tomu tak.

Hořčici, housku i klobásku Rudínek dostal. Při výdeji té vybrané pochoutky zavládl totiž lehounký zmatek, malý chaos, jednotlivé mládežnické oddíly se promíchaly, a tohoto nenadálého jevu dokázal Rudínek zkušeně využít. Jeho spolužáci ze Smržova se jej zjevně stranili. Stál tedy mírně bokem, jako ovce ze stáda právě vyobcovaná, mohl ale nefalšované potěšení z požívání voňavoučkého buřtíčku vychutnávat docela naplno a sám.

„Dobrý den, Rudy.“

Otočil se. Přímo před ním se tyčila ta úplně ze všech nejkrásnější uniforma, co jen jich na té slavnostní tribuně bylo.

„Dobrý den, pane továrníku.“

Otto Kahn si také pochutnával na špekbuřtu. Usmíval se:

„Tak co, Rudy, škola ti už za pár měsíců končí. Máš už vybráno, co bys rád studoval potom?“

„Já už nechci vůbec chodit do školy.“

„Ano. Dobrá..., dobrá tedy. Co bys rád dělal potom?“

„Já bych..., já..., nejraději bych jako tatínek, já bych rád pracoval ve vaší sklárně!“

„My tam nyní nemáme žádné učedníky. Na pomocnou nádeničinu by bylo takového chytrého kluka, jako jsi ty, přece škoda... Mohl bych se ale možná přeptat u kolegů v Jablonci. Ti tam pár učňů docela určitě mají. Nelíbila by se ti..., Rudy, kupříkladu..., bižuterně sklářská výroba?“

„Moc! Já bych moc chtěl..., jako náš tatínek...“

„Tak ruku na to? Plácnete si spolu? Tak! Ano. Jak se vůbec má tvůj táta? Máte od něj nějaké zprávy?“

„Tatínek je na východní frontě a píše, ... on píše, že je tam v teple!“

„Opravdu?“

„Že má dostatek velmi chutné stravy, a že... a že... není vůbec v žádném nebezpečství...“

„Tak to jsem opravdu rád, Rudy, to jsem opravdu rád.“

Otto Kahn svůj slib daný Rudínekovi v Pasekách beze zbytku splnil. Hubený zrzavý nezbeda s modrýma očima se o celých šest měsíců později stal učedníkem profesního oboru bižuterní sklář.

Do jabloneckého učiliště potom dojížděl každý den vlakem.

Mnohem horší to bylo s jeho otcem na východní frontě. V roce 1942 byl počet sovětských divizí (přibližně cca 400) téměř trojnásobný než v roce 1941. Početně tedy rudoarmějci převyšovali německé jednotky asi tak čtyřnásobně. Němci proto již v létě 1942 nasadili do bojů na východě i vojska spojeneckých zemí: armádu italskou, maďarskou, rumunskou i armádu Slovenského štátu. Na německé straně bojovala rovněž řada dobrovolnických divizí SS, složených ze sympatizantů a potencionálních budoucích nadějných realizátorů myšlenek Hitlerova fašismu a národního socialismu, pocházejících z většiny zemí celé Evropy.

Bojová schopnost a válečná morálka těchto armád, zejména Italů a Rumunů, byly však na velmi nízké úrovni. Na to později krutě doplatila armáda generála Pauluse, obklíčená u Stalingradu. Boky Paulusovy armády měly kryt před obklíčením právě armády italské a rumunské.

Kromě mnohonásobné sovětské početní převahy se rovněž začalo projevovat kvalitní a moderní bojové řízení strategicko-taktické, které s sebou přinášeli z vojenských učilišť odvážní mladí důstojníci Rudé armády; ti teď po tisících nahrazovali původní – kované, leč neschopné – bolševické kádry. Ze strategie SSSR již mizely dříve hojně užívané útoky „parních válců“.

Převaha SSSR se rovněž projevovala v bojové technice a letectvu. Nové moderní zbraně, vyráběné průmyslovými

komplexy na západní Sibíři v dosud nevidaných sériích, předčily v řadě parametrů konstrukčně srovnatelnou produkci německou.

Ruští technici a konstruktéři správně vsadili především na robustnost a jednoduchost při obsluze. Nesnažili se vymýšlet převratné technologické novinky, nenosili dříví do vzrostlého již lesa, ale sázeli na výdrž zbraní v opravdu extrémně těžkých podmínkách. Tak vznikl samopal PPSH s kulatým zásobníkem, legendární Špagin. Žádná z jeho součástí není originální. Je složen ze tří již osvědčených zbraní. Kulatý zásobník je okopírován z původní finské zbraně, úderník, pero a závěr ze dvou jiných samopalů německých. Ve válečných letech však SSSR dokázal vyrobit přes 5 milionů kusů této zbraně, která se na konci války stala symbolem každého sovětského vojáka.

Totéž platí o neméně legendárních tancích T 34 opatřených kanónem o dosud neslýchané ráži 76 mm. Těch měli rudoarmějci nakonec čtyřikrát více než Němci. Pásy sovětských strojů byly podstatně širší než pásy srovnatelných strojů německých. T 34 proto dokázal jezdit na sněhu, písku či v hlubokém blátě vždy o nějakou chvilku déle než německé tanky. Za zmínku stojí také protipěchotní raketomet BM 113, tzv. Kaťuše.

Stalingradská porážka v roce 1943 a ztráta celé jedné armády se již nedala ani v totalitním Německu před obyvatelstvem ututlat. Byl vyhlášen celonárodní smutek; na celém území Říše byly zakázány jakékoliv veselice, taneční zábavy a podobně.

Na východní frontě však již nešlo o pouhou převahu v počtu nasazených sovětských vojáků. Proti vetřelcům bojovala už celá země. Původně ke konfliktu apatičtí obyvatelé SSSR, které se Němci z důvodů své nezpochybnitelné rasové

nadřazenosti a božské předurčenosti nepokoušeli vůbec nijak přiklánět na svou stranu, přecházeli pod knutou nelidských německých zvěrstev na stranu Rudé armády. Proti německým agresorům již bojoval opravdu každý. Celá obrovská země sovětů. Každý strom, každý kámen.

Hans Vorreiber pocítil, že právě potřebuje jít na velkou stranu.

To byl všude na východě opravdový problém. Většina cha-trčí mužiků žádnou kadibudku neměla, chodilo se přímo na hnůj, umístovaný naprosto pravidelně v západní části za chýší. Důvod byl prostý, směrem od Sibíře do Evropy vanuly po většinu roku ostré fujavice. Vítr tak Němcům při postupu fičel stále přímo čelně do tváří. Při minus čtyřiceti, s ostře řezavou fujavicí sněhu a ledových krupek to bylo skutečně pekelné. Příroda rozhodně stála opět na straně obránců a dávala to svým způsobem rasantně najevo.

Ani v těch největších domech, což byly výhradně domy předsedy kolchozu nebo místních politických pracovníků, nebyly žádné záchody. Udivení němečtí vojáci nacházeli v těchto přepychových patrových domech pouze malé místnůstky vybavené vědrem stojícím na zemi...

Vorreiber přesně cítil, že jeho útroby mají ten dnešní bob poměrně jakostně uzrálý. Bylo tetelivé letní vedro. Rozhlédl se a spatřil nedaleko hustý les. Obrovské bažiny a neprostupné lesy byly po celém okupovaném území rájem banditů, dříve nesprávně označovaných za sovětské partyzány.

Vorreiber se zvedl a zamířil k houštinám lesa. Nedařilo se mu dostat ani metr do jeho hloubky. Les, kterého se nikdy nedotkla lidská ruka, tvořily padlé stromy, vzrostlé stromy listnaté, to vše prorostlé a neprostupně zapletené tak bujarymi křovisky, že tam nešlo udělat ani krok. Vorreiber se otočil k lesu zády a plnou silou se do okraje houštin vmáčkl.

Udělal maximálně tak tři kroky.

Ne více.

Obklopilo jej těžké přítmí.

Rozeplnul opasek, potom chtěl spustit kalhoty. Zvolna si je stahoval, když na svých předloktích a obnažených rukách spatřil kompaktní vrstvu hmyzu. Much a komárů tam bylo tolik, že přes jejich čile pohybuující se tělíčka ruce ani předloktí neviděl. Spatřil pouze pohyblivou černou masu.

Prudce vyrazil pryč z toho odporného lesa. V levé ruce třímal svůj opasek a pravou držel rozepnuté kalhoty již na půl žerdi. V bezpečné vzdálenosti potom přičapal na bobek a uspokojil svoje neočekávaným během lehce překvapené a pobouřené útroby.

„To by mě opravdu silně zajímalo, čím se ty stovky milionů kusů místního tolik hladového hmyzu sovětského vykrmují v době, kdy se tam k nim právě já nejdu – no, proč zrovna já? – vykadit!“

Poměrně nezvykle brzy k večeru nařídil major Paul Maria von Lebkuchen svojí rotě zaujmout kruhovou obranu. Rota nebyla s ostatními jednotkami svého pěšího praporu v přímém dotyku a vysílačka měla ještě ke všemu poruchu. To ovšem nebylo nic neobvyklého.

Když velitel zkontroloval rozmístění a stanoviště stráží, svolal zbývající vojáky k sobě:

„Provedeme noční bojový průzkum bezprostředního okolí naší roty s předpokládaným cizojazyčným náslechem. Průzkumná skupina bude tříčlenná. Zúčastní se Vorreiber a já. Kdo se hlásí na průzkum jako třetí? Kdo se hlásí dobrovolně?“

„Zde!“ vykřikl okamžitě Katchena. Velitel na něj pohlédl a silně se zakabonil. Katchena sice již dávno nepotřeboval dva opasky, opravdu již pohubl, ale stále to byl statný a veliký muž, navíc neohrabaný a hlučný.

„Nějaký jiný dobrovolník?“

Nikdo další se na nebezpečnou noční vlastivědnou vycházku krásami okolní sovětské scenérie nehlásil. Lebkuchen stanovil odchod průzkumné skupinky až na dobu po úplném setmění.

Šli v naprosté tmě asi padesát metrů jeden za druhým. Nejdříve opatrně našlapoval velitel, za ním Vorreiber, Katchena poslední. Kráčeli potichu dobře hodinu.

Vůbec nic se nedělo.

Všude ticho.

Po další, již úplně nekonečné čtvrthodince spatřil Vorreiber, jak Lebkuchen rukou signalizuje Stát, opatrně ke mně!

Předal signál Katchenovi. Po malé chvilce již leželi všichni tři ukryti ve vysoké trávě. Zalehli hlavami těsně k sobě a Paul Maria von Lebkuchen tichoulince šeptal:

„Přímo před námi je řidounký lesíček. Katchena zůstane zde na tomto místě. Já půjdu vlevo a Vorreiber na...“

Vtom uslyšeli zřetelné cvaknutí natahovaného závěru.

Zvedli rychle hlavy: kolem nich stálo asi dvacet Ivánků, tvořili přesný estetický půlkruh a mířili na ně opajcovanými výrobky sovětského konstruktéra Špagina.

Dali ruce nad hlavu. Rudoarmějci je odzbrojili a potom je vesele eskortovali do svého zázemí. Míjeli další sovětské strážní posty a Vorreiber dokonale jejich ruštině rozuměl. Rudoarmějci měli radost, že si s sebou vedou německého majora! Stále si ukazovali na Lebkuchenovy epolety, zřejmě tak vysoké německé zvíře ještě nikdy tak zblízka neviděli.

Za chvíli došli na dvůr kolchozu. Zde rudoarmějci německou trojici rozdělili. Major Paul Maria von Lebkuchen byl odveden do patrové budovy. Kráčel tam bez jakékoliv viditelné bázně, velmi hrdě, vypnutý jako ocelová struna, ve tváři

měl pevný a nevzrušený výraz, charakteristický pro špičkové hráče pokeru.

Právě takto si svého velitele Hans Vorreiber navždy zapamatoval.

Katchena s Voreiberem museli jít přes dvůr směrem přesně opačným, do přízemní místnosti, kde bylo asi pět sovětských vojáků. Ti si tam s nimi sedli k jednomu stolu. Lámanou němčinou jim začali vysvětlovat, že sovětská armáda je armádou dělníků a rolníků. Že i Vorreiber a Katchena jsou určitě pouze dělníci nebo rolníci. To Katchena s Vorreiberem připustili, dokonce po pravdě přiznali, že jeden z nich je pekařem z Vídně a druhý sklářem ze Smržova.

„Nenechejte se ohlupovat hitlerovskou propagandou!“ pokračovala dále ta povedená grupa sovětských politruků, s kterou hovořili sedíce kolem jednoho stolu. „Německá válka je nepochybně válkou dobytčnou. Vyřídte svým soudruhům, dělníkům a rolníkům německým, nechť dále nebojují za zájmy německého expanzivního a roztahovačného kapitalismu a imperialismu! Nenechejte se dále balamutit svými nafoukanými mocipány Hitlerem, Goebbelsem a jejich přísluhovači, všemi německými vládci dalšími, kteří marně usilují o světovládu! Nikdy se to vám Němcům nepodaří! Sovětský lid pod vedením moudrého soudruha generalissima Stalina svoji krásnou vlast, vlast všech dělníků a rolníků, naši líbeznou SSSR jistojistě před Němci ubrání! Nakonec vás všechny, německé agresory a okupanty, ze své vlasti jednou provždy vyženeme! Na věčné časy!“

Katchena s Vorreiberem naslouchali podivuhodnému politickému školení. To pokračovalo překvapivě:

„Propustíme vás zpět do německých linií! Vůbec nebojujeme proti vám, nebojujeme proti dělníkům a rolníkům německým! Vyřídte to, prosím, všem svým německým

soudruhům! Ať se k nám vaši soudruzi přidají! My zvítězíme!“

Asi po dvou hodinách se na stole objevila mísa s horkou kaší. Druhá mísa obsahovala kousky libového šfavnatého masa, které bylo velmi dobře okořeněno a proloženo česnekem. Všichni přítomní se do masa a kaše s chutí pustili. Katchenu s Vorreiberem nemusel nikdo k jídlu pobízet dvakrát. Teplé jídlo neviděli minimálně dva měsíce, v poslední době žili pouze ze studených konzerv. Masa a kaše měli Sověti opravdu hodně, takže si do misek všichni pořád přidávali.

Potom na stůl přišlo kyselé zelí a vodka.

Připíjeli tedy na dělníky sovětské, německé, později na dělníky celého světa. Po nich přišli na řadu rolníci sovětské, německé a všichni rolníci okolní. Nakonec připíjeli i na báťušku Stalina, na machorku...

Za oknem se mezitím úplně rozednilo.

Sověti je chtěli vést zpět k řídkému lesíku, kde byli zatčeni, ještě se však chvíli motali po kolchozním dvoře a svolávali jakousi doprovodnou eskortu.

Pootevřenými dveřmi kůlny na dvoře spatřil Vorreiber stůl, na kterém ležela zohavená mrtvola jeho velitele. Major Paul Maria von Lebkuchen měl vydloubané oči, přeřízlý nos, odřezané uši a všechny libové partie nahého těla: bicepsy, lýtky, stehenní svaly a hýždě byly odkrájeny velmi ostrým nožem. Vorreiber si připomněl podivný tvar servírovaných porcí masa pečeného s česnekem.

Rudoarmějci je zavedli až za lesík a tam je skutečně propustili. Vorreiber šel s Katchenou asi půl hodiny směrem, odkud v noci přišli.

Katchena nacpaný k prasknutí a prolitý obrovským množstvím vodky se hodně veselil. Vorreiber tolik ne. Když byli zhruba kilometr před stanovištěm roty, přeptal se Katcheny: „Ty, Bertíku, opravdu nevíš, co jsme to tam jedli? Já ti to tedy

klidně řeknu: my jsme tam posvětili pravého pruského jun-
kera!“ a vysvětlil mu velice podrobně, cože to spatřil na krva-
vém stole v pootevřené kůlně kolchozního dvora.

Přivítala je celá jejich rota. Vysílačka již byla opravena
a tak Vorreiber stručně oznámil štábu praporu, co se na prů-
zkumu přihodilo. Přibližně za půl hodiny přijelo pro Vorrei-
bera s Katchenou auto a odvezlo je k výslechu na zpravodaj-
ské oddělení jejich praporu. Každý zvlášť tam musel velice
podrobně a později i písemně popsat průběh celé jejich prů-
zkumné akce.

Ke svojí jednotce se Vorreiber s Katchenou připojili až po
třech dlouhých dnech plných opakujících se výslechů. U roty
už byl přítomen nový velitel, mladý podporučík čerstvě vyřa-
zený z německého válečného učiliště. Vorreiber s Katchenou
se na něj samozřejmě vyptávali. Chtěli vědět, jaký ten nový
podporučík je, jak se chová k vojákům. Kamarádi z roty na
jejich zvědavé dotazy odpovídali mimořádně odmítavě:

„Berte a Hansi, vy dva uděláte nejlépe, když se na něj tázat
vůbec nebudete. Bojíme se, že nám toho nového velitele zase
sežerete!“

1 9 4 4

O pár týdnů později byl major Paul Maria von Lebkuchen vyznamenán Železným křížem in memoriam. Herbert Katchena a Hans Vorreiber současně obdrželi vyznamenání Za statečnost v boji muže proti muži. Součástí tohoto válečného ocenění byl i nárok na týden dovolené. Oba se tedy rozloučili se svými spolubojovníky a vydali se na cestu do kontrolně-přestrojovacího centra do Přemyšle.

Asi padesát kilometrů směrem na západ museli ujít pěšky, aby se dostali na jakési provizorní nádraží, kde již byl přistaven vlak. Velitel přepravy všechny vojáky jedoucí do Přemyšlu vybavil automatickými zbraněmi, granáty a světlicemi. Potom je rozdělil na družstva a čtyři a určil jim velitele.

Ukázalo se, že to nebylo nijak zbytečné opatření.

Když vlaková souprava ujela asi sto kilometrů, ozval se nedaleko před lokomotivou těžký výbuch.

Vlak zastavil.

Vyzbrojení cestující se organizovaně vyřítili z vlaku a jali se pronásledovat skupinu banditů. My již správně tušíme, že to byli ve skutečnosti sovětští partyzáni, kdo vlak přepadl. Němci zahnali bandity na ústup. Potom z připojeného nákladního vagonu vytáhli připravené pražce a několik ocelových kolejnic, které použili k opravě výbuchem poškozené železniční trati.

Zbytek cesty uběhl bez rušivých událostí a výjevů. Na nád-

raží v Přemyslu jim velitel přepravy zase automatické zbraně odebral; vrátili mu i zbylé střelivo, granáty a světlice, které byly součástí výbavy jeho zvláštního vlaku. Velitel popřál všem opravdu velmi pěknou dovolenou, načež je předal do péče kontrolního a přestrojovacího střediska.

Tam museli vojáci odevzdat všechno, co měli na sobě. Byli vykoupáni, ostříhání a oholeni. Následovala lékařská prohlídka. Do místnosti, ve které seděli za stolem tři lékaři v bílých pláštích, vstupovali vykoupaní muži v řadách po pěti vojácích. Byli tak, jak je sám náš milý pánbůh stvořil.

Úplně nazí.

Lékaři si je mlčky a zadumaně prohlíželi.

Nejmladší z doktorů, plešatý mužíček, měl na nose uskříp-lý cvikr, na který by klidně mohl být pyšný i český literární bard Jan Neruda. Malý lékař povstal a přistoupil k vyrovnané řadě pěti naháčů.

„Čelem vzad!“ zařval na ně. „Předklonit!“

Pětice naháčů se na povel otočila a hluboce se předklonila. Plešoun jim z bezprostřední blízkosti, sám také předkloněn, nahlížel do zadnic, až se mu jeho nerudovský cvikr vzrušením z té krásy leskl. Když vědec přistoupil k sevřeným hýždím Herberta Katcheny, píchl do nich, jen tak lehce, prstíkem:

„Roztáhnout půlky!“

Katchena, stojící stále v hlubokém předklonu, uchopil své monstrozní hýždě polokoule levou a pravou rukou. Když své hutně propečené bochníky silou roztáhl, hlučně a razantně se ubzdil.

Bezprostředně u zdroje zvuku předkloněný odborník medicíny od Katchenova rozpáleného kanónu vyděšeně odskočil. Byl již bez cvikru, který mu leknutím spadl na zem. Pleš měl skvrnitě rudou hněvem:

„Vy prase! Vy zavilý čuňáku! Taková strašlivá sviňárna! To byla odporná a úmyslná sabotáž našeho velkoněmeckého říšského úsilí! Dám vás ihned zařadit do trestné roty!“

„Ale, ale, ale, pane kolego,“ smáli se tomuto poetickému výjevu vcelku nezakrytě oba starší lékaři, sedící dosud rozmarně u stolu. „Otevřete prosím okno, milý pane kolego, a přiveďte nám potom další pětici ke kontrole.“

Ve skladu vyfasovali Vorreiber s Katchenou úplně novou výstroj; měli štěstí, použité a obnošené uniformy tam momentálně neměli. Potom oba absolvovali krátké školení o situaci v Říši, též o vítězných postupech SS a wehrmachtu na východní frontě, o kterých dosud neměli sami ani nejmenší tušení, leč měli o nich informovat svoje příbuzné a přátele doma v Německu.

Až potom jim kontrolní komise, složená z dobře deseti výstrojních expertů, celkem po právu vytkla, že nemají na nových uniformách dosud správně přišity stužky svých válečných vyznamenání: „Řád zmraženého masa patří prosím na levý rukáv uniformy, vyznamenání Za statečnost v boji muže proti muži našijte přímo na hrudník.“

Vyšňořený Katchena odejel do Vídně a neméně vyparáděný Vorreiber do Olešné. Jeho nové, dosud neprošláplé, skřípavě vrzající boty a naftalínem páchnoucí uniforma budily cestou značně nežádoucí pozornost, která se však okamžitě vytrácela, když četní posměváčci spatřili označení Řádu zmraženého masa a vyznamenání za statečnost. Takových východních frontových vojáků se do německého vnitrozemí mnoho nevracelo.

Doma v Olešné se Vorreiber přivítal s manželkou, převlékl se do pracovního a obešel celé hospodářství, které se za jeho nepřítomnosti příliš nezměnilo. Až teprve když přišel domů jeho nejmladší syn Rudínek, uvědomil si Hans Vorreiber velíkánský posun v čase.

„Povedaj nášmu tatovi, že Ťa vylúčili z tej, z tej onej, z hitlérovskej mládeži!“

Rudínek se nesouvisle rozpovídal o tom, jak jej nejdříve leutenant smržovské policie Voghts tajemně varoval, aby mlčel, a jak později továrník Otto Kahn zařídil jeho přijetí do učení v Jablonci.

„Voghts i Kahn, tě, tatínku, nechávají pozdravovat!“

„Děkuji ti. To na Wildu Voghtse vůbec nevypadá..., že by se snad mohl zajímat o nějaké tvoje maléry na slavnosti Hitlerjugend! Musel ho o to asi výslovně požádat Otto Kahn. Ten o tvém problému bezpečně věděl předem... Kahn se nejspíš obával, aby sis, Rudínku, na té slavnosti v Pasekách nepustil svá tolik nevymáchaná ústa na špacír! Proto požádal Wildu Voghtse, aby tě varoval předem, ale neřekl ti vůbec, co se to tam na Pasekách vlastně pro tebe chystá. Wilda Voghts...“

„Není je to ozajstně tuto celé také čudné? Keď je žandár... tiež i fójtom?“

„Ne, ale ne! Wilda – to je opravdu moc, moc hodný člověk.“

V sobotu odpoledne se sešla celá Vorreiberova rodina. Namísto školáků, které před nedávnem Vorreiber opouštěl, spatřil nyní veselé mladé lidi, kterých byla rázem plná chalupa. Halasně se umývali, cákali po sobě vodou a převlékali se do svátečních šatů.

Chystali se na tancovačku pořádanou přímo v Olešné. Všichni samozřejmě věděli, že taneční zábavy na území celého Německa jsou velmi přísně zakázány od dob stalingradské tragické porážky v roce 1943. V Olešné však tento úřední zákaz nebral nikdo vážně! Mládež dokonce chodívala každou sobotu tančit do hostince Na Vrších, kterému se říkávalo, nám neznámo proč, U Anduly.

Novou nájemkyní hostince byla paní Žofie Biermannová, kterou Vorreiber osobně neznal. Tato odvážná česká žena

pořádala sobotní dýchánky s použitím swingových desek a jehlového gramofonu ve vedlejším tanečním sále hostince. Ačkoliv tento druh muziky říšský vůdce Adolf Hitler vyslovně nesnášel a označil jazz a swing za hudbu židonegroidního typu, v Olešné na to vcelku upřímně dlabali. Tancovačky u Žofie Biermannové byly navštěvovány výhradně nejmladšími lidmi ze širokého okolí. Ti si také pro pravidelné sobotní merendy u Žofie vymysleli přímo konspirativní název:

„V sobotu chodíme vytrásávat na Žofín!“

Ve chvíli, kdy omladina zvesela vyrazila k Žofínu, přišel k Vorreiberovým na kus řeči Cvajmál. Vorreiber vzal gumovou hadičku a sešel do sklepa natankovat něco dobrého k pití. Jeho manželka Anna brzy nechala oba letité kamarády o samotě a šla klidně spát. Když se dlouho po půlnoci rozjařená čtveřice mladých vracela ze Žofína, nalezla svého otce se Cvajmálem-Kroupou v hermeticky zabeďněné a totálně zakouřené kuchyni. Oba muži byli ponořeni do složité diskuse. Mladí je nevyrušovali a ihned se odebrali do postelí ke spánku.

„Máme zde, Hansi, českou odbojářskou – máme tady parrtызánskou skupinu!“

„Proboha svatého. Vy jste se úplně zbláznili! To vám nestačilo, že Němci už popravili Frantu Šafra, jak jsi mi sám vyprávěl, za odbojovou – za protiněmeckou činnost?“

„Neboj..., no, nic se neboj, Hansi!“

„Copak nevíš, jaké jsou za to nyní tresty?“

„Myslel jsem, Hansi, že bychom tě zde mohli ukrrýt! Nevracej se už na východní frontu. Beztak Němci válku prrojeou! Ukrry se tady! My se o tebe dokážeme řádně postarrat!“

„To je nesmysl! Voják, který se včas nevrátí z dovolené, je prostě a jednoduše desertérem. Postižena je potom – velmi těžce – celá jeho rodina! A když toho desertéra najdou, je to úplně jistá smrt pro všechny, co mu nějak pomáhali!“

„Neboj se, Hansi! Postaráme se o tebe. My tě dobře ukryjeme! V naší parťácké skupině je celá řada dobrých a charakterních Čechů, odsud, z Navarroy, také z Drržkova...“

„Ne, Kódl! Je to nebezpečné. Je to příliš velké riziko! Jak pro vás, tak i pro naše rodiny. Děkuji ti za jistě dobře myšlenou nabídku, ale je to neúměrně vysoké riziko. Říkám ti tedy, že ne!“

Přeli se o tom již několik hodin. Vorreiber si byl dobře vědom, že německá válka je dávno prohraná, ale ochránit sám sebe, za cenu toho, že uvede do nebezpečí svoje ze všech nejbližší, to opravdu nechtěl. Karel Kroupa to nemohl pochopit, proto se k tomu stále dokola vracel. Až úplně nakonec se dal do obvyklého veselého zpěvu:

*Deset malých Smrřžováků
zastavilo rychlík
vytáhli z něj konduktéra
uřízli mu pytlík!
Ve Smrřžově na přřejezd
přřejeli tam krrtka
půl hodiny po neštěstí
stříkala mu...!*

Vorreiberova cesta zpátky na východní frontu probíhala poměrně komplikovaně.

Podle novotou svítící uniformy poznal brzy v davech vojáků i Herberta Katchenu. Ten již stačil svoje zásoby cestou z Vídně sníst a velmi hlasitě litoval, že nemá Vorreiberovi co nabídnout k zakousnutí, tak jako posledně ve vlaku do Čenstochové.

Vorreiber s Katchenou dlouho nemohli najít pozice svého praporu. Vše na východní frontě již bylo v neustálém pohybu.

Když se jim nakonec podařilo rotu nalézt, skoro nikoho tam neznali. Ze starých spolubojovníků nezbyla ani polovina. Na zmatečném ústupu byli několikrát předstiženi německými jednotkami prvního sledu.

Sovětská letadla nacházela na přeplněných cestách snadné cíle. Luftwafe jako by již ani neexistovala.

Stále ustupovali.

Brodili se blátem, a když vysvitlo slunce, obklopila je vzápětí nekonečná mračna prachu. Často úplně ztráceli orientaci.

Rozbahněné cesty vedly neomylně k místům, kde na ně již čekala vojenská policie, aby je navedla k nejbližšímu zpětnému seřadišti. Zde byly z ustupujících vojáků formovány nové jednotky, které byly posílány zase opačným směrem – proti postupujícímu nepříteli.

Na přeplněných cestách byl takový zmatek, že jakmile se ukázal sovětský letoun, rozprchli se všichni široko daleko do okolí.

To se opakovalo stále dokola již asi dva měsíce.

Vorreiber s Katchenou rychle kráčeli po prašné cestě. Vorreiber nesl již drahnou chvíli svou polní v ruce, aby odlehčil unaveným a propoceným zádům. Blížil se večer. Katchenův sípavý dech slyšel těsně za sebou.

Otočil se.

Ve vyděšených očích Herberta Katcheny spatřil neomylný příznak rychle se přibližující smrti. Vorreiber tento zvláštní svit v očích dobře znal. Viděl jej v posledních letech již mnohokrát. Rozeznával jej neomylně i ve zřítelnicích dosud ještě živých a zdravých vojáků.

Zastavil se:

„Copak ti je, Bertíku?“

„Já už nemohu, Hansi, já už ne—“

Těsně při horizontu, v minimální výšce nad zemí se objevilo ruské letadlo. Vorreiber se bleskově vrhl mimo cestu a přitiskl hlavu k zemi. Periferijním viděním postřehl ještě lesklý předmět padající dolů zpod trupu letadla, a až vzápětí potom uslyšel i těžký řev leteckých motorů, po dvou vteřinách přerušovaný ohlušující detonací.

Vorreiber omdlel.

Když se probрал, brněla ho celá hlava. V uších mu zněl nekonečně vytrvalý, nepříjemně vysoký tón, přibližně dvoučárkované A. Kromě toho odporně vysokého pískání neslyšel vůbec nic. Nevěděl ani, jak dlouho tu mohl ležet v mdlobách. Znechuceně vyplivl obrovský drn trávy, který ho málem udušil, neboť těsně před výbuchem stačil ještě doširoka otevřít ústa, aby mu ušní bubínky neprotrhl tlak očekávané exploze. Plival zbytky odporne hlíny a postupně se mu podařilo vztýčit se na všechny čtyři. Hlava se mu točila jako po padesáté rundě na řetízkovém kolotoči.

Katchena ležel naznak, ruce široce rozhozeny, jako obrovský symbol ukřižování. Neuvěřitelně šťastně se usmíval a jeho skelný pohled směřoval přímo k nebi.

„Káčo!“

„Kačenko..., cos mi to probůh udělal?“

Vorreiber zaslechl vracející se zvuk leteckého motoru. Na nic nečekal a rozeběhl se ke shluku křovisek asi padesát metrů od cesty.

Zde se ukryl a vyčkal až do úplného setmění. Potom holýma rukama pohřbil Herberta Katchenu do obrovského kráteru po výbuchu letecké pumy. Nedokázal potmě najít svojí polní, nenašel ani zbraň.

Vydal se proto na další cestu jen tak, jak byl. Beze zbraně. Bez batohu.

Šel přes celou noc.

Věděl, že je v oblasti kdesi kolem Lvova.
Svítilo.

Za potokem lesní terén zvolna stoupal.
Instinktivně vycítil něčí přítomnost.
Okamžitě sebou řachnul na zem.

Chomáče kyprého zeleného mechu pod jeho levým loktem a pravým kolenem se bohužel ukázaly býti značně zavlhlými. Intenzivně pociťoval chlad vody, kterou uniforma nasávala s nevídanou rychlostí notorického zpiřara-ochmelky.

Ležel bez hnutí a čekal.

Mrazivá lázeň postupovala od lokte jak na předloktí, tak vzhůru k ramennímu pletenci. Mnohem horší byl ale atak vody postupující po stehně do rozkroku.

Pomaloučku zvedal hlavu.

Na nedaleké lesní cestě stál staříčkový kůň zapřažený do povozu.

Koník byl malý a vyhublý tak převelice, že na jeho žebrech by šlo lehce muzicírovat po způsobu éterických harfenistů.

Na selském voze leželo několik beden. Bezpečně rozeznal muniční přepravky wehrmachtu.

Koník zřetelně o jeho přítomnosti věděl dávno. Špicoval uši a hledal jej očima.

Naprosto nezvyklé bylo, že koníček byl úplně zticha a nevydal sebemenší zvuk.

Velice opatrně se zvedl ze svého mrazivého bazénku. Lesní mech vydal předlouhý a silně čvachtavý zvuk, jako když znavený poutník konečně vyproští nohu z hlubokého bláta.

Přiblížil se ke koni zepředu.

Hladil ho velmi něžně po rovném čele a kolem heboučkových nozder. Koník měl sice ze setkání zjevnou radost, ale nefrkal a neřhtal. Choval se naprosto tiše.

„Koníčku, ty můj stařečku, ty jsi takový milý koňský

dědoušek a válečný veterán, stejný, jako jsem já sám.“ Špital mu do ucha tiše a láskyplně.

Koník mu naslouchal.

Koník mu rozuměl.

Hladil jej rozněžněle po trsech stříbřitých chloupků, které mu bohatě rašily na čele i nozdrách.

„Pojď, ty Dědulo...“

Pojmenoval poprvé koníka, když ho uvolnil z postroje a vedl jej napojit k potoku. Bylo však zhola zbytečné tohoto koně vodit. Dědula se v lesním terénu pohyboval naprosto přirozeně, elegantně a virtuózně.

Napil se.

V naprostém klidu se potom popásal na břehu potoka.

Asi zatím vyhodím z povozu všechny ty těžké kisy se střelivem, uvažoval Vorreiber o dalším postupu. Ne, ne, to ne. Mnohem lepší bude je tam ponechat...

Voják vezoucí na frontu střelivo – to je dokonalé maskování. Je to skvělé krycí mimikry.

„Dědulo!“ zavolal potichu na koníka, který k němu přišel sám a nechal se postrojít. Usedl na kozlík. Nemusel dělat vůbec nic. Koníček se sám rozešel. I chůzi měl však podivně ztichlou a naprosto neslyšnou. Koník Dědula si vyšlapoval tak, jako by snad byl původní profesí „nočním zámečníkem“.

Jeli lesem.

Po chvíli se ozvalo jemné, jen těžko slyšitelné cinknutí.

„Počkej, Dědulo,“ spíše poprosil, než zavelel, když seskakovat z vozu.

Otevřel rychle první bednu, otevřel druhou, otevřel je postupně všechny. Uvnitř nebylo střelivo, ale vzorně vyrovnané lahve. Odšpuntoval jednu. Ucítil koňak. Lokl si. Kvalita nápoje ho udivila. Projevil však nečekanou a až překvapivou kázeň. Zarazil ihned zátku nazpět, rychle natrhal dlouhé

stvolý trávy, kterými utěsnil prostor mezi lahvemi ve všech bednách, a zase je uzavřel.

Rozjeli se.

Občas potkávali skupinky vojáků, kteří si jich ale valně nevšíмали. Ani polní četníci neprojevili zájem o vojáka vezoucího střelivo. Klímbal na kozlíku únavou a nechal koníka Dědulu jít tam, kam on chtěl. Kůň rozhodně slyšel velice dobře, ale vůbec se neplašil, a to ani při velmi slyšitelné palbě. Nevadily mu ani silné výbuchy, které se občas ozvaly nepříliš daleko.

Koník se někdy při obzvlášť ostré kanonádě sám zastavil a na cosi čekal. Většinou se potom v prostoru kdesi před nimi ozval těžký výbuch. Po něm se koníček Dědula opět v naprostém klidu a velmi rozvážně rozešel.

Ten kůň ví dokonale PŘEDEM, co se teprve stane, pomyslel si s úžasem.

Probudil se z přerušovaného spánku a zjistil, že jsou na svahu v otevřené krajině. Vyjeli z lesa, který zůstal asi sto metrů za nimi. V nedalekém údolí spatřil vesnici plnou Němců. Nejdříve chtěl Dědulu okamžitě otočit a vrátit se zpět do krytu stromů. Byli ale již příliš daleko na svažující se planině a z vesnice je museli dávno spatřit. Nechal tedy koníka jít. Jak se osada přibližovala, zjistil s úlevou, že zde není zpětné seřadiště, kterého se nejvíce obával, ale jen německý polní lazaret.

Všechna zranění, která zde Vorreiber spatřil, byla velice těžká. Utržené obličej. Vyhřezlá střeva. Řada zraněných byla již evidentně po smrti. Ti zbývající k ní neměli příliš daleko.

Stalinovy varhany, dozvěděl se. Ta těžká zranění pocházejí od ruských BM 113 – od kašuší. Temný, uši drásající hukot z koncertantní fugy Johanna Sebastiana Bacha v provedení těchto obávaných raketových zbraní zaslechl vzdáleně již

několikrát. Koník nevzrušeně projel skrze vesnici a začal stoupat do protilehlého kopce. Po půlhodince jejich povoz opět naplno ukryla temnota lesa.

Povšiml si podivných čerstvých mýtin se stromy zpřeráženými ve výši pouhých třiceti centimetrů nad zemí. Ta strašlivá raketová zbraň zřejmě zabíjí pouze těsně při zemi. Pokud vojáci uslyší dunění varhanní přede hry, vždy zalehnou. Vleže si je explodující kašuše bezpečně najdou.

Projížděli právě volnou, holou planinou, když se zblízka ozval hluboký táhlý tón odpalovaných kašuší.

Koník Dědula se zastavil. Mírně rozkročil přední i zadní běhy a potom se postavil na špičky svých neuvěřitelně malinkatých kopytek. Celý se vypjal směrem vzhůru a strnul takto ve velice směšném, prapodivném a zvláštním postoji.

Vorreiber si vzpomněl na nízko přeražené stromy.

Připomněl si tu děsivou hrůzu, kterou nedávno spatřil: vojáky z lazaretu s rozervanými obličejí, hrudníky a břichy.

Postavil se urychleně a naprosto vzpřímeně na kozlík svého povozu.

Rachot dopadajících střel byl pekelný. Shlížel na to běsně ní shora, prost jakékoliv paniky, ze své pozorovací výšky nejméně tři a půl metru nad jehličnatým povrchem země.

„Tady to můžu koupit jenom přímým zásahem,“ přesvědčoval sám sebe, „měl bych to určitě přežít.“

Po několika ohlušujících minutách se ruská raketová palba posunula za ně do jiné cílové oblasti.

Slezl pomaloučku z kozlíku až na zem. Dědula už zase stál úplně normálně a se zřetelným úsměvem v očích na něj otáčel svoji prošeďivělou hlavu.

Šel ho pohladit a polaskat.

Při jízdě potkávali stále skupinky německých vojáků, ale ti je nechávali vždy volně projet a vůbec si jich nevšíмали.

Postřehl podle slunce, že koník mění trasu pochodu. Nešel na západ, kam by byl rád směřoval Vorreiber. Koníček Dědula se postupně stáčet stále více a více na jih. Nechal koně svobodně jít jeho cestou.

Ten kůň má daleko více zkušeností než já, říkal si: ve všech situacích zatím skvěle obstál, třebaš je to kůň čarovný?

Nebo že by to byl, již zlehka postarší, „zakletý princ“?

Projížděli větší skupinou německých vojáků, kteří se před povozem rozestoupili po obou stranách lesního úvozu.

„Stát!“

Zařval mladý, dlouho neoholený desátník, který vyškoleným uchem progresivního opilce zaslechl charakteristické cinknutí dvou flašek o sebe a hned – velice zručně – jednu z beden otevřel.

„Vůz i s obsahem se rekvíruje! Zabavuje se ve prospěch hrdinných a vítězných německých ozbrojených sil!“ prohlásil kaprál sarkasticky s umělecky procitěným přednesem. Okolo stojící vojáci se tomu s chutí zasmáli. Nedalo se nic dělat, připojili se k jednotce, kterou desátník zavedl do osaměle stojícího stavení s překrásným výhledem do krajiny plné táhlých lesnatých kopců. Nedaleko domu stála krytá kůlna a u ní stáj. Zde Vorreiber odstrojil koníka Dědulu, napojil ho a nakrmil. Povož potom umístil do přilehlé kůlny. Mezitím již jeho soukmenovci složili z vozu dvě bedny a přenesli je do domu. Přátelsky jej zvali, šel tedy s nimi, aby snad někoho neurazil.

V domě se najedl, umyl a oholil, nabízený koňak však pil pouze symbolicky. Při první příležitosti, která nastala hned za soumraku, dům nenápadně opustil, vrátil se k Dědulovi do jeho stání, kde ho pečlivě, již s naplno projevovanou láskou a něžností, vyhřebelcoval. Až potom sám ulehl v kolně pod povoz. Z domu se již ozýval charakteristický sborový zpěv,

který byl provázen častými salvami smíchu. Jak noci ubývalo na síle, slábly postupně i opilecké projevy.

Potom bylo ticho.

Vstal.

Vytlačil opatrně povoz před kolnu.

Zašel pro koníčka do stáje. Ten na něj již čekal. Venku ho v naprosté tichosti postrojil.

Zamířili do lesa.

Když za několik hodin veliký oranžový pumlič prozářil svými ostrými paprsky lesní cestu, byli s povozem již mnoho kilometrů od domu, kde se dle intenzity bolesti té které z hlav právě hodnotila skvělá jakost pozitivního drinku.

Koník stále směřoval na jih.

Vorreiber ho nijak neřídil. Na každém z rozcestí nechával Dědulovi plnou důvěru a svobodu k jeho rozhodnutí. Stále se snažil uvědomit si vlastní pozici na mapě, kterou však viděl naposledy přibližně před měsícem.

Propočítával teoretickou vzdálenost ušlé trasy a uvažoval takto: jestliže jsme nejdříve ustupovali od Lvova na západ, později na jihozápad, potom přímo na jih, musíme se dříve či později dostat na území „banditů“.

Obrovský prostor na Podkarpatské Rusi, kam povoz jednoznačně mířil, ale ve skutečnosti nebyl obsazen žádnými partyzány. To byl pouze dobový omyl, rozšiřovaný na východní frontě naprosto záměrně německým velením. Ve skutečnosti zde operovala „Ukrajinská osvobozenecská armáda Stěpana Bandery“.

Tato zcela regulérní armáda byla sestavena, vycvičena, vyzbrojena a vyzbrojena samotnými Němci za účelem boje proti Sovětům. Banderovci se však nyní pohybovali pouze na svém – to je na ukrajinském – území, které srdatě a nesmírně statečně bránili nejen proti Rusům, ale i proti samotným Němcům.

Až mnohem později, v roce 1947, když se zbytky banderovců zoufale pokoušely probít přes prostor východního Slovenska do americké okupační zóny, je totálně zlikvidovala Československá armáda, posílená o oddíly SNB.

To bychom ale vyprávěli zase úplně jiný příběh: vraťme se zpět ke koníku Dědulovi, do jara 1944, kdy Ukrajinská osvobozenecká armáda, pro všechny Němce dezinformačně označovaná za „bandity“, brání dosud svoje území.

Na cestě před vozem se náhle objevili dva partyzáni. Měli nezvykle upravené německé uniformy a přes ramena největší německé samopaly.

Dědula se zastavil.

Partyzáni doprovodili povoz na svou komandaturu. Zde byl vůz dán pod přístěnek. Když partyzáni odváděli koníčka do stáje, Dědula se náhle sám zastavil, otočil stářím úplně šedivou hlavu a vyslal k Vorreiberovi dlouhý, velice teskný a smutný pohled.

„Svléknouti se zcela naprosto úplně a až do nahata,“ nařídil mu obstojně srozumitelnou němčinou jeden z partyzánů.

Zastřeje tě! křičela ve Vorreiberovi každá buňka jeho těla. Ten starý, zkušený válečnický kůň to snad nějak magicky věděl všechno dopředu. Vysloveně se přece s Vorreiberem loučil.

Partyzáni ho potom nahého odvedli do dřevěné parní lázně (baně), vybavené soupravou březových metliček.

Tam se vykoupal.

Úplně nahý potom Vorreiber hovořil s partyzánským velitelem, kterému se zcela bez obalu a pravdivě přiznal, že už nechce bojovat: že by rád hlavně válku přežil. Dostal najíst a napít. Potom nahého Vorreibera vybavili dekou a uzamkli do kůlny. Po snídani dostal zpět svoji uniformu, prádlo a boty. Vše bylo pečlivě vypráno, vyžehleno, vyčištěno a opra-

veno. Převzal také průvodní dopis velitele pro další partyzánské hlídky. Bylo mu doporučeno dát se přímým směrem na západ.

Když Vorreiber vyšel na dvůr, okamžitě postřehl, že jeho povoz již pod přístřeškem není. Rozeběhl se rychle do stáje.

Ta byla prázdná.

Vydal se lesem na cestu.

Přibližně ve stejný den obdržela Anna Vorreiberová poštu úřední zprávu od wehrmachtu, která suše oznamovala, že její manžel Hans Vorreiber je nezvěstný.

Anna Vorreiberová věděla velmi dobře, že se za tímto úředním oznámením může skrývat všechno možné: její manžel může být jak v zajetí, tak klidně už po smrti, pouze jeho ostatky nedokázal nikdo identifikovat... Dopis wehrmachtu však ponechával i jistou míru naděje. Byl novinou mnohem přijatelnější než zprávy, které dostávaly desítky německých žen ve Smržově a v okolí Olešné. V těch se manželky a maminky dočítaly, že:

„...za vlast, za myšlenky národního socialismu, hrdinsky, za naši otčinu, za konečné vítězství, za vůdce, za náš německý národ...“

Hans Vorreiber kráčel rázně lesem. Potkával občas další partyzánské hlídky. Jeho průvodní dopis působil jako dokonalý cestovní glejt. Partyzáni mu ochotně ukazovali, kudy má ve svém pochodu pokračovat, a dokonce se s ním dělili o své jídlo. Po několika dnech si strážní dopis ponechali a nevrátili mu jej.

Vorreiber se jich ukrajinsky dotazoval a obdržel stručnou odpověď:

„Zde naše území končí. My jsme už poslední hlídka.“

Ukrajinci se ale usmívali:

„Šťastnou cestu!“

Po celodenní chůzi územím nikoho uviděl Vorreiber osaměle stojící obydlí. Obešel je nejdříve obloukem ze všech stran, a když nespatril žádné známky života, přistoupil ke studni na dvoře. Nadzvedl dlouhé vahadlo a nabral plný okov vody.

Pořádně se napil a svlékl se do půl těla. Ponořil do vědra hlavu a ruce. Voda byla ledová. Když se s funěním vzpřimoval, ozvalo se za jeho zády hodně prapodivnou němčinou:

„Stůj!“

Zvedl ruce vysoko nad hlavu. Intenzivně cítil, jak mu po pátěři stéká čúrek vody do kalhot, tam si razí cestu mezi půlky a dere se po kapkách minivodopádem ještě dál.

Šimralo ho to příšerně.

Otočil se úplně zvolna.

V pootevřených dveřích stodoly stála podivně rozčuchaná a silně nervózní nymfa, dobře tak pětatřicetiletá, možná i starší. Přímou mezi oči mu ta podivná Vasiljevna mířila velkým německým naganem, obstarožním modelem pro důstojníky, pocházejícím ještě z minulé světové války. Několik dlouhých vteřin Vorreiber zíral do ústí museální zbraně, která se v natažených rukách šedivějící neurotičky nebezpečně chvěla.

„Neboj se mě... Nejsem ozbrojen...“ spustil Vorreiber ukrajinsky záměrně silným zklidňujícím tónem. Opravdu se bál, že ta antikvární zbraňová vykopávka omylem spustí té stresované báryšně v rukách.

„Nic nechci...“ pokračoval proto neméně pomalu, klidně a melodicky libozvučně. „Jenom se vyspím, odpočinu si trošičku, potom hned půjdu dál...“

„Vyspi se ve stodole.“

Řekla ta diva.

Otočila se.

Zmizela.

Vorreiber byl skutečně hodně unaven. Poslední měsíc spal jen minimálně. Dokončil tedy rychle očistu u studny, vytáhl ještě jeden okov čisté vody a znovu se jí napil. Potom se ve stodole zavrtal hluboko do sena a ihned tvrdě usnul. Ve snu se mu zdálo, že slyší vzdálené kvokání slepic, dokonce i hlasy několika dětí. Přišlo mu to velmi k smíchu. Spal tvrdě až do rána.

Když se vyštrachal na dvůr, vypadala chalupa stejně neobydlená jako včera. Pouze z komína stoupala neznatelná mašlička dýmu. Ze stodoly proto vytáhl těžký špalek a pustil se do štípání dřeva. Za dvě hodiny zaslechl disonantní skřípot vnitřní závory a vzápětí se dveře chalupy otevřely dokořán.

Neurastenická Viktorka ze včerejšího večera byla ta tam. Na prahu stála upravená, klidně se usmívající žena s vlasy spletenými do těžkého copu. Gestem ruky zvala Vorreibera dovnitř. V jednoduše zařízené kuchyni seděly za stolem tři děti jako malé schůdečky, Vorreiber jim odhadoval tak 4, 6 a 8 let. Krajní děvčátka, prostřední chlapec. Na upraveném stole před nimi byl pecen domácího, šejdrem splasklého, popraskaného chleba a míchaná vajíčka.

Voněl horký čaj. Vorreiber usedl a pustil se do jídla; děti na něj poulily oči jak na cizokrajného dravce uprchlého z pralesa. Usmál se na ně, ale děcka stydlivě sklopila oči. Celý den se potom Vorreiber věnoval řezání a štípání dřeva. Když se stmívalo, umyl se a chtěl jít opět do stodoly. Žena jej však pozvala do kuchyně. Děti již spaly nahoře na peci. Uprostřed kuchyňského stolu byla připravena dřevěná krabička s kousíčkem mýdla, štetkou, břitvou a závěsným řemenem s velkou mosaznou sponou.

Vorreiber nejdříve pomocí řemene nabrousil břitvu. Namydil si tvář a potom oholil svoje zatuhlé strniště. Mezi-

tím žena ve vedlejší místnosti rozestlala starodávnou, bíle povlečenou postel. Zvolna si rozpustila vlasy. Čekala na Vorreibera v bílé košili dosahující až k zemi.

Ráno se Vorreiber hotovil k odchodu. Žena mu nabízela tmavé šaty, bílou košili a starosvětské černé boty.

„To je tak do rakve dobré! Nebo snad..., chacha, na svatbu? Potřebuji úplně nenápadné oblečení.“

Vorreiber potom již navždy odložil uniformu wehrmachtu. Vybral si z truhly staré, použité pracovní hadry a na nohy obul těžké škrpály. Žena mu mezi tím připravila na cestu malý uzlík. Když nahlédl dovnitř, zjistil, že je v něm dřevěná krabička s holením, dva krajíčky chleba a jedno natvrdo uvařené vajíčko.

„Zůstaň! Zůstaň tady. Co by nám chybělo?“

„Nemohu zůstat. Musím jít dál,“ odpověděl jí a dal se cestou vedoucí přímým směrem na západ.

Tři děti šly ještě kousíček s ním jak malí pejsci, ale jejich matka je brzy zavolala nazpět.

Uvědomil si, že se ukrajinské ženy vůbec nezeptal na jméno; ostatně ona se ho také na nic neptala, nezajímalo ji, kdo je, odkud jde, kam vlastně míří a jaký je cíl jeho cesty.

O dva dny později se Vorreiber přiblížil k okraji malého městečka. Viděl tam plno vojáků. Byl si i na dálku úplně jist, že jejich uniformy nejsou německé provenience. Rozhodl se tedy vše přezkoumat osobně a sestoupil z lesa do města. S údivem zjistil, že narazil na jednotku 1. československého armádního sboru Ludvíka Svobody, zformovaného v SSSR, která v městečku právě prováděla nábor dobrovolníků pro doplnění stavu.

Vorreiber měl na sobě stejně ubohé oblečení jako desítky místních občanů, nebyl tedy mezi nimi nápadný. Zajímal se o podmínky nástupu k československé armádě a nakonec se

dostal až na nádvoří jakéhosi statku, kde příjem nových svobodovců probíhal. Přibližně dvacet mužů tam již čekalo v řadě před Vorreiberem. Dozvěděl se, že město se jmenuje Mukačevo. Rekruti hovořili slovensky i česky, často padala i ruská slova. Do místnosti chodili muži po jednom a celá procedura probíhala přesně tak, jako je to běžné u vojenských odvodů kdekoliv jinde na světě.

Asi po půl hodině odváželi dva ozbrojenci jednoho z adeptů, který předtím s Vorreiberem přátelsky rozprávěl velmi dobrou češtinou.

Na zápraží vystoupil vykrmený a brunátný poručík. Rozkřičel se na muže čekající dosud trpělivě na odvod v zástupu na dvoře: „Esesmany nebereme! Vojáky z wehrmachtu také ne!“

Zřejmě u toho eskortovaného Čecha našli tetování divize SS, šumělo celým davem.

Když Vorreiber vstoupil do místnosti, kde sedělo několik důstojníků československého sboru, musel se svléci do půl těla. Pečlivě mu prohlédli podpaží, a když neobjevili žádné tetování, zeptali se na jméno, bydliště a rovněž na důvod, proč chce Vorreiber k československému armádnímu sboru narukovat.

Vorreiber uvedl všechny požadované údaje po pravdě. Jméno, bydliště v Olešné, pouze předchozí službu ve wehrmachtu si nechal tak trošičku pro sebe. Jako důvod uvedl, že byl nasazen k práci až v Polsku a rád by se jako voják československé armády vrátil zpátky domů.

To působilo docela věrohodně.

„Odveden!“ zaznělo přijímací kanceláří nakonec. Vorreiber se přidal k dalším vojákům a hned zjistil, že jeho novými spolubojovníky jsou ve velké většině Slováci a volyňští Češi. Všichni byli odvezeni do jakéhosi provizorního výcvikového

střediska, kde obdrželi kompletní výstroj a novou zbraň. Vorreiber se dozvěděl, že byl přidělen k jednotce samopalníků.

Vyloženě radostným překvapením byla pro Vorreibera, decimovaného po dlouhé válečné roky nechutnými konzervami a typickými německými eintopfy, kvalitní strava z polních kuchyní: v československém armádním sboru vařili čeští kuchaři. Opět si tedy pochutnával na svíčkové, trojkombinační sestavě vepřového, ale i na šklubáncích a propečené zemiabábě. Strava u sboru byla jednoduše vynikající.

Velikou obavu propojenou se zlou předtuchu v něm naopak probouzel způsob výcviku jednotky, do které byl začleněn. Vorreiberovi bylo zřejmé, že nikdo z jeho kolegů nemá nejmenší frontové zkušenosti. Velitelé čet neměli praktické znalosti a nedokázali se ani dostatečně rychle rozhodovat.

V průběhu německého východního tažení 1941–1945 (nebo za Velké vlastenecké války, jak si, prosím, kdo z vás přeje) většinou přiřazoval wehrmacht válečné zelenáče do jednotek, které už prošly válečným ohněm. U československého sboru se Vorreiber dostal k jednotce složené výhradně z nováčků.

Vorreiber se rovněž v duchu často pozastavoval nad množstvím tzv. „osvětových důstojníků“, kteří denně vojáky masírovali a zpracovávali politicky. Těchto politruků se báli i velitelé jednotek, byť jim tito političtí komisaři nebyli služebně nadřízeni – leč ani podřízeni. K československým jednotkám také velice často zajížděli důstojníci Rudé armády.

Výcvik čtyř samopalníků, ke které byl Vorreiber zařazen, probíhal pouze pár dnů. Příslušníci 1. československého armádního sboru Ludvíka Svobody se mezi sebou o vlastní minulosti příliš nebavili. Vorreiber z toho docela správně usoudil, že mají skoro všichni nějaké to máslo na hlavě, a byl tomu opravdu rád. Kromě desertérů z armády Slovenského

šťátu zde bylo hodně bývalých československých zajatců ze sovětských lágrů, později přibývalo velké množství osob uprchlých z oddílů Slovenského národního povstání. Vorreiber to nijak nezkoumal; jeho především těšilo, že se ho na minulost nikdo neptá.

Když byli nováčci poprvé rozděleni do čet, zjistil Vorreiber, že se ocitl mezi samými Slováky.

Jen jeden z nich na Vorreibera mluvil česky, i když občas mu v jeho řeči nějaké to slovenské slovíčko uvízlo.

„Kde jsi se naučil tak pěkně mluvit česky?“

„Študoval jsem v Praze, potom nám skopčáci vysoké školy zavřeli. Já musel odejet domů na Slovensko, tam jsem narukoval na vojnu, no... a teď jsem tedy... tuná.“

„Jak se jmenuješ?“

„Jsem Lodowik Alexander Sláčik.“

„Cože? Jaks to říkal? Svláček? Sláček?“

„Sláčik! S L Á Č I K!!! To je..., to je česky... šmytec!“

Vorreiber zatřídil zbrusu nové slovíčko do svého obsáhlého registru slovanských jazyků coby slovenský výraz pro smyčec.

„Já jsem Jan Vorreiber. Jak si přeješ, abych tě oslovoval? Mohu ti říkat, no třeba, Ludvo?“

„Ty jsi se úplně zbláznil, Honzo! Tady mi chceš říkat Ludvo? Zrovínka tady? Ludvo? Copak ty opravdu nevíš, kdo je tady pro všechny kolem Ludva?“

„Aha. No jo. No jasně.“

„Říkej mi Sášo. Nebo Šaňo. Vyber si. Jak sám chceš!“

„Dobře, Sášo.“

Četa samopalníků, ke které patřil Vorreiber i Sláčik, byla po ukončení výcviku s řadou dalších jednotek převezena k prvnímu bojovému nasazení k polskému městu Krosno, o něž právě probíhaly prudké boje.

Velitel čety je poučil, že se nacházejí již ve frontové oblasti, a je tedy zapotřebí se podle toho chovat. Je nutné, aby byli ostražití! Četa kráčela po silnici. Náhle se ozvalo dunění těžkého dělostřelectva. Velitel čety se – aniž by řízené jednotce vydal sebemenší rozkaz – vrhl střemhlav do příkopu, kde zůstal ležet kryje se velmi pečlivě. Všichni vojáci udělali totéž co jejich velitel. Poměrně udiveně potom zírali ze smradlavé silniční škarpy na Vorreibera, který jediný kráčel zvesela dál po cestě. Křičeli na něj:

„Kryj sa, kryj sa, Honza!“

„A proč? To přece střílejí Ivani! Tedy, chci říci, že to jako z těch děl pálí NAŠI! Navíc jsou takových dobrých pět kilometrů vpravo před námi.“

Vojáci zvolna vylézali z kopřiv a vysoké lebedy, kterou byla škarpa kolem silnice hustě porostlá. Pomalu a váhavě se přidávali k Vorreiberovi. Těžká sovětská artilerie dále pokračovala v palebném přepadu polského města Krosna, kde se němečtí vojáci zarputile bránili opakovaným útokům Rudé armády.

Pozdě odpoledne postřehl Vorreiber, že se silnice, po níž četa kráčela, pár desítek metrů před nimi začíná svažovat do horského údolí ke křižovatce dalších dvou silnic. Na levé straně byly lesnaté kopce. Sešel tedy ze silnice, překonal škarpu se zálužnými kopřivami a dřevnatou lebedou a pokračoval těžkou oranicí ve stejném směru jako jeho četa. Všichni ostatní scházeli ke křižovatce stále po silnici. Po několika těžkých krocích, bahno se mu vazce lepilo na kožené püllitry, se znovu rozhrnul vysoký porost silniční škarpy a z něj se vynořil Lodowik Alexander Sláčik.

Usmál se na Vorreibera a pokračoval v chůzi o krok za ním. Vorreiber nechtěl v četě hlasitě upozorňovat na svoje těžce získané válečné zkušenosti, vysloveně nechtěl hovořit

o své minulosti, byl přece – jak sám uvedl u odvodu – pouze pár let v Polsku na práci.

Sláčík i Vorreiber se těžce ploužili oranicí a stále klopýtali. Náhle Vorreiber zaslechl mlaskavé zvuky vycházející zpoza kopce nalevo od nich. Nebyl to nijak nápadný, intenzivní či ostrý zvuk, obzvláště ve srovnání se sovětskou kanonádou znějící stále směrem od dobývaného Krosna.

„Zhum, zhum, zhum.“ Slaboulince zamlaskalo a zapšoukalo ještě tak asi desetkrát kdesi v prostoru za kopcem. To již Vorreiber ležel těsně přitisknut k zemi, lokty si kryl hlavu a ústa měl v očekávání tlakových rážů minometných explozí otevřena dokořán. Sláčík okamžitě následoval Vorreiberova příkladu.

Kolmo k zemi, přesně na hlavy dosud vesele pochodující čtyři nezkušených československých samopalníků, kteří mezitím došli až na křižovatku, se z nebe s odporným vřeštivým jekotem snášely tříštivé nálože německých minometů umístěných za kopcem.

Vorreiber se Sláčíkem křižovatku později velikým obloukem obešli a dorazili do vesnice, kde byly ubytovány ostatní čtyři jejich roty. Za tmy se vypravili pro mrtvé a raněné. Z jejich bývalé čtyři nikdo na křižovatce nepřežil.

„Jak jsi to vůbec, bohajeho, o těch minometech..., jak jsi to věděl, Honzo?“ šeptal mu do ucha udiveně Sláčík.

„Ale houbeles jsem věděl! Vůbec nic jsem nevěděl... No opravdu! Jenom mě tak nějak napadlo, že pokud jsou tady na těch kopcích někde zakopaní Němčouři, budou již perfektně zaměřeni a zastříleni na všechny křižovatky cest. Tam se prostě dá pohyb a přesuny nepřítele předpokládat snad ze všeho nejmíc! My jsme jim tam vpochoďovali jako terč na střelnici!“

Sláčík si byl dobře vědom, že Vorreiberovi vděčí za záchranu života. V dalších dnech se jej tedy držel, jako se drží věrný

parazit svého živitele. Oba byli společně vřazeni do jiné čtyři samopalníků.

V polovině září potom dobyla jejich rota malé bezvýznamné polské městečko, tehdy ještě úplně neznámého názvu:

Dukla.

Polská obec Dukla leží na rovině, těsně přichýlena k pásmu Malých Karpat, jejichž lesnaté hřebeny se tu táhnou v monotónní linii, jeden vrcholek k nerozeznání od druhého.

Ani u nové čtyři však nenabyl Vorreiber dojmu, že jeho další setrvání v řadách 1. československého armádního sboru Ludvíka Svobody bude jednoduchou záležitostí. Všem řadovým vojákům československého sboru chyběly zkušenosti a na vrcholcích na ně navíc čekal dobře zakopaný a v okolním terénu skvěle se orientující německý protivník, který měl bojových znalostí, nabytých za posledních pět let, opravdu na marnotratné rozdávání.

Když osvětoví důstojníci jásavě oznamovali všem československým vojákům, že se jim již v nejbližších dnech dostane cti nejvyšší, totiž vkročit nohou osvoboditelů na území vlasti, dostoupily Vorreiberovy chmury maximální intenzity.

„Doufám,“ myslel si sám pro sebe, „že nás tam proti perfektně vytvořeným a maskovaným liniím wehrmachtu nepoženou skvělou bolševickou metodou parního válce? Útočit směrem do kopce! Kdo to kdy viděl? To by byla v tomhle rozbláceném terénu hotová tragédie. Všechny karpatské vrcholy jsou jistě už dávno provrtány sítí německých zákopů a dobře krytých střelen...“

Když se podíval na hřeben Karpat, byl Vorreiber schopen s nezmýlitelnou určitostí předpovědět, kde mají Němci pozorovatelný, kudy jsou vedeny spojovací okopy, v kterých místech jsou umístěny pečlivě promazané MG 34...

Čas měl ukázat, že jeho chmury svoje opodstatnění měly.

Dobývání vrcholů probíhalo ještě mnohem hůře než při námi již popsané „klasice“ rudoarmějského parního válce.

V druhé polovině září 1944 bylo velmi deštivo a mlhavo. Do nástupního prostoru pro plánovaný přechod Karpat na území Slovenska bylo soustředěno veliké množství vojáků.

Vorreiber se svým nerozlučným společníkem Sláčkem vyčkávali v neproniknutelně husté mlze sedíce na veliké podhorské louce mezi ostatními samopalníky československého armádního sboru připravenými na ztečení vrcholu.

Všichni vojáci byli ve skvělé náladě, neboť bylo právě vydáváno jídlo, do kterého se s chutí pustili. Všude kolem se ozývalo jemňoulinké a cinkající ševelení lžic o plechové stěny plných ešusů, kolkolem voněla nalévaná horká káva. Vojáci 1. československého armádního sboru labužnický debužírovali, žertovali, popíjeli kávu a pokuřovali. Přesně v této poklidné idylce se však mlha, která je dosud bezpečně kryla před zraky zakopaného nepřítele, začala rychle rozpouštět a zvedat jak opona na začátku dramatu. Posléze mlhu vystřídalo drobné mrholení přecházející až v nepříjemný deštík.

Němcům sledujícím odhalený výjev z pozorovatelů na vrcholu masivu se naskytl nečekaně úchvatný pohled: rozvalení a po jídle vorázející českoslovenští vojáci na obrovské louce ležící těsně pod nimi. Němečtí důstojníci nezaváhali ani vteřinu. Dali povel k palbě.

Přesně vedený palebný přepad způsobil na louce obrovskou paniku.

Sláček byl zasažen jednou z prvních střel. Dal se do obrovského křiku a ihned se snažil zvednout, aby mohl uprchnout z louky někam pryč. Vorreiber na nic nečekal a obratně ho skolil k zemi.

„Nehýbej se, Sášo, lež! Nic nedělej. Natáhni se a lež! Dělej mrtvého!“

„Jsem raněn! Já zhebnu! Dostali mě, fašouni! To je bolest, já se z toho, Honzo!, to je bolest..., já se z toho snad poseru!“ kvičel Sláček stále dokola, jako by jej na nože brali.

Vorreiber stále tiskl Sláčka pevně k zemi. Díval se mu do očí, ve kterých byl obrovský úlek, panika, děs a hrůza, leč ani stopa po charakteristických světélkách neklamně věstících rychlý konec. Ty by Vorreiber dokázal rozeznat neomylně.

„Přežiješ to! Neboj se! Vůbec nic to není! Měl jsi vlastně obrovské štěstí! Nehýbej se! Němci nebudou plýtvat střelivem na nehybné cíle, věř mi, věř mi, proboha! Lež s hlavou k zemi!“

Bolestný řev a potom naprostá bezhlavá panika bezuzdně ovládly paseku přeplněnou nezkušenými vojáky. Část z nich byla na místě mrtva. Všichni zdraví i zranění se s neskutečným řevem snažili opustit podhorskou louku zbavenou již úplně mlžného krycího závoje. Vojáci všechno odhazovali a prchali pryč od těch vražedných vrcholů, odkud Němci dále vedli svoji přesnou palbu. Běžící vojáci se stávali snadnými terči německých zbraní...

Českoslovenští důstojníci, kteří dostali rozkaz neustupovat, se snažili prchající jednotky povely zastavit. Nikdo jim však nenaslouchal, všichni vojáci se snažili utéci co nejdál. Důstojníci tedy k zastavení útěku použili výstražných výstřelů do vzduchu. Když nepomohlo ani toto varování, přerušili konečně velitelé zběsilý úprk svých jednotek z bojiště tím, že několik prchajících vojáků sami zastřelili.

Až to pomohlo udržet strachem poblázněné jednotky v nástupním prostoru pro připravovaný útok 1. československého armádního sboru na vrcholy Malých Karpat. Většina padlých a raněných byli úplní nováčci, především volyňští Češi a mladí Slováci.

Když se úplně setmělo, pomohl Vorreiber odnést Sláčíka k ošetření do týlu. Tam se zjistilo, že Sláčík měl vlastně velké štěstí. Německá střela zasáhla tlustou a pevnou kůži jeho bagančete. Ta zmírnila energii letícího projektilu do té míry, že kulka pouze poranila měkkou část Sláčíkova lýtka, aniž by poškodila kost nebo šlachy. Zranění sice lehce krvácelo, ale Vorreiber byl v duchu plně přesvědčen, že žádný Němec na východní frontě by s takovým „škrábancem“ pomoc lékařů ani nevyhledával, bylo by mu jednoduše hanba doktory s takovou maličkovitostí vůbec otravovat.

Lodowik Alexander Sláčík byl naopak lapiduchy na ošetrovnu přijat a později byl dokonce převezen k dalšímu léčení do sovětského týlu.

Vorreiber Sláčíka v průběhu dalších bojů 1. československého armádního sboru nespatriil.

Během čtrnácti dnů byla již podruhé zničena celá jednotka, do níž Vorreiber patřil. Opět byl tedy zařazen do jiné rot samopalníků, se kterou se zúčastnil několika zoufalých pokusů o dobytí lesních vrcholů. V hlubokém blátě byly jejich útoky několikrát odraženy. Nakonec sovětská vojska umístěná na pravém křídle vedle Čechoslováků jeden z karpatských vrcholů dobyla. Umožnila tak i jim postoupit až na sousedící vršky. Ihned dne následujícího byli ovšem německou přesilou vytlačeni všichni zpět na svahy polské strany Karpat. Tak to šlo řadu dní. Potom Němci náhle organizovaně ustoupili asi pět kilometrů do vnitrozemí Slovenska. Celý prostor před sebou však dokonale zaminovali.

Československý sbor vstoupil na území Slovenska 6. října 1944. V zaminované oblasti se Němci úporně bránili, vždy si po plánovaném ústupu dobře vybrali svoji další obrannou pozici, kde za nedobrovolné pomoci civilistů pečlivě předem vybudovali obranné linie.

Vorreiber znal poměrně přesně všechny systémy německého minování. Snažil se chodit vždy jen vyjetou kolejí povozů nebo vstupoval do stop, které před ním učinil někdo jiný. Před Vánoce 1944 se jeho jednotka zastavila na břehu řeky Ondava. Sněžilo. Vojáci si vybudovali svoje nory, kterým se říkalo po sovětském vzoru zemljanky. Zde Vorreiber uplatnil svoje letité zkušenosti při zařizování a výstavbě podobných úkrytů.

Nikdo neví o válečném strategickém pohybu vojsk méně než řadový voják, který se bojů účastní. Zná poměrně přesně pouze situaci od jednoho svého horizontu ke druhému. Ještě pozná, jaká je nálada mezi vojáky, a snad může sledovat, zda se postupuje nebo ustupuje. Všechny další válečné informace dostává zprostředkovaně. V československém armádním sboru měli tuto činnost na starosti osvětoví důstojníci, kteří se opravdu činili.

V náročné ideologické práci jim pomáhali sovětský poradci. Ve chvíli, kdy proti sobě dva měsíce ležela na Ondavě zkopaná vojska německá a československá, bylo na politickou masáž časového prostoru dost a dost, a snad i ještě více.

Vojáci poukazovali na to, že československý armádní sbor nemá žádnou podporu sovětského letectva a těžkých zbraní. V neprostupném horském terénu nedokázali rychleji postupovat. Rudá armáda však svoje hlavní rasantní útočné tahy směrem na Berlín vedla hodně rychle nekonečnými rovinyami Polska, kde mohla postupovat relativně snadno.

Sovětskému vrchnímu velení tedy zjevně postačovalo, že Čechoslováci na sebe váží síly německého soupeře, a jejich hlavní úderné síly těžký hornatý prostor Slovenska prostě obešly – z jižního směru přes Maďarsko a Rakousko, ze severu přes Polsko.

Nekonečná politická školení československých bojových útvarů byla vedena k jedinému cíli. Politrucci se snažili všem

příslušníkům vštěpovat sovětskou vizi ostře antagonisticky třídně rozděleného světa.

Vorreiber chápal a plně rozuměl komunistickému ideálu. Ostatně sám vyšel z velmi chudých poměrů a jen málo opravdu nemajetných lidí na světě by se asi nedokázalo ztotožnit s myšlenkami na úplné odstranění bídy a nezaměstnanosti na úkor nejbohatších vrstev, aby se potom všichni lidé na světě měli opravdu dobře; aby nemuseli hladovět či jakkoliv strádat. Vorreiber ale nesouhlasil s násilnou cestou k uskutečňování tohoto ve své tak dávné prapodstatě krásného – leč též i neuskutečnitelného – ideálu.

Řada Vorreiberových spolubojovníků z jednotky však na intenzivně se opakující politické masáže reagovala vstupem do Komunistické strany Československa.

Následkem velmi hustého německého zaminování se v okolních lesích občas ozvala těžká detonace explodující miny. Vojáci se potom většinou rychle a radostně vyřítili ze svých úkrytů, neboť častou příčinou výbuchů bylo to, že se do zaminovaných částí lesa dostala zvěř. Bojovníci potom s nasažením vlastních životů tělo neopatrného srnce či dezorientovaného jelena dvanáctíráka přepravovali ke kuchyním a dopřávali si následných gurmánských zážitků v podobě labužnických zvěřinových hodů.

Předvánoční, vánoční, silvestrovská a tříkrálová idylka na slovenské řece Ondavě trvala od listopadu 1944 až do poloviny ledna 1945.

1 9 4 5

„Náš partyzánský oddíl má za úkol obsadit Smržov!“

Prohlásil tajemně Kamil Bárta, když s Karlem Kroupou konečně naplno rozfajrovali kamínka v hájence a pevně uzavřeli její bytelné okenice. Oba přátelé – bývalí spolužáci – seděli u dřevěného stolu, hleděli si upřeně do očí, až se Cvajmál hlasitě rozesmál:

„To je dobrý! No to je kurrevsky dobrý! My jsme přenesli čtyři a máme prroniknout do čistě německého města o rozloze tak dobře pět kkrát tři kilometry, kde právě teď bydlí, to jen tak hádám, tak asi sedum, možná i osum tisíc Ádoušovým nacizmem úplně zpitomělých skopčáků! To se ti, Kamile, moc povedlo, neznaš ještě nějakej podobnej, stejně dobrej kuletřrasnej fórček?“

„To není vůbec žádný fór. To není žádný vtíp. Je to myšleno naprosto vážně! Tady u nás v Olešné žádné potíže s převzetím státní správy z německých do českých rukou nebudou, protože Olešná byla vždy obcí českou. Ve Smržově je tomu právě naopak. Náš partyzánský oddíl má základnu kousek od Smržova. Právě my to máme do Smržova ze všech českých odbojových skupin nejbliže! Musíme se na všechny změny připravit včas, to znamená ještě před tím, než to tady v Sudetech rupne, musíme vytvořit smržovský..., my musíme vytvořit český revoluční národní výbor ve Smržově!“

Bárta a Kroupa však vůbec žádný partyzánský oddíl neměli.

Pokud bychom pojem „partyzáni“ chápali správně jako společenství lidí odhodlaně bojujících za svobodu se zbraní v ruce, tak je nutné okamžitě konstatovat, že nikdo ze zmíněných čackých junáků žádnou zbraň neměl. Ani po ní nikdo netoužil. Ostatně Bárta a Kroupa nejenže neměli partyzánský oddíl, ale neměli ani žádnou „odbojovou skupinu“.

Nikoho a nic totiž neodbyvali, neřku-li snad, že by koholiv odbíjeli.

Scházel se již nejméně rok, to ovšem docela pravidelně, vlastně od té doby, kdy již bylo každému úplně jasné, že Německo válku dřív nebo později prohraje. Invaze spojenců na Západě to jen umocnila. V reálu se tedy spíše jednalo o jakýsi debatní kroužek čtyř postarších již strejců, kteří spolu pravidelně vedli žvanivě protistátní tlachy, při tom bohatýrsky nasávali, hulili, až se jim kouřilo z uší, a společně snili o tom, jaké to bude v Čechách zase romanticky krásné, jaká to bude opět harmonická idylka, až nenáviděný německý fašoun padne konečně na hubu. Ach, Čechy krásné, Čechy mé!

Kamil Bárta začal do odbojové skupiny tvořené původně jen třemi přáteli z Držkova, Navarova a Olešné docházet až jako poslední. Ve skupině působil jako spojka do českého vnitrozemí. Propojoval skupinu z Olešné s dalšími podobnými českými odbojovými a partyzánskými skupinami působícími na Kutnohorsku, kde byl Kamil Bárta již od záboru Sudet, tedy od roku 1938, trvale hlášen k protektorátnímu pobytu.

„Tak to bude docela prroklatej problém, mám sice, prravná, ve Smrřzově hodně bývalých kamarrádů, ale všechno jsou to samí Němci. O žádných Češích tam vůbec ani neví! Všichni ve Smrřzově začali mluvit německy už někdy v osmatřicátým! Pokusím se o to, Kamile, zkusím to... Víš už konečně něco bližšího o Frrantovi?“

„Franta Šafr byl popraven v době heydrichiády. Přečetl jsem si tu zprávu jen v novinách, nic bližšího se mi dosud nepodařilo o pravých důvodech jeho zastřelení zjistit, ale podrobnosti se časem určitě dozvíme. My našeho soudruha Frantu pomstíme, neboj se!“

Za pár dnů zašel Karel Kroupa do Smržova. Město dobře znal. Celé si je ale znovu prošel a nakonec znaveně usedl do jedné z hospod v dolním Smržově. Později byl mnohokrát spatřen v putyce ve středním Smržově. Nejčastěji ale sedával v hostinci jménem Vaterland (Otčina) na hlavním smržovském náměstí. Nebylo na tom vůbec nic podezřelého. Karel Kroupa byl všeobecně známou a velice oblíbenou postavou širokého okolí Olešné. Všude byl starousedlíky přijímán do jejich stolových společností – a mnoho věcí se tam dozvěděl.

Tímto způsobem Kroupa moudře naplnil v praxi tolik známé české heslo: „Máš-li jakýkoliv problém, zajdi to konzultovat do místní hospody!“ Takto jsou v Čechách po celá staletí úspěšně řešivány vleklé potíže s rozpumpřdlíkovými a stárnoucími manželkami, s neschopnými instalatéry, nehorázně předraženými pokrývači, silně vyčuranými elektrikáři či s lehce šmelíci podvodnými automechaniky. Mezi místními hospodskými experty a odborníky stačí vždy jen dobře a pozorně poslouchat a problém sužující kormutlivě toho kterého jedince je dříve nebo později fundovaně řešen.

Karel Kroupa doplnil svůj partyzánský oddíl o tři Čechy ze Smržova – víc Čechů tam skutečně nenašel – a tím uzavřel stav odbojové skupiny na konečný počet sedmi osob.

Kroupův výběr se později ukázal jako velmi výhodný a dobrý. Jeden z nových členů byl v dolním Smržově výhybkářem na dráze, druhý pracoval jako dělník na pile ve středním Smržově a třetí, jehož chalupa ležela v horní části Smr-

žova, byl povozníkem. Kroupa tak odbojem pokryl celé město.

Sedmičlenná partyzánská skupina se pak scházela nad dobře ošetřovaným truňkem a připravovala se tak pod vedením svého velitele na převzetí české moci výkonné v plně německém městě Smržově.

I v soukromém životě Karla Kroupy došlo k velice podstatné změně: jeho dcera se provdala a se svým manželem se usadila u rodičů v Olešné. Ostatně nebyla to jediná svatební veselice v této obci, rovněž Vorreiberův nejstarší syn se oženil a se svojí nevěstou žil ve stavení svého táty společně s Rudínkem a s matkou. Jejich otec, který byl od léta 1944 nezvěstný, prožíval v téže době další těžké peripetie postupu 1. československého armádního sboru Ludvíka Svobody horami severního Slovenska.

Němci se zde úporně bránili, českoslovenští vojáci přesto postoupili od poloviny ledna 1945 přes Spiš až do Popradu. Napadlo spousta sněhu a panovaly mrazy okolo minus dvaceti stupňů, takže se českoslovenští vojáci s chutí a vesele ubytovali ve všech hotelích a penzionech v oblasti mezi Tatranskou Lomnicí a Štrbským plesem. Na tomto překrásném místě prožili komfortním způsobem únor a březen 1945. Čechoslováci obsadili všechny pokoje. Jen do jediného se tenkrát nikomu z nich nechtělo, a ten tedy zůstal, ač komfortně zařízen, nevyužitý a prázdný. Byl to pokoj v sanatoriu ve Vyšných Hágoch, kde před jedenadvaceti lety zemřel český básník Jiří Wolker.

Německé obyvatelstvo Smržova neprožívalo na začátku roku 1945 vůbec lehké časy. Městem procházeli či projížděli němečtí sedláci s rodinami, prchající před postupující válečnou frontou z východních částí velkoněmecké říše. Obyvatelé Smržova jim občas poskytovali přístřeší, pokud měli ve svých

domech ještě nějaké místo. Do smržovské tělocvičny byla umístěna i skupinka asi třiceti německých sirotků z Besarábie, jejichž němečtí rodiče v SSSR zahynuli.

Když došlo v únoru 1945 k nesmyslnému vybombardování nedalekých Drážďan, věděli smržovští Němci, že je čekají hodně těžké časy. Zasněženým středním Smržovem prošla skupina vyhladovělých vězňů směřující do českého vnitrozemí. Před rychle postupující válečnou frontou stěhovali esemani pěšky koncentrační tábor z východu. Německému obyvatelstvu Smržova se naskytl pohled na stovky vyhublých vězňů, které příslušníci SS brutálně popoháněli ke spěchu pažbami; hrůzný zážitek byl ještě umocněn tím, že tři z těchto bezejmenných koncentračníků zůstali ležet na cestě mrtví. Když pochod smrti zmizel za horizontem cesty na Novou Ves, byli mrtví vězni pohřbeni za zdí smržovského hřbitova. Až o mnoho let později byly jejich ostatky pietně přemístěny na smržovský hřbitov, kde byl současně postaven pomníček.

Továrník Otto Kahn, největší boháč ve Smržově, vlastník sklárny a překrásné vily, již na nic nečekal. Jedné noci na začátku dubna 1945 naložil rodinu a služebnictvo do dvou aut a tajně odjel ze Smržova.

Kdyby v dubnu 1945 německým obyvatelům Smržova někdo navrhl, aby s patnáctikilovým zavazadlem nastoupili do transportu do Rakouska nebo Německa, určitě by zajásali nadšením. Celkem oprávněně se totiž obávali daleko horšího řešení. Děsili se toho, že s nimi bude po prohrané válce nakládáno přesně stejně brutálně, jako jednalo gestapo, SS a wehrmacht se všemi porobenými národy Evropy po dlouhých šest let předtím.

S výjimkou osob potřebných pro chod válečného hospodářství již ve Smržově, stejně jako v celém Německu, nebyli

žádní muži od 16 do 60 let. Ti bojovali za německou věc na frontách rozptýlených po celé Evropě nebo již byli v zajetí, případně – v nemalém počtu – po smrti.

Československý armádní sbor byl na začátku dubna 1945 v oblasti poblíž Liptovského Svatého Mikuláše. Čechoslováci měli vystřídat Rudou armádu, která město před týdnem po těžkých bojích dobyla. Právě zde však došlo k obrovské mezinárodní válečné ostudě.

V průběhu střídání rudoarmějců s Čechoslováky Němci společně s maďarskou armádou vytlačili silným protiútokem svobodovce z města a znovu ho obsadili. Maďarská armáda bojující na straně Němců proslula na Slovensku krutostí. Neváhala například používat civilní obyvatelstvo jako živé štíty, které hnala před svými oddíly, aby protivníkům zabránila ve střelbě.

Rmutný neúspěch Čechoslováků při bránění Liptovského Mikuláše byl později vyšetřován. Zjistila se celá řada barvitých okolností této truchlivě podivné porážky. Československý sbor například vykázal za jeden den kromě osob padlých a raněných také přes 500 osob nezvěstných.

To je těžko uvěřitelné číslo.

Pro tento suchý válečný údaj nenalezneme zřejmě jiné logické vysvětlení, než že hrdinové československého armádního sboru prostě utekli, vzali chlapsky do zaječích, prchali, zachraň se, kdo můžeš.

Po dalších těžkých bojích o město Svatý Martin se Čechoslováci koncem dubna přiblížili až k řece Váh. Zde byl očekáván těžký odpor nepřítele. Jaké bylo ale překvapení všech vojáků, když 1. května 1945 dorazili k této široké přírodní překážce a několik vojáků se hned přeplavilo na zapůjčené rybářské lodce na druhou stranu Váhu.

V průběhu jediného dne byl potom vystavěn sto metrů dlouhý ženiní most o nosnosti deseti tun a českoslovenští vojáci se po něm přepravili na druhou stranu. Tam zjistili, že Němci již opustili i Bytču, poslední slovenské město ležící na jejich cestě.

Po několika spíše lokálních konfliktech s ustupujícími Němci osvobodili několik prvních moravských obcí a 4. května vstoupili do Vsetína. Moravské obyvatelstvo československé vojáky přicházející z východu nijak zvlášť nevívalo. Město Vsetín však ano. Při bouřlivém a radostném přivítání tam tenkrát „slivovica“ tekla proudem.

Po dalších bojích postoupil československý armádní sbor až do oblasti mezi Holešovem a Hulínem. V té době měl sbor po levém křídle rumunskou armádu. Ta původně bojovala na straně hitlerovského Německa, ale když se v roce 1944 začala válečná karta dramaticky obracet, provedli Rumuni diplomaticky otočku o sto osmdesát stupňů. A tak tedy Moravu osvobodovali v netěsnější součinnosti s československým sborem rumunští vojáci...

Za Holešovem a Hulínem zastihla vojáky zpráva, že dne 8. května podepsalo ve francouzské Remeši fašistické Německo úplnou kapitulaci.

Od chvíle, co se jeho starší bratr oženil a usadil se s novomanželkou v chalupě rodičů v Olešné, zdržoval se tam Rudínek jenom málo. Bratr převzal všechny povinnosti související s hospodářstvím. Rudínek dojížděl denně do Jablonce do učení. Brzy ráno vstával, šel na vlak do dolního Smržova a do Olešné se vracíval až na noc. Odpoledne a večer většinou pobýval ve Smržově, kde měl nejvíc svých kamarádů a přátel.

V průběhu dubna 1945 začalo učňů v jablonecké továrně poznenáhlu ubývat. Z původního počtu asi padesáti učedníků

jich chodilo pravidelně do práce už jen třicet, potom jen deset, pak pět. V posledních dubnových dnech docházeli do učení už jen dva poslední učni. Starší mistr výcviku je nakonec sám poslal domů s tím, aby zase přišli, až bude po všem. Rudínek se s posledním spolužákem odebral do šatny a tam si jeho spoluučer přiskřípl prst do dvířek šatní skříňky.

„Do prdele!“ vyhekl a vrazil si zraněný ukazováček do pusy.

„Ty jsi Čech?“ podivil se Rudínek. Ve fabrice se vždy hovořilo pouze německy. „Tak my spolu chodíme do stejného německého učňáku už déle než rok a nevíme o sobě ani to, že jsme oba Češi. Mezi úplně samými Němci. To je teda hodně divný, ne?“

„No řekni mi, co na dnešní době není úplně divný?“

„No to je fakt!“

Rozloučili se s veselým smíchem.

Rudínka to doma v Olešné vůbec nebavilo, nic se tam totiž nedělo; utajil tedy před rodinou, že jablonecká bižuterka již nefunguje, a v prvních květnových dnech docházel jen do blízkého Smržova, kde měl, jak jsme pravili již o několik řádků výše, svoje vrstevníky, přátele a kamarády.

Mezi Němci ve Smržově panovala počátkem května obrovská nervozita pramenící z toho, že nikdo nevěděl, co přinesou nejbližší dny. Kdo z Němců jen trochu mohl, pobalil nejnutenější věci a vydal se do americké zóny. Ve městě tak denně přibývalo prázdných domů. Ostatní obyvatelé prakticky přestávali vycházet a zpoza zatažených záclon domů a chalup pozorovali se stupňující se hrůzou z budoucna dění v bezprostředním okolí. I přes veliké množství úzkostlivě tajených odchodů, zůstávalo stále ještě ve městě něco kolem šesti tisíc Němců.

Nervozita ovšem panovala i v řadách sedmičlenné partyzánsko-odbojové skupiny velitele Karla Kroupy. Čeští odbojá-

ři se mezi sebou vášnivě přeli, zdali již nastal onen strategicky výhodný moment k převzetí výkonu české státní moci ve Smržově. Cvajmál správně označil všechny strategické body ve městě: radnici, poštovní úřad, spořitelnu, tři železniční zastávky a viadukt, největší fabriky ve městě. Jeho skupina byla však pouze sedmičlenná, takže posléze ostrahu některých strategických bodů sloučil dohromady. Nejdůležitější místo ve městě měl obsadit s Kamilem Bártou on sám.

8. května 1945 ráno se partyzáni konečně odhodlali k revolučnímu převzetí moci ve městě. Vybaveni pouze československou státní vlajkou, kterou jejich manželky sešily ze tří značně již použitých a obarvených prostěradel a kterou si stateční odbojáři nesli konspirativně zabalenu v novinovém papíře, aby je snad někdo nepřistihl, zabušili Kroupa s Bártou odhodlaně na uzamčené dveře smržovské radnice na náměstí Adolfa Hitlera číslo 600.

Ve chvíli, kdy se českoslovenští vojáci dozvěděli o německé kapitulaci, byl Vorreiber na hlídce v přední linii. Byl večer 8. května 1945 a všichni vojáci, ze vzdáleného levého křídla Rumuni, uprostřed Čechoslováci a úplně na pravém křídle Rudá armáda, zahájili oslavnou palbu do vzduchu ze všech zbraní, které jen měli právě po ruce. Léčaly světlice, pálily kulometry, děla, do toho byl slyšet radostný řev tisíců hlasů jásajících nad koncem šestiletého válečného utrpení celé Evropy.

Palba trvala asi čtvrt hodiny. Potom se do předních linií přiřítily určité důstojníci a střelbu do vzduchu svým vojákům zakázali. Obávali se totiž, že jejich vojáci vystřelí jalové na oslavu veškeré zásoby munice, které mají u sebe, což se také pochopitelně stalo.

Vorreiber sladce snil o tom, že až bude na hlídce vystřídán, odebere se okamžitě za svým tchánem, kterého měl moc rád.

Otec Vorreiberovy manželky byl ztepilý moravský muž vysoké postavy a rozložitého hrudníku. Ve svých pětasedmdesáti letech byl nejvýraznější patriarchální figurou celého manželčina příbuzenstva. Vorreiberův tchán pobýval jen asi 25 kilometrů od místa, kde se právě nyní jeho zeť radoval z definitivního konce války, to je pinklicht v té části moravského Slovácka, kde si skvělá valašská slivovička podává ruku s kvalitním vínečkem z moravského Dolňácka.

Ostatně Vorreiberův tchán po dlouhá léta zásoboval oběma těmito moravskými speciálními komoditami ze své produkce celé svoje širokánské příbuzenstvo – v tak obrovských množstvích, že to nikdo nedokázal zkonsumovat. Při sporadických návštěvách svého tchána na Moravě neuměl Vorreiber nikdy odmítnout tchánovu ponoukavou posunčinu, když servíroval sklénky smrtících dávek alkoholu s bodře přátelským šklíbacem a zcela originálním přípitkem: „Via do papule! Tak Hansi, čiň sa, via do papule!“

Československá východní armáda dostala hned 9. května rozkaz k přesunu do Prahy. Vojáci s překvapením zjistili, že již večer před tím Němci opustili svoje dosud tvrdě hájené pozice a prchají směrem do amerického zajetí. Tím němečtí vojáci porušili kapitulaci podmínky podepsané v Remeši, které jim ukládaly složit zbraně na místech, kde se právě nacházejí, a vzdát se bez boje spojeneckým armádám.

Všechny německé jednotky, které se 8. května nacházely na území jižního Polska, Moravy a Čech, zahájily závod o život a překotně prchaly před ruským zajetím směrem na Plzeň a k Rokycanům, kde byla tehdejší americká linie. Tisíce náhle povstávajících českých partyzánů a samozvaných hrdinů jim v jejich kvaltování bránilo, brzdilo je v útěku, stavělo různé zábrany a barikády, ztěžující chvatný německý úprk. Ve většině případů se pokoušeli němečtí důstojníci s odbojáři

a partyzány na celém území vyjednávat. Tyto rozhovory vypadaly vždy navlas stejně:

Němečtí důstojníci: „Uvolněte nám prosím cestu! Zabraňte zbytečným obětem. Míříme do zajetí k Američanům. Nechceme strávit zbytek života v ruském zajetí někde až na Sibiři!“

Čeští odbojáři: „Neplníte podmínky německé kapitulace z Remeše! Potrestáme vás. Jste zločinci. Složit zbraně jste povinni na tom místě, kde právě jste!“

Nikde se nedokázali dohodnout.

Němci se tedy začali k Američanům probíjet silou, činili tak velice chladnokrevně, cílevědomě, důkladně a přesně. Měli již ohromné válečné zkušenosti. Čeští vlastenci je brzdili a rozličně napadali, jak se jen dalo; na řadě míst byli němečtí vojáci brutálně a nesmyslně vražděni. Tak došlo v období po 8. květnu 1945 k řadě zbytečných oboustranných excesů.

Navštívit svoje příbuzné na Moravě nechtěl pouze Vorreiber; všichni jeho spolubojovníci by rádi 1. československý sbor na Moravě okamžitě opustili, když se dozvěděli, že válka již skončila. Důstojníci jim však vysvětlili, že jednotky mají rozkaz k přesunu do Prahy a že svévolné opuštění sboru bude chápáno jako dezercie v době války.

To si samozřejmě každý rozmyslel.

Cesta československých jednotek ze střední Moravy do Prahy zahájená 9. května 1945 však nebyla vůbec snadná, rychlá, nebo jednoduchá. Když Rudá armáda zjistila, že Němci neplní základní kapitulaci podmínku, ale naopak masově prchají do zajetí k západním spojencům, vyslala nad silnice plné ustupujících Němců v celých Čechách a na Moravě letectvo. Sovětští piloti přeplněné cesty bombardovali a postřelovali je z palubních zbraní. Tím došlo k úplné zácpě všech hlavních silnic, to je právě těch cest, po kterých hodlal o den později postupovat do Prahy i československý armádní sbor.

Vojákům československé armády nezbývalo než vraky německých vozidel odtahovat z komunikací – a kvůli tomu se cesta protáhla tak, že do Prahy dorazili až 12. května 1945.

Jaké však bylo jejich překvapení: Do města nesměli!

Ubytování byli v Dubči u Prahy a důstojníci jim přísně zakázali opouštět tábor.

Karel Kroupa a Kamil Bárta zabouchali na uzamčené dveře smržovské radnice 8. května 1945 ráno. K jejich úžasu se hned vzápětí ozvalo cvaknutí promazaného zámku. Dveře se otevřely a proti nim stanul žoviálně se usmívající německý starosta Smržova Kurt Schlessinghammer. Měl na sobě skvěle střížený černý frak se svítivě bělostnou náprsenkou a v ruce třímал cylindr. Schlessinghammer byl pohledem na Karla Kroupu neméně udiven: „Áááá, áááá, Kaiser Karl von Kruppen aus Olesnitz und Zweimahl K!“ zaburácel vesele, „no pojď dál, Cvajmále, to je nám ale překvapení!“

„Jménem českého revolučního národního výboru přicházíme převzít výkonnou moc ve městě Smržově!“ pronesl Kroupa slavnostně svoji předem nacvičenou historicko-revoluční formulku. Až v tomto momentě vstoupil do Schlessinghammerova zorného pole i roztřesený Kamil Bárta.

„Pojďte dál kluci!“ uzavřel slavnostní uvítací ceremoniel rozesmátý Schlessinghammer, poté vtáhl oba české odbojáře-partyzány do chodby radnice a pečlivě zamkl dveře.

„Kde jste tak dlouho byli? My už tady na vás s Wildou čekáme dobře tak..., no nejméně už týden! Každý den chodíme oba dva na radnici, a vy pořád nikde!“

Kroupa s Bártou zjistili, že v budově městské radnice není nikdo jiný než oni dva, starosta Schlessinghammer a velitel policie Wilhelm Voghts oděný do slavnostní uniformy.

Starosta prošel kolem policejní strážnice v přízemí a spěchal do své kanceláře v prvním patře. Zde měl na stole připraveny dva krasopisné stejnopisy o předání správy města do českých rukou. Byly tam podrobné seznamy majetku a zbraní na radnici.

„Alespoň to celé přepočítáme a zinventarizujeme! Projedme si to podle čísel zbraní, ne?“ obrátil se Schlessinghammer na Kroupu. Ten ale zavrtěl hlavou:

„To je úplně zbytečné...“

„No jak sám chceš. Uniformy a zbraně volksšturmu jsem v rozporu s německými válečnými předpisy nevydával vůbec nikomu. Jeho kompletní výzbrojní a výstrojní arsenál je tady u nás na radnici! Ti přestárlí dědci a adolescenční onánci pod šestnáct, chacha!, by si s těmi kvéry ještě byli klidně schopni sami ublížit!“

Kroupa mezitím rozmáchle signoval obě okázalá lejstra ležící před ním na starostově stole. Schlessinghammer obratně jeden z protokolů přeložil napolovic a zasunul do náprsní kapsy svého černě blýštivého dirigentského oděvu.

„Tak ano...“ rozhlédl se dlouze svojí bývalou pracovnou, kde strávil více než patnáct let, „tak se tady mějte moc pěkně!“ Ve dveřích se ještě otočil: „Pojďte si raději za mnou zamknout dveře!“

Oknem pak spatřil Karel Kroupa svého předchůdce Schlessinghammera, jak pln vnitřního důstojenství kráčí přes smržovské náměstí směrem ke svému bydlišti.

„Ty pojď, Wildo, sem!“ obrátil se na velitele místní policie. Uchopil ze stolu nůžky a na Voghtsově slavnostní uniformě se jal postupně provádět střihačské úpravy. Odstríhl mu distinkce. Zbavil jeho strůj nejdříve výložek, potom německých znaků a nakonec i několika vyznamenání na hrudi a barev-

ných stužek na rukávech. Uniforma po jeho nekvalifikovaných zástřizích vypadala obzvlášť uboze.

„Nyní provedeme slavnostní vztyčení československé státní vlajky!“ prohlásil Karel Kroupa, uchopil balíček v novinovém papíře a všichni tři se neprodleně odebrali na náměstí. Vál lehounký jen větřík, ve kterém se vztyčená československá vlajka jen lehce poplácávala a propleskovala. Na vysokém stožáru uprostřed smržovského náměstí vypadala přímo úchvatně.

„Ty, Wildo, patroluj zde na náměstí. Dozírej především na dodržování kázně a veřejného pořádku!“

„Ano, samozřejmě...“ odvětil Voghts a podíval se za odcházejícím Kamilem Bártou. Ten již mířil zpět k radnici. Když byl Bárta dostatečně daleko, aby nemohl nic zaslechnout, zalovil Voghts v kapse a vytáhl veliký svazek klíčů. Podával jej Karlu Kroupovi. Ten na Voghtse nechápavě pohlédl.

„To jsou klíče od vily pana továrníka Otto Kahna...“

Cvajmál se vrátil zpátky na radnici. Postavil se za Kamila Bártu do okna a díval se na prázdné smržovské náměstí, kde se v jarním sluníčku třepotala československá vlajka a starý, zkušený smržovský policajt Wilhelm Voghts rozvážně obcházel dokola. V témže okamžiku se Bárta vrhl na podlahu a začal se ustrašeně plazit po koberci k širokému sloupu mezi oběma okny. Od Tanvaldu se na smržovské náměstí vřítíl nákladní vůz wehrmachtu, k prasknutí plný vojáků po zuby ve zbroji, za ním druhý, třetí a další a další. První vozy na náměstí začaly brzdit, pak se zastavily, řidiči začali své těžké nákladáky dezorientovaně otáčet, do toho přijížděly další a další automobily, až válečné voje o život pádící do amerického zajetí ucpaly svojí technikou smržovské náměstí téměř dokonale.

Několik německých důstojníků seskočilo z kabin vozů a začalo se mezi sebou dožraně a velice hlasitě dohadovat, kudy vlastně vede cesta k Jablonci. Karel Kroupa zpoza záclony spatřil Wilhelma Voghtse, jak opatrně – velmi nenápadně – stahuje ze stožáru československou vlajku.

Němci však měli jen jediný zájem, dostat se co nejdříve do zajetí kdekoli v americké zóně. Hořela jim koudel. Žádná vlajka na světě je už vůbec nezajímala. Celý den a celou noc pak městem projížděly ustupující německé kolony. Až 9. května odpoledne nastal klid. Na smržovském náměstí stálo jen několik zevlounů, když se z kopce směrem od Lučan přiřítíl malinkatý rudoarmějce na obrovském motocyklu s výsostnými znaky SS.

Díky vysoké nájezdové rychlosti nevybral správně levotočivou zatačku u hostince Vaterland a narazil šikmo předním kolem na obrubník chodníku; svého řvoucího stroje se však nepustil a na kočičích hlavách smržovského náměstí všem udiveným čumilům předvedl celou řadu atraktivních triků, které jsou jinak k vidění pouze při vodním lyžování, za asistence kvapícího člunu motorového a tažného.

Řvoucí motocykl SS sovětský mladíček posléze zkontroloval a zastavil. Vypnul brblající bavorský motor a k ohromenému publiku dolehl z dálky blížící se rachot tanků. Mladíček se pak ujal role regulovčíka a tankům T 34 vjíždějícím na náměstí přikazoval, kam se mají zařadit. Po chvilce byla polovina smržovského náměstí plná.

Pět minut nato začaly na náměstí vjíždět další T 34, tentokrát z druhé strany, od Tanvaldu. Sovětští vojáci se vesele zdravili a po malé chvilce se ti, co přijeli od Tanvaldu, rozjeli dál na Lučany a Jablonce. Jednotka, která přijela od Jablonce, vyrazila na Tanvald.

Karel Kroupa se ujal řízení města.

Hned první večer se vypravil do Kahnovy vily. Uzamkl za sebou dveře a celý dům si pečlivě prohlédl. Ve sklepě našel ohromné zásoby. Obrovský dům byl perfektně uklizen. Cvajmál byl přepychem vily okouzlen. Připadal si jako na zámku. Do chalupy v Olešné se již Karel Kroupa nevrátil; začal přespávat v Kahnově vile. Na smržovské radnici teď trávil celé dny. Musel řešit tisíce věcí. Na starostově stole stál zdobný telefon s vysokou leštěnou vidlicí, v ní spočívalo sluchátko s krásným dřevěným madlem a spojovací šňůrou, zdobně opletenou textilními vlákny protkanými ještě malebně pravným hedvábím od neznámého nám bource morušového.

Telefonní přístroj byl tehdy ještě velikou vzácností.

Kroupa hned první den svého starostování uchopil sluchátko do ruky a jen tak z legrace vytočil číslo jedna. Vzápětí se ze sluchátka ozval veselý dívčí hlásek:

„Ústředna Jablonec!“

„Zde je český revoluční národní výbor ve Smržově!“ pronesl Cvajmál pomalu a slavnostně. „Do telefonu k vám hovoří Karel Kroupa, předseda českého revolučního národního výboru ve Smržově! Potřebujeme českou policii, potřebujeme české vojsko, potřebujeme české železničáře, potřebujeme českého poštmistra, českého vedoucího spořitelny...“

„Momentíček, chvíličku... Kroupa, Smržov, vojsko, policii, dráhu, poštáka, spořitelnu...“

Kroupa slyšel, jak si děvenka na druhém konci drátu chvatně píše poznámky, a v duchu se nadýmal obrovskou sebedůvěrou nad svými organizačními schopnostmi. O pět minut později si uvědomil, že úplně zapomněl na potraviny pro německé sirotky z Besarábie, umístěné v místní tělocvičně, že nepožádal o českého lékárníka, českého lékaře...

Napsal si tedy seznam na papír a opět obřadně a důležitě zvedl sluchátko. To bylo hluché. Telefonní spojení bylo obno-

veno až za několik dní a i nadále bylo velmi často přerušováno.

Ve Smržově se odehrávala řada tragédií, kterým nebyl nikdo schopen zabránit. Do města podnikaly nájezdy různé ozbrojené bandy z českého vnitrozemí. Hned 9. května přijela na koních ozbrojená bojůvka asi pěti šestnáctiletých výrostků, kteří na náměstí zatkli zde stále patrolujícího Voghtse, z několika chalup vytáhli jejich německé obyvatele a jen tak, bez důvodu, pro vlastní radost a potěšení je v lese postříleli. Potom vyrabovali a vypálili několik domů a s veselou střelbou odjeli zase někam dál.

Ve Smržově se potom střílelo každou noc a všude v okolí hořely německé domy. Drtivá většina Němců z domů raději nevycházela, někteří Němci prchali tajně do Německa a při odchodu podpalovali své domy. Desítky německých rodin páchaly sebevraždy.

Tomuto řádění a ničení nedokázal nikdo zabránit, tím méně Kroupa a jeho šest českých spolupracovníků. Zbraní byl všude v lesích a kolem cest po ustupujících německých jednotkách dostatek. Sudety procházely četné skupiny desperátů, které terorizovaly místní německé obyvatelstvo.

Po několika dnech se na smržovskou radnici dostavil český poštministr. Přišel pěšky z Jablonce a hlásil se přímo u Karla Kroupy. Rozesmátá dívenka z jablonecké telefonní ústředny tedy Kroupův seznam požadavků opravdu asi někomu předala. Cvajmál dvacetiletého poštministra vřele uvítal. Postupně přicházeli i první čeští policisté, kteří alespoň přes den dokázali zjednat jakýsi pořádek.

Po několika dnech se český poštministr zeptal Rudínka:

„Ty jsi Vorreiber? Vorreiber z Olešné?“ Když Rudínek přikývl na souhlas, cosi mu dlouze vysvětloval. Rudínek se ani

nerozloučil se svými kamarády a běžel domů. Ještě nikdy nepřekonal vzdálenost mezi Smržovem a Olešnou tak rychle. „Mamí, mamí! Náš tatínek válku přežil! Náš tatínek je, mamí, mamí! náš tatínek je v Praze! Náš tatínek telefonoval na poštu! Náš tatínek to, mamí, mamí, náš tatínek to přežil!“ křičel radostně zplna hrdla dobíhaje k chalupě.

Karel Kroupa nemohl být se situací ve Smržově spokojen. Rozhodl se proto nad městem vyhlásit stanné právo. K vydání tohoto právního aktu však nenalezl na celé radnici jediný arch čistého kancelářského papíru. Byly zde ovšem zásoby německého hlavičkového papíru, s obrovským černým hákovým křížem, německým označením města, radnice a jmenovitě i německého starosty Schlessinghammera. Právě tyto papíry později smržovská radnice využívala tak, že je jednoduše otočila a zpráva, sdělení, či vyhláška byla sepsána na jejich nepotíštěný rub.

Český Národní výbor Smržov

*17. 5. 1945
ve Smržově.*

R o z k a z !

Dne 17. května 1945 až do odvolání:

- 1. Všem občanům města Smržova a okolí se zakazuje jezdit všemi dopravními prostředky (jako autem, motocyklem, koňskými potahy atd.) od 22 hod. do 6 hod. zdejšího času.*
- 2. Po 22 hodině mohou jezdit pouze vojenské osoby, které jsou ve službě.*

3. *Členové Národního výboru, důstojníci čsl. armády, důstojníci Rudé armády vykonávající služební úkony v době od 22 do 6 hod. mohou se pohybovatí městem pouze na zvláštní písemné povolení (propůstka).*

*Předseda Národního výboru
podepsán Karel Kroupa*

V den, kdy Karel Kroupa takto vyhlásil ve Smržově stanné právo, aniž by tušil, že tento úřední výkon je jeho výkonem ve funkci smržovského předsedy posledním, pochodoval Jan Vorreiber rozjásaným Václavským náměstím v Praze, v přesně vyrovnaných řadách československého armádního sboru zformovaného v SSSR.

Dne 17. 5. 1945 probíhala v Praze velká slavnost. Příslušníci 1. československého armádního sboru obdrželi večer na Pražském hradě vysoká státní vyznamenání. Vorreiberovi se stále nedařilo vyvázat se legálně z jednotky. Osvětoví političtí důstojníci ve sboru nyní přemísťovali Svobodovy vojáky především do řad české policie a ostatní do postupně formované československé armády. Vorreiber však neměl zájem dále pracovat v armádě ani ve Sboru národní bezpečnosti. Chtěl se jen vrátit domů do Olešné. Nevstoupil ani do řad Komunistické strany Československa, takže jeho odchod z vojenského úvazku byl politruky stále odkládán v marné víře, že nakonec vstoupí do KSČ, SNB nebo alespoň do československé armády.

Karel Kroupa seděl v kanceláři předsedy národního výboru, když za ním přispěchal Kamil Bárta. Informoval ho o vzniku tak zvaných správních komisí, které budou řídit státní správu až do voleb, připravovaných na květen 1946.

Správní komise vznikly jmenováním směrem shora dolů. Ve Smržově tedy místní správní komisi (MSK) jmenovala nadřízená Okresní správní komise v Jablonci nad Nisou.

Kamil Bárta rychle zalovil v aktovce a vytasil se se všemi jmenovacími dekrety, které v Jablonci osobně vyzvedl. Místní správní komise ve Smržově byla ustanovena v prakticky stejném personálním složení jako předchozí tzv. Český Národní výbor ve Smržově – jen s jedním drobným rozdílem: Karel Kroupa se stal řadovým členem MSK, Kamil Bárta jejím předsedou. Kroupa dlouho zasmušile studoval jmenování MSK, až Bárta jeho civění do lejster netrpělivě přerušil:

„Vydej mi klíče od radnice! Vydej mi klíče od Kahnovy vily!“

„Tady máš klíče,“ posunul k němu Cvajmál svazek klíčů od radniční budovy. „O té vile a o řadě dalších věcí si tak trochu popovídáme dneska večír, svolal jsem schůzi MSK, přímo sem. Uvidíme také jak dopadneš příští rok při volbách!“ Zvolna se zvedal z předsednického křesla: „Mouření udělal svou práci. Mouření může odejít! Tak se tady měj... moc pěkně, Kamile!“

Již v tuto chvíli Kamil Bárta bezpečně věděl, že ztratil kamaráda z dětství, a získal nepřítele těžkého kalibru.

Na večerní schůzi MSK, kterou už řídil Bárta, Karel Kroupa do ničeho nezasahoval. Předložil k projednání jenom dvě osobní žádosti. První se týkala dosud neobsazené Kahnovy vily. Komise mu držení vily přiklepla jednohlasně. Další Kroupova žádost se týkala národní správy nad místní pilou. Smržovská pila byla jedním z nejvýnosnějších podniků v celém okolí. Všichni dobře věděli, že poválečná spotřeba řeziva bude obrovská a že zásoby v okolních lesích jsou zdánlivě nevyčerpatelné.

V průběhu pěti minut tak měl Karel Kroupa platný dekret na užívání Kahnovy vily a stal se národním správcem obrovského dřevařského podniku.

Pojem národního správcovství souvisel s tím, že většinu podniků v Sudetech vlastnili původně Němci. Národní správci měli nyní tyto firmy řídit jako přímí zástupci československého státu. Správní komise měly pokyny, aby tyto podniky přednostně předávaly do národních správ partyzánům a odbojářům, osobám v dobách nacizmu vězněným či jinak perzekvovaným, zejména pak navrátilcům z koncentračních táborů a příslušníkům zahraničního odboje.

V červnu 1945 se konečně vrátil domů Vorreiber. Celá jeho rodina jej bouřlivě přivítala. V podvečer byla přichystána slavnostní večeře. Všichni již seděli u svátečně prostřeného stolu v kuchyni, jen hlava rodiny nikde. Rudínek vstal od stolu a pohlédl oknem na dvůr:

„Tatínek stojí u pumpy a popíjí z půllitru čistou vodu! Přitom se náš tatínek... dívá do nebe!“

U prostřeného stolu vzbudilo Vorreiberovo počínání nemalé udivení. Všichni totiž věděli, že před válkou jejich otec popíjel s velikou chutí kořalečku, vínečko i pivíčko. Vodu však ze zásady nikoliv. Vodu otec používal výhradně k mytí, a to ještě se zcela mimořádnou úsporností.

Příštího dne se Vorreiber vypravil do Smržova. Vřele se přivítal se Cvajmálem a předložil Kamilu Bártovi propouštěcí listiny z armády, kde bylo uvedeno i jeho státní válečné vyznamenání. Bárta mu ihned nabídl národní správu sklárny Kahn. Podniku, kde se Vorreiber vyučil sklářem, později se stal mistrem, ještě později i vrchním mistrem...

Nabídku Kamila Bárty Vorreiber s velikou radostí přijal, ostatně nic jiného než sklářskou výrobu ani dělat netoužil. Současně ho Bárta vybídl, aby si vybral k trvalému bydlení kterýkoliv dům ve Smržově.

A tak hned nazítří Vorreiber s manželkou celý den

obcházeli neobydlené domy. V té době jich bylo ve Smržově na dvě stovky. Nakonec si Vorreiberovi vybrali poměrně malý, ale udržovaný domek s nevelikou zahrádkou, umístěnou v mírném svahu smržovského údolí. Vorreiberovi se zalíbil zejména překrásný sklípek, ručně vytesaný hluboko do skály.

Když o domek s parcelou požádal, hleděl Kamil Bárta dlouho do katastrální mapy a nevěřičně kroutil hlavou: „To jsi si, Jeníku, vybral moc špatně..., taková malá parcela, a ten domeček je taky jen jako nějaká klíčka na ukládání zahradnického náčiní!“

„Bude s námi žít už jen náš nejmladší, náš Rudínek. Celé hospodářství v Olešné přenechám synovi, dcera už žije v Liberci a syn chce dál studovat techniku a bydlet někde v Praze. Aniče a mně se ten domek se zahrádkou líbí. Nechceme rozhodně nic velikého. Beztak budu od rána do večera zařezávat ve sklárně.“

Správní komise Vorreiberovi bez problémů domek přidělila a on se přestěhoval z Olešné do Smržova. Veliké pobouření na schůzi MSK však vzbudil návrh předsedy Bárty, který požadoval přidělení překrásného domu německého lékaře – jediného a ve Smržově všeobecně oblíbeného doktora. Karel Kroupa, který nebyval většinou na schůzích MSK nikterak přehnaně aktivní, dopáleně namítal:

„To už teda opravdu přeháníš, Kamile! Jeden velikej dům už tady máš, tak tedy moc neblbni, navíc žádáš o přidělení obsazeného domu, když je tady všude kolem na dvě stě domů neobydlených!“

„Jenom sis špatně přečetl návrh! Nežádám já, ale žádá můj vlastní bratr, jinak chalupník od Kutné hory. Toho německého felčara jednoduše vystěhujeme do některého z těch neobydlených domů. A je to!“

Správní komise ale nesouhlasila. Kamil Bárta pak nastěhoval svého kutnohorského příbuzného s celou jeho rodinou do jiného prázdného domu po Němcích.

Ve Smržově se ubytovala jednotka Rudé armády pod velením generála Genadije Vasiljeviče Samochvalova; Sověti okamžitě odvezli skupinu německých sirotků z Besarábie a jejich německé ošetřovatelky a potom i 24 německých zaměstnanců firmy Televid z Jiřetína včetně jejich rodin. Předseda Bárta nabízel rudoarmějcům k ubytování tělocvičnu i všechny neobývané domy. Ti se však rozhodli žít ve svých zemljankách, na jejichž nesložitou výstavbu použili veškeré řezivo, které měl Cvajmál na pile právě vychystáno na expedici. Pravda, podepsali Kroupovi dodací listy.

Všichni němečtí obyvatelé Smržova museli denně pracovat na obnově města. V poválečném Smržově žilo zhruba sedm tisíc obyvatel, víc než tisícovka z nich se náhle hlásila k české národnosti, zbytek tvořily většinou ženy a malé děti.

Z českého pohraničí stále tajně odcházely stovky Němců.

Karel Kroupa si občas z pily půjčoval na úklid v obrovské Kahnově vile německé zaměstnankyně. Později si najal i německou kuchařku, slovo pak dalo slovo, inu večery jsou někdy tak dlouhé, začal hned se dvěma Němkami v Kahnově vile žít. Neobvykle rychlým duněním místních tamtamů se tato novinka donesla i Kroupově manželce, bydlicí dosud s provdanou dcerou v Olešné. Nechtěla mezi sousedy nosit z ostudy kabát a odstěhovala se k mamince do vnitrozemí.

Vorreiber byl ve sklárně mimořádně spokojen. Převážně zde nyní pracovaly německé ženy, většina zaměstnanců byla ale ve fabrice nových. První den si prošel pomalu celou sklárnu, zdravil se s lidmi, povídal si s nimi. Když otevřel bránu

expedice, která bývala dříve plná, našel sklad téměř prázdný. Až úplně vzadu u zdi stály vyrovnané zámořské lodní přepravky. Přistoupil k nim, prohlížel si lodní štítky, počítal je...

„To vůbec nevíme, k čemu to je tedy jako dobré,“ přicházela k němu s úsměvem vedoucí expedice. „Jsou to takové křiklavě barevné skleněné trubičky, pane správče!“

„Já vím. Já vím! To jsou přece naše bengle!“

„Bengle?“

„To je indický rituální předmět, určený k modlitbám hinduistů, nebo snad buddhistů...“

„No, to mě podržte!“

„Velmi dobrý exportní artikl! To určitě. Jen co navážeme spojení... Ano, bengle, takových 350 000 kusů jich tady ještě máme!“

Cestou domů se Vorreiber zastavil u Cvajmála. Ten měl z jeho návštěvy velikou radost:

„Vítám tě, Hansi! Prrosím tě, nebude ti vadit, kdybych ti nyní, je teď tady taková kurrevská doba, začal rraději – rrozumíš mi jistě – říkat, Honzo?“

„No to mi vůbec nevádí..., Karle!“

Přišly obě mladé Němky a Vorreiber musel uznat, že Cvajmál má vynikající vkus. Děvčatům bylo kolem pětadvaceti, jejich manželé padli ve válce. Cvajmál však obě Němky zahnal i s jejich malými dětmi do patra.

„Co si dáš k pití, Honzo? Mám tady opravdu úplně všechno, koňak, nejrrůznější sorrtý frrancouzských vín, jenom si porruč, dáme si spolu dneska pořádně do nosu, Honzo!“

„Já bych si dal půllitr úplně čisté, ledové vody!“

„Ty ses zbláznil, v takovém vedru, tobě vadí, že ti říkáám Honzo, a ne Hansi? Pochop to! Němčina, tedkconc... a tady v Sudetech..., no to prostě opravdu nejde!“

„Honza, to nic není! Kamil mě na radnici dokonce oslovoval Jeníku! Jeníku sem, Jeníku tam.“

„Vo tom komoušovi rraději přede mnou vůbec nemluv!“

Vorreiber stále cítil závany nasládlého hnilobného zápachu. Rozhlédl se kolem. Všechna okna Kahnovy vily byla otevřená:

„Heleď, Karle, nemáš ty tady nějakou mrtvolu ve skříní?“

„Smrdí to tu ukrutně, víd? Smrdí to jako bolavá noha!“

Cvajmál vyskočil z křesla a začal nervózně přecházet po hale: „Já už tady, Honzo, čenichám jak ohařř několik dnů, kurrev sedm, furrt nic!“

Oba muži začali přecházet po hale, čmouchali ke skříním i záclonám a postupně otvírali dveře okolních místností...

„Mám to. Tady to je!“ zařval radostně Vorreiber a Cvajmál jej spatřil ve vedlejším pokoji, kterak klečí na všech čtyřech a přímo labužnickysaje těžký odeur zpod nadzvednutého tlustého koberece.

Muži vystěhovali nábytek a srolovali koberec. Puch se okamžitě ztrojnásobil. Vorreiber krumpáčem odtrhl první prkno podlahy, potom druhé...

Ze skryše Otty Kahna vyndávali zbraně, střelivo, granáty, teplé zimní oblečení, hromadu konzerv – a obrovské kusy uzeneho masa, se kterým již hýbali tuční červi.

Na smržovskou radnici se z jabloneckého okresu valila řada úkolů. Předseda správní komise Kamil Bárta však neuměl všechny úkoly rychle distribuovat k podřízeným úředníkům, vše se vždy snažil stihnout sám. Rovněž měl nemalé potíže s udržováním své předsednické autority, což řešil sepisováním nejrůznějších nařízení:

Smržov, dne 13. srpna 1945

Spolupracovníci městského úřadu !

Každý z vás si musí být vědom povinností a výkonu práce, jež Vám ukládá úřad. Základní povinností jest svědomitě a poctivě vykonati práci, jež jest jednotlivci přiřknuta. Ve styku se stranami se vystupuje vždy korektně a lidsky, kde to žádá nutnost, rázně a nesmlouvavě.

Každý vedoucí oddělení nebo jednotlivec rozhoduje dle platných předpisů a nařízení ve své vlastní zodpovědnosti. Případy, jež Vám nejsou jasné neb co do rozsahu jen menšího rázu, t. j. důležitosti, rozhodněte vždy ve prospěch státu sami.

Místní správní komise jest přesvědčena, že zaměstnanci úřední doby využijí plně k intenzivní práci a podotýká, že jakékoliv odcházení ze zaměstnání během úředních hodin z důvodů soukromých není bez výslovného povolení ve výjimečných případech možné.

Místní správní komise činí jednotlivé vedoucí oddělení osobně zodpovědnými za to, že aby úřední hodiny byly přesně dodržovány a aby zamezili odcházení z úřadu, obzvláště pak v době polední, ve které jde chod úřadu nerušeně dále.

Snad není třeba připomínati, že tam kde to je v zájmu nezavadného chodu úřadování a vyřízení nutné agendy, je nutno pracovati případně i přes stanovený počet úředních hodin. Místní správní komise předpokládá, že všichni zaměstnanci mají zájem na bezvadném chodu úřadu a včasném vyřizování daných úkolů a že za sebe sama napnou všechny síly k intenzivnímu využití pracovní doby.

Neodkazujte strany s každou maličkostí na předsedu.

Všechno co činíte má být vždy jen ve prospěch státu, lidu a obce, nikdy nepodporujte prospěch jedinců.

Dodržujte přesně pracovní hodiny, nevzdalujte se v úředních hodinách samovolně z kanceláří.

Práci a výkonu zdar!

*Kamil Bárta
předseda MSK*

Kamil Bárta obdržel z okresu příkaz, aby vyhotovil písemnou zprávu o průběhu převzetí státní moci ve Smržově. Svolal tedy všechny účastníky památných revolučních dějů a začali se společně radit, co do té zprávy vlastně napsat, o čem by bylo lépe raději chlapsky pomlčet a co naopak pro historii zvýraznit a lehce zdůraznit.

Usoudili nakonec, že nepopíší variétní příjezd motocyklu s mladičkým rudoarmějcem v sedle, a rovněž se dohodli, že ani akci s vyvěšováním státní vlajky československé na náměstí netřeba zveřejňovat, ale náhradou za to doplnili iniciativně vyvěšování bílých kapitulčních vlajek německým obyvatelstvem.

Vypadá to tak pěkně, usoudili, a přeče jen: prapory jsou prapory a fangle nesmějí při žádné pořádné revoluci chybět. Vymysleli si rovněž využití místního městského rozhlasu, aby je snad zholá neinformovaná „budoucnost“ neosočovala, že smržovští revolucionáři neuměli používat nejnovější komunikační prostředky. Všichni v okolí dobře věděli, že se ve Smržově vůbec nebojovalo. Revolucionářům to ale dodatečně přišlo líto. Literárně proto umístili expresivně „těžké boje“ do bezprostředního OKOLÍ města. Domluvili se rovněž, že budou výraz „Němci“ psát s malým en. Až potom všech sedm přímých aktéru revoluce ve Smržově zprávu odsouhlasilo a čistopis vlastnoručně podepsalo.

Vychutnejte a posuďte prosím jeho informační kvalitu sami:

Smržov, dne 30. srpna 1945.

Zápis o činnosti revolučního národního výboru.

Několik dobrých Čechů, kteří pracovali již ve válečných letech v podzemním hnutí odboje, se sešlo a utvořilo revoluční národní výbor, který již v prvních dnech dubnových zahájil svoji osvobozovací revoluční činnost.

Místo ku svým schůzím vyhlédl si u bratra Karla Kroupy, kde konaly se pravidelné porady. Revoluční výbor sestával ze 7 členů. Vedením byl pověřen bratr Karel Kroupa. Spojku s revolučním hnutím se soudními obcemi obstarával bratr Kamil Bárta.

Obec Smržov byla rozdělena na úseky, kde každý z členů výboru zpracovával svůj a sháněl, zde, v tak německém městě, Čechy ku společné práci v podzemním hnutí. Práce šla přes značné obtíže, ku předu, až do doby kdy východní fronta se hnula a nepřehledné řady SS útvarů se valily přes naše město. Ústup začal 6. května, což bylo známkou, že i pro nás přišel čas, abychom nastoupili aktivní činnost.

Práce snadná nebyla, jelikož bylo málo dobrých Čechů a žádné zbraně. 8. května ráno bylo dáno ultimátum naším revolučním národním výborem, správě města, aby vedení předala do naší moci. Jelikož se správa města nemohla rozhodnout, čekali jsme až do večera nenápadně na ulicích, až v 7 hodin večer, kdy konečně starosta města Schlessinghammer a velitel policie nadporučík Voghts vyšli z radnice na náměstí, s tím úmyslem předati správu města do našich rukou.

Úsek náměstí s radnicí měl na starosti bratr Karel Kroupa a tento se svým mužstvem byl na svých místech. Jmenování dva vládcové města zavolali si ho a vedli do radnice k jednání. Bratr Kroupa upozornil svoje nejbližší lidi, aby věděli o co jde a potom vešel s nimi do policejní strážnice v radnici.

Trvalo ale jen několik minut a byli všichni členové revolučního výboru pohotově na místě, kde za jejich součinnosti byla policie odzbrojena, zajištěna a vláda města převzata do vlastních rukou.

Jelikož proud ustupujících německých útvarů se nepřetržitě valil městem, nebylo na nějakou větší akci ani pomyslení, přesto sestavili jsme na významných místech jako nádraží, mostech, poště, továrnách i po ulicích naše lidi jako strážce, abychom zachránili, co chránit se za daných okolností dalo.

Akce probíhala hladce jak 8. května v noci, tak i 9. května za dne až do 7 hod. večer, kdy se objevily na hranicích města ruské stormoviky. Při jejich spatření německé vojsko zahájilo na ně palbu a na hranicích města se odehrála menší přestřelka, po které se německé vojsko rozuteklo do lesů.

Aby bylo zabráněno bombardování města, bylo městským rozhlasem dáno obyvatelstvu na vědomí, okamžitě vyvěsiti bílé kapituláční prapory, což se také stalo a tím bylo ubráněno město před zničením.

Za hodinu poté přijely první ruské předvoje tanků od Liberce a po přivítání a zdržení se několika minut odejely směrem na Tanvald.

Od té doby nastala revolučnímu výboru nepřetržitá práce s odstraňováním veškerých překážek postavených němci a které též samotní němci na příkaz výboru museli odstranit. Dále probíhaly veškeré práce naprosto hladce až na neblahé

zkušenosti s t. z. v. partyzány, kteří na úkor čestných partyzánů, naši práci jen zdržovali.

Pak pracoval revoluční národní výbor za součinnosti četnické stanice a později i ruského vojska pod velením generála Samochvalova až do jmenování správní komise.

Podepsal revoluční národní výbor.

1 9 4 6

Na smržovské náměstí presidenta Osvoboditele přijel těžký nákladní vůz zakrytý plachtou. Jel pomalu, ploužil se rozhrkaně a dýchavičně, jako by měl za sebou hrdinský ústup až od Stalingradu. Nákladák byl amatérsky přebarven hnědozeleňnou barvou, takovou, jakou používala na svých vozech Rudá armáda. Pod posledním nátěrem však docela zjevně prosvítal profesionální nátěr vyvedený původně v německé polní šedi, včetně dosud patrných černobílých křížů německých ozbrojených sil. Na bocích byl vůz nepodařeně vyšňořen svislými československými vlajkami, orientovanými z hlediska jízdy červenou barvou dozadu. Ani toto sofistickované opatření však fofr-speeding válkou roztřeseně znaveného stroje nikterak nezvyšovalo.

Nákladák opatřený československou SPZ zastavil před smržovkou radnicí.

Z kabiny vyskočil osmahlý, dobře vyživovaný chlapík se sebejistým úsměvem na rtech a bumázkou v ruce. Rozmarně se rozeběhl chodbou v přízemí smržovské radnice, laškovně vyskálal schody a vstoupil do kanceláře předsedy.

Kamil Bárta, ze všech stran obklopen stohy nevyřízených přípisů, se tvářil nešťastně. Rozbíhal se právě organizovaný odsun německých obyvatel ze Smržova, na krku měl kvapem se přibližující volby, byl předsedou městské organizace KSČ – a podpora nadřizovaných z jabloneckého okresu? Kde nic, tu

nic. Stále jen další a další hory papíru: „Zajistěte! Upřesněte! Zjednejte! Zařídte! Sdělte! Projednejte! Oznamte!“

Příchozí chlapík velmi slušně pozdravil a s úsměvem mu podával lejtstro. Bárta si nejdříve pečlivě prohlédl kulaté razítko státní správy až z okresu Prešov – štempl byl zaručeně pravý – a až potom se začel do žádosti o vydání konfiskovaných textilií, nábytku a dalšího zařízení pro vybavení Domova osiřelých dětí v Prešově pověřené osobě, panu...? panu...?

„Arpád Lika-t-s-ch-ka?“

„Nie, nie, iba: Líkačka!“

„Arpád Likatschka?“

„Líkačka, Líkačka! Muoj otiec bol Rusínom, mamička Maďarka...“

„No dobře, dobře..., my jsme tady také měli na ubytování málem přes třicet sirotků až ze sovětské Besarábie, víme velmi dobře..., co to je za obrovské starosti...“

Kamil Bárta vstal a vedl za sebou Arpáda Likatschku nejdříve do bytového odboru, kde bylo ovšem zamčeno. Přešel tedy k vedlejšímu dveřím od zásobovacího odboru, tam bylo pro změnu otevřeno dokořán, leč žádný z úředníků. Bárta tedy vzal z hřebíku klíče, ohmatané desky s blokem dodacích listů a vyšel s Arpádem Likatschkou na náměstí.

Cestou svému návštěvníkovi obsáhle vysvětloval, že díky odsunu Němců ve Smržově stále přibývá neobydlených domů. Z vnitrozemí sice přicházejí noví osídlenci, jsou jich ale sotva desítky každý měsíc, zato Němců se musí odstěhovat během poloviny roku 1946 přes čtyři a půl tisíce. Aby město zabránilo rabování opuštěných domů a chalup, jsou úředně prováděny detailní soupisy inventáře. Majetek je potom svážen do radničních skladů, ukládán podle sortimentních druhů, zvlášť nábytek, textil, elektrospotřebiče...

To se Arpádu Likatschkovi velmi líbilo. Nešetřil chválou,

jak je ve městě, kde je Bárta předsedou, vše vzorně vedeno a podchyceno.

Společně s Bártou naložil ze všech smržovských skladů stalingradského veterána až po plátěnou střechu německým nábytkem, koberci, textiliemi, nočními lampičkami, lustry a rozhlasovými přijímači. Potom podepsal dodací listy, zdvořile se ukláněl a děkoval. Oblaka štiplavého dýmu z výfuku jeho starožitného železného oře se nad náměstím držela ještě dlouho poté, co s přetížným nákladákem vyjel ze Smržova.

Kamil Bárta spojil oficiální žádost přešovského dětského domova s vyplněnými dodacími listy a obojí založil v evidenci bytového a zásobovacího odboru. Potom se s chutí pustil do četby dalších oběžníků z okresu:

Opatření proti opilství.

Omezení čepování alkoholických nápojů.

V poslední době rozmáhá se nápadně opilství, kterýžto zjev byl konstatován zejména v pohraničních okresech a to velmi často, dokonce u osob mladistvých. Jako důsledek tohoto smutného zjevu přibývá v povážlivém rozsahu trestných činů, spáchaných v opilství a nejsou ani řídké případy, kdy jsou při zjišťování dopravních nehod zajišťování řidiči motorových vozidel, kteří v kritickém okamžiku řídili vozidlo ve stavu opilství.

Je na bíledni, že vzrůstající se opilství ohrožuje povážlivě a nebezpečně nejen veřejný pořádek, veřejný mrav a slušnost, nýbrž i bezpečnost osob a majetku.

Je proto nutno energicky čeliti tomuto nebezpečí, je potírati a učiniti k jeho účinnému omezení preventivně vše, co by mohlo přivoditi žádoucí nápravu.

Se zřetelem k této okolnosti jest dbáti toho, aby policejní

hodina uzavírací byla dodržována, a aby prodej lihovin byl omezován, zejména mladším osobám. Ukládám všem MSK aby v součinnosti s orgány SNB tento nešvar potírali, kontrolovali policejní hodinu uzavírací a majitele živností oznámili MSK za účelem potrestání pro nedodržování uzavírací hodiny.

Vojáci generála Samochvalova opustili Smržov v únoru 1946. Řezivo odebrané od dřevozpracujícího závodu, kde byl Karel Kroupa národním správcem, však nikdo nezaplátil, čímž vznikla v účetnictví pily ztráta ve výši 240 000 korun československých. Cvajmal tedy adresoval Místní správní komisi ve Smržově list, v němž požadoval úhradu expedovaného řeziva, a mimo jiné také psal:

„...po odjezdu jednotek Rudé armády generála Samochvalova ze Smržova je řezivo použité na stavbu sovětských zemljanek poškozeno výkaly a celkově zahmyzeno do té míry, že toto již nelze použít k žádnému jinému účelu než pouze k otopu...“

Když potřetí písemně urgoval odpověď, oznámil mu smržovský předseda, že po konzultaci jeho problému až na okrese postoupil žádost k přímému vyřízení na ministerstvo národní obrany do Prahy.

Ministerská odpověď nikdy nepřišla.

Všichni němečtí obyvatelé Smržova dostali oznámení týkající se jejich odsunu do Rakouska a Německa. Bylo jim oznámeno, že jsou povinni pečlivě vydrhnout podlahy svých příbytků, umýt okna, čistě pvléci postele a umyvadlo opatřit čistým ručníkem. Na cestu si směli vzít 15 kilogramů věcí

a jídlo potřebné na tři dny. Zakázáno bylo odvážet cennosti všeho druhu, což bylo také přísně kontrolováno.

Z povinného odsunu byly vyjmuty osoby s prokazatelným antifašistickým postojem, němečtí odborníci nepostradatelní pro chod československého průmyslu, a dále ti, kteří byli schopni doložit svoji loyaltitu k československému státu.

Rozprodávání nepřátelského majetku odsunovanými Němci.

Zemský národní výbor v Praze sdělil sem výnosem číslo KNS-4648-1946 ve shora uvedené věci toto.

V poslední době je pozorováno ve zvýšené míře, že Němci vůbec a zejména ti, kteří mají býti odsunuti, snaží se rozprodati Čechům, nebo německým antifašistům za velmi nízké ceny jednotlivé části svého majetku. Vzhledem k velmi nízkým cenám vzniká nebezpečí, že tak státu unikne značná část konfiskace podléhajícího nepřátelského majetku.

Jeví se proto býti velmi nutným věnovati pozorování této nové machinaci Němců zcela zvláštní pozornost a zakročiti rázně tam, kde se nechá nějaký Čech zlákatí výhodnou koupí k tomu, aby zapomněl na svou národní povinnost.

Upozorňuji všechny aby věnovali činnosti Němců přicházejících v úvahu pro odsun zvýšenou pozornost a tyto případy šantročení státního majetku oznamovali stanicím SNB za účelem trestního řízení podle dekretu číslo 108/1945.

Jan Vorreiber byl ve sklárně spokojen, řídil podnik dle svého nejlepšího umu a přesvědčení, snažil se stále o další vylepšování produkce. Zaslal dokonce zdvořilý dopis do Indie, na adresu uvedenou na zámořských přepravkách plných předválečných benglů. Obálka se však vrátila nerozlepená zpět s připsanou poznámkou, že adresát je neznámý.

To Vorreibera hodně překvapilo.

Obrátil se proto s prosbou o pomoc na obchodního radu britského velvyslanectví v Praze. Vzal s sebou několik vzorků benglů, které obchodnímu radovi osobně předal. Podrobně mu popsal průběh celé zakázky v minulosti, naznačil dodávané objemy – miliony kusů ročně – a nezůstal dlužen ani informací, že jde pravděpodobně o předmět modlitebního charakteru.

Po dvou měsících obdržel Vorreiber z velvyslanectví Velké Británie velice zdvořilý a dlouhý dopis popisující, co vše pečlivý obchodní rada ve věci již vyrobených smržovských benglů podnikl. Výsledek byl však roven nule. Nikdo v Indii nevěděl, k čemu je ten podivuhodný skleněný předmět dobrý. Adresa, kam byly řadu let před válkou bengle po milionech zasílány, jako by údajně nikdy úředně neexistovala...

Vorreibera trápila také otázka pracovních sil, protože skutečných sklářských odborníků zůstalo po válce v továrně málo. Většinu zaměstnanců sklárny tvořily v roce 1946 německé ženy, které nyní postupně odjížděly v etapách organizovaného odsunu. Neuplynul snad jediný den, aby se na Vorreibera někdo neobracel s písemnými žádostmi o odklad rozhodnutí k odsunu, ať již z důvodů pročeskoslovenského postoje, či kvůli nepostradatelnosti ve sklářské výrobě.

Vorreiber procházel vrátnicí sklárny společně s několika desítkami zaměstnanců. Před továrnou se k němu přitočila malá, sympaticky okatá holčička. Podávala mu zalepenou obálku. Když ji Vorreiber v chůzi roztrhl, okamžitě poznal písmo továrníka Kahna.

Aniž by četl, zastrčil bleskově obálku i s listem do kapsy. Hledal rychle tu malinkatou odvážnou vokajdu pohledem, ale šikovné děvčátko již dávno splynulo s šedivým proudem dělnic odcházejících z továrny.

Tajemný Kahnův dopis si Vorreiber přečetl až doma. Četl jej stále dokola, četl jej několikrát za sebou:

Můj drahý příteli Hansi!

Předem mého dopisu přijmi prosím můj srdečný pozdrav a milou tak vzpomínku na Tebe. Omlouvám se, že můj list není datován a neobsahuje ani zpětnou adresu mého pobytu. Doufám, že toto opatření jistě pochopíš.

Doslechl jsem se, že jsi byl českými úřady jmenován tak zvaným „národním správcem“ naší továrny. Jsem tomuto rozhodnutí velmi rád. Jen těžko by se našel lepší sklářský odborník, schopný nejprofesionálnější péče o údržbu a kvalitní rozvoj mého majetku. V naší sklárně jsi se ostatně vyučil a zde jsi pracoval jako mistr na sklářské huti. Později jsi v naší továrně byl vrchním mistrem výroby.

Prosím vykonávej i nadále činnost ku prospěchu naší firmy „Sklárna Kahn.“ Jen co se politická situace evropská zklidní a stabilizuje, za tvou činnost Tě velmi štědře odměním.

Mám informace, že sídlo naší rodiny (vilu), momentálně používá ke svému zahálčivému pobytu Cvajmál – Karel Kroupa. Je věru skutečně neobyčejně smutné, že zde žije se ženami, které zřejmě již zcela zapoměly na svůj nordický původ německý a jen za jidášsky mrzký peněz, a snad za trochu živočišného tepla, snad za pravidelnou stravu, zde přímo první naši árijskou rasu. Všechny tyto osoby budou rovněž po zásluze ztrestány, jen co to nejbližší změna politické situace dovolí.

Barbarské zločiny bezpráví a těžké křivdy páchané nyní Čechy na německém (bezbranném a civilním) obyvatelstvu Sudet budou v budoucnosti v plném rozsahu vyšetřeny a po zásluze také spravedlivě potrestány. My, Němci, na tyto zlo-

činně bezprávné jevy a excesy, barbarské křivdy a krvavá příkoří páchaná nyní všemi Čechy na nás Němcích NIKDY nezapomeneme!

MY SE VRÁTÍME!

S přátelským pozdravem

Otto

Vorreiber ani nedošel připravenou večeři. Řekl manželce, že nemá chuť. Vydal se do Kahnovy vily. Požádal Cvajmála o rozhovor mezi čtyřma očima. Ten ze zaplněného servírovacího stolu naléval a rychle doplňoval obě sklenice. Když spolu konečně osaměli, podal mu Vorreiber Kahnův dopis. Cvajmál se začal do prvních řádků listu:

„No to je kůrrva..., ... ten kůrrva skopčácká – nacista Otto Kahn! Taková nebetyčná drzost, taková špína! Němcouři napřed vyvraždí miliony lidí v koncentračních táborech, jménem své zhoubné fašistické ideologie totálně rozmlátí celou Evropu, stovkám milionů lidí úplně zničí a rozvrátí jejich životy... a je na nich prý páháno barrbarské příkoří! Tak tedy nakonec – my Češi – jsme prro ně zločinci!“

„Počkej..., nerozčiluj se, nevztekej se, Karle! Není to celé... – uvažuj o tom! – jenom nějaká provokace?“

„Khan je nacistická kůrrva! To taky vždycky byl! Fašista! Největší skopčáckej nácek na našem okrese!“

„Klidně už ho ale může mít SNB. Třeba je tvrdě vyslýchán a mučen ve vězení. Tam ho agenti esenbé donutili dopis sepsat... Jednoduše mu ho nadiktovali! Rozumíš mi? Poslali mi to jako cílenou provokaci, zaměřenou... například na nás dva! Na takový průzkum našich politických postojů!“

„No to je pravda... V tom případě bys ale měl dopis předat na nějakou úřadovnu SNB!“

„Jo. No jo. Pokud to ovšem provokace je... Já jsem si celkem jistý, že ten dopis opravdu napsal Otto Kahn, že ho psal ZARUČENĚ samostatně. On pro myšlenky německého nacionalizmu a fašizmu hořel už jako úplně mladý kluk. Nepředpokládám tedy vůbec, že by kdy v životě svoje názory změnil. Myslím si dokonce, že kdyby byl Otto zatčen, nikdo by jej nikdy nepřinutil k napsání podobného dopisu. To znamená, že Otto Kahn je spíše někde na svobodě. Stýká se asi s odsunutými Němci, kteří tam ze Smržova přicházejí. Jak jinak by věděl podrobnosti o vile a sklárně?“

„Máš pravdu. V tom případě, Honzo, ten dopis ihned zničme. Roztrháme ho na cimprcampr!“

„Ne, to ne..., raději ho spálíme...“

Cvajmál dopis podpálil a nechal jej hořet, popel z tácku sešoupl šikovně do kamen. Potom dolil prázdné sklenice a pohodlně se natáhl v křesle: „Jsem rád, že jsi tady, Honzo. Chtěl jsem už za tebou zajít do fabriky nebo k vám domů. Blíží se celostátní volby...“

„Já myslím, že teď je už úplně jasné, kterým směrem to dále v ČSR politicky půjde...“

„Jsi vůbec členem nějaké organizace?“

„No samozřejmě! Jsem členem ve spolku u hasičů!“

„Nedělej si ze mě srandu! Vzájemný dobrovolný spolek hasičů? Tam jsme přece pr proto, abychom si pomohli při požárech... V hasičském spolku jsou tady úplně všichni!“

„No, no...“

„Podívej se. Já tedy budu konkrétní. Jsem předsedou místní organizace Československé strany národně sociální. Zoufale sháníme další vhodné členy a kandidáty, abychom učinili alespoň tady u nás ve Smržově přítrž rozpínavosti komunistů a sociálních demokratů. Ty jsi přece také smržovský fabrikant, tak jako jsem já sám. Je to přímo v tvém

zájmu! Rovněž jsi vyšel z chudých poměrů a docela sám jsi se vypracoval!“

„Já jsem viděl v československé armádě – u Svobodovců – vstupovat do KSČ stovky mladých lidí proto, že nyní, po válce, chtějí lidé jednoduše uvěřit ideálům spravedlivé společnosti, bez lidí jakkoliv strádajících a bědných a ovšem také bez boháčů, buržoustů a kapitalistů. Ostatně přečti si dnešní noviny!“

„Copak jsi na vlastní oči neviděl tu otřesnou bídu v Rusku? Naše ČSNS je v současných volbách jediná politická strana, která svým budoucím volebním vítězstvím přinese tu pravou spravedlnost a demokracii prro nás prro všechny!“

„Vážím si tvé nabídky, ale víc..., já...“

Vorreiber hledal jen vhodnou formulaci jak vyjádřit svůj nezáměr o vstup do řad ČSNS zdvořile; přišlo mu zbabělé říkat svému příteli z dětství ono obvyklé: že se necítí hoden té tak skvělé nabídky...

„Nelámej to přes koleno, Honzo... Promysli si to! Máš na to dost času... Porrad se o tom s manželkou. Uvaž, že jde především o budoucnost našich dětí! Tobě nezáleží na tom, v jaké společnosti budou tvoje děti žít? Přijď mi potom říci výsledek..., třeba až zítra...“

„To je zbytečné, Karle,“ pochlapil se náhle Vorreiber. Celý rozhovor mu připadal důvěrně známý, jako by jej někdy předtím absolvoval.

„Ne. Do ČSNS já vstupovat nebudu.“

„Rozmysli si to..., porrad se o tom ještě doma...“

„Ne.“

Cvajmál dolil prázdné sklenky, dlouze se protáhl v křesle a potom zaklonil hlavu. Prostornou halou Kahnovy vily se nesl jeho jarý zpěv:

*Hajá, hajá,
má panenka malá,*

*Co říkáš?
To bylo žrádlo!
Když mi to
celou noc stálo!
A já – sekáč,
vyližu ti pekáč!*

Po neblahých zkušenostech s rozdrobením hlasů voličů desítám kandidujících politických stran první republiky se voleb v květnu 1946 v Československu směly zúčastnit pouze čtyři kandidující politické strany. Výsledkem voleb bylo drtivé vítězství spolupracující levice – komunistů a sociálních demokratů.

Velmi podobně jako v celém Československu vyzněla vůle lidu i při volbách městského zastupitelstva ve Smržově. Předem stanovených 36 mandátů do nově utvářeného místního národního výboru bylo po přepočtu platných hlasů z květnových voleb 1946 rozděleno kandidujícím politickým stranám takto:

<i>Komunistická strana Československa</i>	<i>14 mandátů</i>
<i>Československá strana lidová</i>	<i>2 mandáty</i>
<i>Československá strana sociálně demokratická</i>	<i>11 mandátů</i>
<i>Československá strana národně sociální</i>	<i>9 mandátů</i>

Místní správní komise ve Smržově ke dni voleb ukončila svoji bezmála roční činnost a předsedou místního národního výboru byl zvolen představitel nejsilnější politické strany ve městě Kamil Bárta.

Pro Karla Kroupu to byla hodně trpká pilulka; zůstal sice řadovým členem zastupitelstva MNV, ale jeho strana měla tak málo mandátů, že jejich účast byla vysloveně symbolická. Kamil Bárta naopak vyrostl, a pokud se předtím zdržoval

v práci deset hodin denně, teď se zde činil čtrnáct i více hodin každý den. Ve městě však díky probíhajícím odsunům neustále ubývalo obyvatelstva a stále se nedařilo probudit v českém občanstvu ono zdravé budovatelské úsilí, o němž si Bárta tak rád čítával v Rudém právu.

Většina českých obyvatel se naopak věnovala stálému a systematickému překopávání a přeorávání cizích zahrádek a prohlížení všech domů po Němcích. Každému bylo totiž jasné, že pokud si odsunovaný Němec nesmí vzít svoje cennosti s sebou, někde si je uschová. Zazdí je. Zakope. Proto byl těmito „zlatokopy“ převrácen každý drn na dřívě německých zahradách, klepalo se kladívky do zdí, hledalo se na půdách i v potměných sklepeních.

Kamil Bárta z toho žádné potěšení neměl.

Uvítal proto, když se ve městě znovu objevil nám dobře již známý šikovný a veselý chlapík: Arpád Likatschka.

Ten novému předsedovi MNV srdečně pogratuloval k jeho funkci, zažádal o přidělení volného domu po Němcích a dokonce se ucházel o administrativní místo na MNV. Nejlépe přímo v odboru bytovém či na odboru zásobovacím. Předseda Bárta byl velice rád, že se konečně našel někdo, kdo se o práci na MNV skutečně zajímá, domek mu přidělil a na MNV jej s radostí zaměstnal jako úředníka. Později dokonce osobně doporučil přijetí Arpáda Likatschky do řad KSČ.

Likatschka se později ukázal jako opravdu výkonný pracovník, hodný důvěry do něj vložené. Přestěhoval do Smržova postupně celou svoji mnohohlavou rodinu. Ještě později za ním přišlo mnoho jeho podivuhodných přátel a známých. V zásobovacím odboru MNV měl Arpád Likatschka na starosti potravinové lístky a odběrní poukázky na všechny nedostatkové komodity spotřebního zboží, například na obuv, hygienické potřeby...

V poště předsedy MNV Kamila Bárty se často vyskytovala různá udání. Ta četl s opravdovým zájmem. Po přečtení je zařazoval do desek s výrazným nápisem „Stížnosti obyvatelstva“.

*Velevážené
radě Místního národního výboru
ve Smržově.*

Věc: Oznámení o poměrech v domě.

Jako správce domu ve Smržově, dovoluji si oznámiti následující:

Koncem srpna t. r. přivedl pan Lýkačka jednoho pána do domu a já jsem jim měl ukázati volný byt v podkroví od kterého mám klíč. Tento pokoj se tomu pánovi nelíbil a proto otevřel pan Lýkačka paklíčem zapečetěný byt v prvním poschodí, kde naposled bydlel ten pán co se odstěhoval do Albrechtic. Nebylo mi vůbec nikým oznámeno, jest – li jest byt tomu pánovi přidělen, ani tento pán neuznal za vhodné, aby mi oznámil, že bude v tomto domě bydlet, ani se nezajímá o placení nájemného a udržování pořádku v domě. Když bydlil již tři týdny zde v domě, ptal jsem se na policejním ohlašovacím úřadě jest – li jest zde přihlášen, dosud však nebyl ve Smržově vůbec hlášen.

Prosím o sdělení jaká práva mám jako správce domu. Jsem – li správcem domu k tomu, abych dělal pořádek po nájemnících a okolo domu a nebo mám právo také vědět kdo v domě bydlí. Proto nepřijímám žádnou zodpovědnost v domě a prosím, aby mé oznámení bylo vzato na vědomí.

Zvonek na chodbě smržovské školy se hlasitě rozezněl. Oznámil tak celému pedagogickému sboru a neméně tolik potěšenému žactvu, že vyučování tohoto dne již opravdu skončilo. Jen o několik minut později se před základní školou začali objevovat první kvapíci a bystřenky, kteří se vesele, po celých skupinkách, ubírali ke svým domovům.

Až mezi posledními slimačkami a hlemýždi vyšel ze dveří smržovské základní školy Jaroušek. Nesl si na zádech obrovskou školní brašnu, ke které mu maminka již před dvěma měsíci přivázala plátěný pytlíček na cvičky, který před tím Jaroušek stále někde ztrácel či zapomínal. Kožená brašna přesahovala Jarouškova útlá ramínka i hlavu, takže na větší vzdálenost se mohlo zdát, že si po cestě vesele vykračuje samotná školní brašna, které narostly přímo bizarně kraťoulinké nožičky.

Jaroušek rozhodně nikam nespíchal, kráčel po polní cestě, bylo velmi hezky a Jaroušek se kolem sebe vesele rozhlížel. Na silnici přímo pod sebou spatřil průvod odsunovaných německých žen a dětí.

Ze Smržova neodcházeli němečtí obyvatelé přímo do Německa nebo Rakouska, ale do sběrného střediska odsunu umístěného v Liberci.

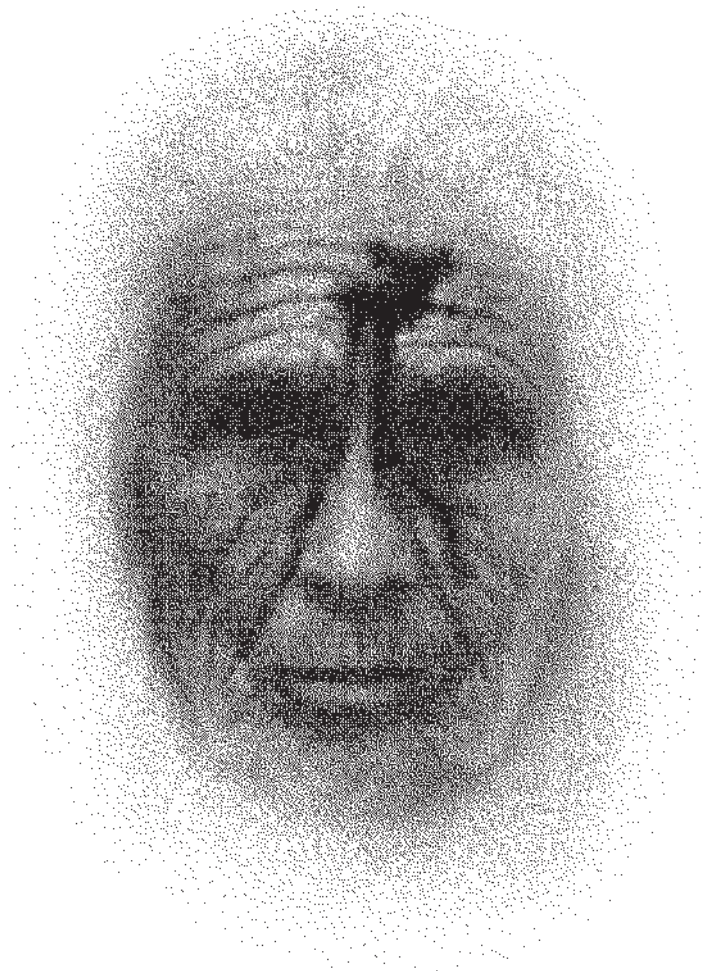
Německé ženy kráčely v těsném trojstupu, nesly kufry, rance a batohy, ve skupině bylo i hodně dětí.

Jaroušek se shýbl, sebral kámen a hodil. Kdyby se o podobný hod pokoušel stokrát, nezasáhl by pravděpodobně ani jednou.

Tentokrát se mu to však podařilo.

Trefil se hned na první pokus.

Vysoká, přibližně sedmdesátiletá německá žena, nesoucí kufr a vedoucí za ruku malé děcko, byla zasažena přesně doprostřed čela.

Nevykřikla.

Důstojně kráčela dál. Z otevřené rány jí prýštila jasně červená krev, kořen nosu dělil ten rudý proud na poloviny řinoucí se velmi rychle po vráscitých tvářích. Hrdě vzpřímená německá žena si krev nestírala; nechala ji volně kapat z lící na hrudník a z něj pak na hlavní smržovskou silnici.

Pouze oči jí žhnuly nenávistí.

Jaroušek se zhluboka nadechl a naplno zakřičel to, co slychával snad každý den hlasitě vykřikovat všechny dospělé Čechy ve svém okolí. Pisklavým hláskem prvňáčka nenávistně a skřehotavě zakykyřikal:

„Táhněte domů, vy zasraný německý svině!“

Na dveře ředitelny sklárny Kahn kdosi plaše a lehce poklepal. Vorreiber ihned zvedl hlavu od práce:

„Vstupte, prosím!“

Ve zvolna se rozevírajících veřejích se objevila rozesmátá tvář Kamila Barty:

„Jdu jenom tak..., úplně náhodou..., tady tudy..., jdu právě kolem, Jeníku! Říkal jsem si, že se u tebe zastavím na slovíčko..., nó..., no jó!, máš to tady opravdu moc pěkné...“

Bárta v duchu porovnával pečlivý pořádek ve Vorreiberově ředitelské kanceláři s operativním kvasem bujícím už zhora neudržitelně na jeho vlastním pracovním stole ve smržovské radnici.

„Posaď se, Kamile. Co ti mohu nabídnout?“

Podali si ruce a usedli do kožených křesel. Když konečně odešla servírující Vorreiberova sekretářka, Bárta ihned zvážněl: „Jistě, Jeníku, pravidelně sleduješ dění v celé naší společnosti a zejména pak v našem městě...“

„Ano, samozřejmě...“

Vorreiber již začínal tušit, kterým směrem se bude rozmluva ubírat. Od samého začátku věděl, že předseda MNV a jeho přítel z dětství rozhodně nešel kolem fabriky jenom tak „náhodou“. Na to byl Bárta opravdu příliš vytížen. Vůbec nic ale Kamilu Bártovi nehodlal ulehčovat. V duchu si říkal, že

předsedu Kamila lehce vysmahne, povaří, propeče a posléze i podusí v jeho vlastní šťávě.

„Sklárna Kahn je vůbec největším podnikem v celém našem městě. Jak do počtu pracovníků, tak z hlediska finančního obratu. Kam se jen na tvoje hospodářské výsledky, Jeníku, hrabe Seba či cementárna nebo třeba Cvajmálova Dřevona!“

„Já to vím, Kamile.“

„Všichni si tě opravdu velmi vážíme jako nejlepšího místního sklářského odborníka. Hovořil jsem se zástupci naší stranické organizace, debatovali jsme dokonce i s několika dalšími dělníky ze závodní rady sklárny. Všichni si tě zde vysoce cení. Říkají, že svoji funkci národního správce sklárny vykonáváš pečlivě a dobře. Mnohem horší je to ovšem s tvou..., abych tak řekl..., angažovaností pro naši věc. Prý jsi se dosud vůbec nezapojil? Jsi, Jeníku, vůbec členem nějaké NAŠÍ organizace?“

„Jsem. No ovšem..., jsem členem spolku hasičů...,“ hlesl Vorreiber chabě. Již potřetí v životě odpovídal na přesně tytéž otázky; rovněž velmi dobře věděl, jaké budou následky jeho záporných odpovědí. Poprvé dokonce odpovídal Kahnovi ve stejné místnosti, a dost možná i z téhož křesla. Rozhodl se ihned, že svoje osudové scénáριο sehraje až do úplného konce, ať již budou následky té zdařilé šaškařice jakékoliv.

„To se mnou jen tak špásuješ, Jeníku! Spolek dobrovolných hasičů... Parta pivních strejců, která si navzájem pomůže, když jednomu z nich hoří střecha nad hlavou? Já na bráchu, brácha na mě! V dobrovolném spolku hasičů jsou zde úplně všichni.“

„No, no...“

„Podívej, Jeníku, budu naprosto konkrétní. Pokud nevstoupíš do KSČ, je tvoje funkce národního správce v naší

největší továrně naprosto neudržitelná. Již jsme to ve stranické organizaci projednávali, všichni soudruzi se na tebe již těší. Mohl bys pracovat aktivně i ve spolku přátel SSSR, slyšeli jsme tě mluvit se Samochvalovovými soudruhy vojáky, hovoříš rusky opravdu přímo dokonale.“

„Ale to snad..., já myslím, že ani ne.“

„Nebudeš na tom škodný ani finančně, najdeme pro tebe jistě i mnohem lepší dům...“

„Já jsem s tím naším docela spokojený...“

„Pokud bys ovšem do naší strany nevstoupil, nemůžeš dále řídit tak velkou a významnou fabriku!“

„Já nevím..., Kamile. Vážím si vaší nabídky, ale...“

Vorreiber znal odpověď na Bártovu nabídku ještě dříve, než ji Kamil vůbec vyslovil. Hledal jen narychlo vhodnou formulaci jak vyjádřit svůj nezáměr pokud možno slušně, neurázlivě a zdvořile, přišlo mu poměrně nevěrohodné a silně zbabělé říkat jen to obvyklé, že se jaksi necítí být hoděn této tak vynikající nabídky...

„Nelámej to přes koleno, Jeníku. My o tobě víme, že jsi vyšel z velmi chudých poměrů, sám jsi se svojí prací a vlastním úsilím vypracoval, víme o tobě také, že jsi významným odbojovým hrdinou československého armádního sboru Ludvíka Svobody v SSSR.“

„No. No jó, to jo.“

„Víme o tobě dále, že máš děti na studiích a že bys jistě nechtěl, aby tvoje děti měly snad nějaké zbytečné potíže a oplátkačky jen kvůli otci, který se odmítá politicky angažovat!“

„To je zbytečné, Kamile.“

„Promysli si to ještě..., porad se o tom doma s manželkou, uvaž zájem svých studujících dětí... Přijď mi to říci na emenové, až se rozhodneš. Ano? Jsme spolu domluveni, tak ano?“

„Ne. Do partaje já vstupovat nebudu.“

Rozmysli si to..., porad se ještě doma...“

„Ne.“

Kamil Bárta povstal, Vorreiber také.

Hleděli si mlčky do očí.

„Víš, co toto rozhodnutí pro tebe znamená?“

Vorreiber bez jediného pohybu hlavou jen lehce přimhouřil víčka na znamení, že ano, že to už opravdu velmi dobře ví.

Vítězný únor všeho pracujícího lidu v ČSR roku 1948, který však někteří buržoazní historikové pavědecky označují za pouhopouhý komunistický puč či přímo za komunistický převrat, přinesl obrovské změny v celém československém státě. Jejich realizace byla energická a mimořádně rychlá.

Není věru smyslem tohoto sentimentálně romantického pojednání hodnotiti převraty, zkoumati puče, natož pak vítězství kohokoliv pracujícího, třeba i samotného p. t. lidu.

Tuto mimořádně těžkou kauzu přenechejme jiným kreativním literárním mazalům.

Nás nyní zajímají především tři přátelé z dětství v Olešné: Vorreiber, Kroupa a Bárta, a tím i potažmo, prostřednictvím tohoto tria kamarádů, i sprintersky expresní sled událostí ve Smržově toho tak převratného, či revolučního (nehodící se škrtněte) roku 1948.

Ihned po převzetí moci komunistickou stranou začaly v celém státě pracovat „Akční výbory Národní fronty“. Již po několika dnech byly akční výbory ustanoveny ve všech institucích, státních orgánech, ale i v továrnách, družstvech, divadlech a podobně. Na Místním národním výboru Smržov byl zřízen akční výbor, jehož popřevratovou činností se budeme nyní obíratí podrobněji.

Dne 2. března 1948 od 20 hodin zasedal AV MNV Smržov poprvé. Na tomto jednání, které trvalo jen tři hodiny, byli

odvolání všichni politicky nevhodní zastupitelé a okamžitě v městské radě i plénu nahrazení kooptovanými zástupci společenských organizací vhodného politického zabarvení: ROH, SČSP atd. Zastupitelstvo tak bylo minimálně z poloviny obměněno.

Dále bylo ze svých funkcí odvoláno přes padesát národních správců. Pro ukázkou jsme zvolili jenom dva z nich:

– AV odvolal národního správce firmy Dřevona Smržov Karla Kroupu. Neloyálnost. Jmenovaný žije v hříšném konkubinátu s osobami německé národnosti, ačkoliv má v českém vnitrozemí zákonnou, právoplatnou manželku. Prozatímním vedením pověřen zaměstnanec firmy až do rozhodnutí o novém národním správci.

– AV odvolal národního správce firmy sklárna Kahn Jana Vorreibera. Jmenovaný se hlásil v roce 1939 k Němcům. Podnik Sklárna Kahn byl předán společně národní správě Jablonecké Krystalérie Jablonec nad Nisou s tím, aby požádala o včlenění.

Tento akční výbor potom schůzoval v zasedací místnosti MNV na náměstí presidenta Osvoboditele v průběhu roku 1948 šestadvacetkrát. AV řešil tisíce krajně spleťtých případů, z nichž si pro nedostatek prostoru ukážeme jen pár vybraných opusů pro lepší ilustraci tolik dělné činnosti a osobitých privátních interesů rozličných členů smržovského akčního výboru.

– Dne 2. března 1948 v odpoledních hodinách byl přistižen pan J. Chrobák, který byl propuštěn ze služeb MNV, v místnosti ohlašovacího oddělení se slečnou A. Lněničkovou uzamčen.

Předseda AV mu jeho přítomnost vytkl, z místnosti vyloučil s pohružkou, že podobná jednání předá SNB. Slečna Lněničková dostala poslední napomenutí pro porušení slibu daný předsedou jí dne 2. III. 1948 s upozorněním, že podobný další případ bude řešen jejím propuštěním.

– Lékárna, disponování líhem pro farmaceutické potřeby – vyšetřit a hlásit lékařské komoře.

– Beseda – zjistit jméno starého pána, který zde učí mládež karbanickým hrám.

– AV uzavřel obchod zelinářství a obchod ovocem ve Smržově. Národní správce se hlásil za okupace k Němcům, připouštěno u něj v obchodě i nyní ještě němčení. Podnik uzavřen, zásoby převedeny a ONV v Jablonci n. Nisou požádán o odebrání živnostenského oprávnění.

– Pumpař a studnař, Horní Tanvald – zrušiti mu činnost – je Němec. Pumpař ve Smržově musí jezdit za prací až na Semilsko, ježto jmenovaný vzhledem k jeho známostem s Němci mu práci přebírá.

– Hostinec Ráj. Hlásit národního správce úřadu práce a vykážati ze Smržova pro veřejné pohoršení a karban a provždy zakázati Smržov. Namátkou se provede razzie SNB.

– Místní školní radě předán přípis ÚRA v Jablonci ve věci pracovních regulativů zdejších školníků k vyřízení.

– Požádat národního správce fy. Dřevona Smržov o vysvětlení proč pan Karel Kroupa není v zaměstnání. Jinak oznámit úřadu pro ochranu práce v Tanvaldě. Je nutné, aby pan Karel Kroupa odevzdal od osobního auta klíček na MNV do úschovy.

– Lékárna – líh. Požádat ředitelství ČSD v Hradci Králové o povolení výjimky k potvrzení o tomto faktu stanicí Smržov, aby se celá záležitost mohla předat lékárnické komoře do Prahy k její likvidaci.

– Rozhodnuto odejmout panu Karlu Kroupovi až do vyšetření jeho případu soudem osvědčení o jeho národní spolehlivosti.

– Řezník – machinace s národní správou a živnostenským listem. Zjistiti co je na tom pravdy již i s ohledem na jeho pokutu vzhledem ke šmelině.

– Bude vyžádán od popisné kanceláře seznam osob nepracujících a práce se štítících, který po prověření AV bude předán úřadu práce v Tanvaldě.

– AV nedoporučuje návrh KSČ na stavbu pomníku Františka Šafra, hrdiny českého odboje, popraveného německými fašisty.

– AV vypracoval návrh na vyhoštění Karla Kroupy, připraven k podpisu.

– Popisné oddělení MNV nevede seznam osob nepracujících a práce se štítících, žádaný seznam může AV získati jedině tím, že jeho místa a osob znalý člen za součinnosti úřednic ohlašovacího úřadu podle policejních přihlášek by seznam vypracoval.

– MNV požádá ONV – dopravní referát z příkazu AV o urychlené a kladné vyřízení žádosti člena AV, o přiděl motocyklu, který nutně potřebuje k výkonu svého zaměstnání – montér výtahů národního podniku klíčového průmyslu.

– AV poukazuje na dosavadní činnost MNV ve Smržově, který převzal záštitu nad nově postaveným pomníkem Tomáše Garrigue Masaryka na náměstí. Jehož neupravené, respektive neosázené okolí významu tohoto pomníku neodpovídá. Zjednejte nápravu odpovídající důstojné památce TGM.

– MV KSČ navrhuje přejmenování smržovské rozhledny Pěnkaví kámen na „Vyhliďku generála Samochvalova.“ AV navrhuje přejmenování rozhledny na název: „Hvězda.“

– MNV oznámí písemně (jednotlivě) všem občanům, kteří omylem obdrželi od ONV dopisy, že jsou na základě rozhodnutí MAV zbaveni všech občanských práv, aby tyto považovali za bezpředmětné.

– MNV požádá ONV o komisionální jednání ve věci líhu podle přípisu ČSD Hradec Králové a vyžádá nejdřívejší termín ke konečné likvidaci lékárenské komory.

– Byl pročten seznam Čechů, kteří se v roce 1939 hlásili k Němcům, pořizeno SNB v kartotéce ministerstva vnitra v Liberci. MAV se pozastavuje pouze nad tím, že seznam není úplný, neboť mnoho Čechů, bydlících zde za okupace, není tam vůbec uvedeno. MNV učiní dotaz u SNB, proč se tak stalo.

– MAV odsuzuje jako hrubou provokaci jednání a chování stolové společnosti na Parkhotelu dne 9. 5. 1948, která nejenže trpěla zpívání německých písniček, ale i urážení strany KSČ a AV ve Smržově právě ve chvíli, kdy předseda ochotnického spolku kroužku ochotníků (16 členů) připomínal význam oslav 9. května. AV navrhuje a žádá o potrestání. Trestní oznámení a pokutování všech z této stolové společnosti včetně nájemce hotelu po 5.000,- v případně nedobytnosti vězením. Vše vyšetří SNB.

– Národní správce fy. Kittel ze Mšena udržuje poměr s Němkou ze Smržova, k níž jezdí autem, MNV vyžádá AV ve Mšeně o vyšetření těchto okolností.

– MNV zjistí obdržel – li již pan Karel Kroupa vyhošťovací dekret, poněvadž se zdržuje stále ve Smržově, jezdí autem, přesto že jinak nikde nepracuje.

– AV žádá důrazně MNV, aby veškeré spisy, které jsou veřejným poslem donášena mezi AV a MNV, byly vždy zalepovány v obálce, ježto se nyní houfně vyskytují zprávy o tom, co AV ujednal dříve mezi obyvatelstvem, nežli je něco provedeno. Prosím považujte naše zprávy za samozřejmě důvěrné.

– Připisem MV KSČ stotožňuje se AV, aby bylo závodům dáno na vědomí, by byli hlášeni všichni ti, kteří se vyhýbají práci, kteří konají práci způsobem liknavým, kteří se vzdalují a zdržují od pracovního poměru způsobem neomluveným, aby byli hlášeni OAV, a zařazeni do pracovních táborů k nápravě pracovní kázně.

Jan Vorreiber byl rozhodnutím akčního výboru odvolán z funkce národního správce. Ve sklárně se později vystřídalo několik rozličně poučených a kompetentních revizí, které však nezjistily sebemenší nesrovnalosti nebo závady. Komise později konstatovaly, že sklárna Kahn byla Vorreiberem profesionálně a účelně řízena. Po několika spletitých a zmatečných jednáních se závodní radou ve sklárně byl Vorreiber nakonec přeřazen na pozici sklářského dělníka.

Po dlouhých letech opět uchopil do ruky sklářskou píšťalu a stal se nejlepším foukačem na sklářské huti.

Dostal se tím nazpět na původní pracovní místo, ve kterém čtvrt století před tím, po svém vyučení, ve smržovské sklárně začínal.

Vorreiber byl opravdu šťasten.

Miloval svojí fyzicky náročnou práci, kterou vykonával velice fortelně, s láskou a potěšením.

Podstatně spletitější byla situace Karla Kroupy. Ten po svém odvolání z pozice národního správce na strojní pile Dřevona Smržov absolvoval rovněž sérii kontrol a revizí; až na chybějících 240 000 korun za řezivo expedované armádě SSSR měl rovněž podnik v pořádku. Karel Kroupa však chápal svůj osobní pád jako nespravedlivou politickou kauzu a nijak se také svým postojem k nastávajícím praktikám KSČ netajil.

Za několik týdnů potom náhle a překvapivě Karel Kroupa ze Smržova zmizel.

Obě Němky žijící s ním dosud v Kahnově vile šly i s dětmi okamžitě do odsunu. Neuplynulo však ani dalších čtrnáct dní a do Kahnovy vily se stěhoval předseda MNV Kamil Bárta.

To vzbudilo poměrně značný rozruch po celém městě. Bárta totiž jeden z nejpěknějších domů ve Smržově užíval a další veliký dům nechal připsat na svého bratra. O Kahnovu vilu tak údajně zažádala jeho matka...

MNV její žádosti s jinak nevídanou rychlostí vyhověl a dům jí přidělil.

Tuto podstatnou změnu zaregistroval později i Vorreiber, ačkoliv jinak babským drbům a tlachům příliš času ani pozornosti nevěnoval. Když se však zajímal o další osud Karla Kroupy, nikdo v okolí žádné bližší podrobnosti neznal.

Vorreiber se zeptal na stanici SNB, která sídlila v přízemí smržovské radnice. Tam mu o Kroupovi vůbec nic neřekli. Vorreiber cítil, že naráží na jakousi prapodivnou bariéru mlčení. Nebyl si ani jistý tím, zda SNB opravdu nic neví či zda jim pouze kdosi zakázal informace zveřejňovat. To jej rozčertilo natolik, že vystoupil ihned o patro výše a chtěl mluvit s předsedou MNV. Sekretářka jej však komisně odbyla, že soudruh předseda nemá čas. To Vorreiberovi přišlo ještě podivnější. Rozhodl se tedy kvapně tu veledůležitou sekretářskou Mařku obejít a vstoupit do kanceláře Kamila Bárty i přes již vyslovený zákaz.

Veledůležitá sekretářská Mařka však bystře vyskočila od svého pracovního stolu a teatrálně zahradila dveře k předsedovi MNV vlastním tělem. Na vyděšeného Vorreibera tak vypulila svoje ojeté a zvadlé poprsí podšprajcované do vyhružné trčící polohy podprsenkou číslo osm.

Vorreiber se rozhodně nehodlal probíjet ke Kamilu Bártovi přes tuto mnoha muži použitou starou ještěrku a její vyzývavě vystrčený chátrající balkón. Odebral se proto šikmo přes

náměstí presidenta Osvoboditele do gasthauzu Vaterland, nyní ovšem již trefně přejmenovaného na hostinec Slávia. Tam usedl k oknu, popíjel zvětralé a vodnaté pivečko a sledoval hasnoucí světla na radnici.

Když svítila již pouze kancelář předsedy, zaplatil, profylakticky se vymočil ještě v místě a opět přešel šikmo náměstí. Již bez jakýchkoliv psychických či vizuálně traumatizujících prožitků pomalu vstoupil do místnosti završené až snad ke stropu nevyřízenými spisy předsedy MNV Kamila Bárty.

Ten na něj nejdřív polekaně pohlédl, vzápětí se ale celý rozzářil, zrůžověl jako hýžďata z chroští nečekaně vyšpulená a vyskočil mu rozjásaně v ústrety:

„Áááá..., soudruh Jeník! Vítej nám..., soudruhu Jeníku! Posad se, soudruhu, posad se u nás!“

„Rád bych věděl, co se stalo se Cvajmálem?“

„Znáš, Jeníku, soudruha Arpáda Líkačka?“

„Ne. Já bych...“

„Soudruh Arpád Líkačka pracoval tady u nás na emenvé, musíš ho určitě, musíš ho opravdu znát, Jeníku.“

„Neznám a je mi taky docela ukradenej! Chtěl bych o Cvajmálovi...“

„Představ si, že toho našeho soudruha Arpáda Líkačku zatklí naši soudruzi od SNB!“

„Já se tě, Kamile, znova ptám na našeho spolužáka a přítele z dětství Karla Kroupu, ptám se tě přece na Cvajmála!“

„No jó. A oni – naši soudruzi od SNB – měli zjištěno, že ten náš soudruh zaměstnanec z MNV, Arpád Líkačka, bojoval na straně Slovenského štátu proti armádě SSSR!“

„Ty prostě musíš, Kamile, o Cvajmálovi něco vědět, jinak bys nikdy nedal tak rychle obě ty Němky i s děckama lifrovat do odsunu!“

„To se ovšem soudruhu Arpádu Líkačkovi moc nelíbilo. Zběhl tedy z armády Slovenského štátu a pracoval potom jako zaměstnanec pro německé gestapo! Dokonce si nechal změnit svoje rusínské příjmení tak, aby znělo německy: Likatschka!“

„Řekni mi, proboha, Kamile!, řekni, co je se Cvajmálem? Co jste s ním udělali? Už přece sám bydlíš v Kahnově vile..., tak o Cvajmálovi jednoduše musíš vědět úplně všechno... Byli jsme přece kdysi všichni tři sousedi... Bývali jsme dobří kamarádi!“

„No. Nojó. Jako konfident gestapa potom soudruh Arpád Líkačka udával soudruhy v dobách Slovenského národního povstání. Po válce dokonce odcizil razítko státní správy v Prešově. Soudruh Líkačka si potom sám sobě psával a vydával různá potvrzení. S těmito doklady v ruce objížděl různé obce a města v pohraničí a odebíral tam zdarma již zkonfiskovaný německý majetek. Ten potom soudruh Líkačka draze rozprodával v československém vnitrozemí... Já ti říkám, Jeníku, on ten soudruh Líkačka...“

„Mě vůbec nezajímá ten..., ten..., ten tvůj pan Podvlíkačka!“

1 9 5 2

Večer bylo hlavní smržovské náměstí prázdné. Nespatřili bychom zde již ani sochu TGM, o kterou projevovali takovou horlivou a starostlivou péči komunisté Akčního výboru Národní fronty ve Smržově v průběhu dubna 1948. Toto náměstí již dlouho neneslo jméno Adolfa Hitlera, ale už ani presidenta Osvoboditele. Roku 1952 se toto ospalé místo nazývalo náměstím Josefa Vissarionoviče Stalina.

Na Stalinově náměstí číslo 600, na radnici, svítila do tmy pouze okna předsedy MNV. Kamil Bárta zde právě pročítal týdenní svodku událostí na jabloneckém okresu. Od rána se necítil ve své kůži a četba svodky mu na náladě nepřidala. Samá udání. „Soused sousedovi závidí snad i zelenější trávu na dvorku!“ myslel si v duchu Bárta. „Taková lidská malost, ubohost, taková špína... Snůška rozličných drbů a podivných sociologických konstrukcí. Ti švarní akční hošáci od STB, co svodku literárně sestavovali, rozprávějí o náladách obyvatelstva v takřka již vylidněném pohraničí...“

Ve Smržově žilo sotva dva a půl tisíce obyvatel, tedy ani ne čtvrtina v porovnání se stavem populace před padesáti lety. Starousedlíků velmi málo, mnoho nových osídlenců.

Bárta pohlédl na hodinky, blížila se již devátá večerní. Většinou pobýval na svém pracovišti od rána až dlouho do noci, ani tak však nestíhal všechny úkoly vyřídit včas. Po odchodu posledních zaměstnanců se večer na radnici vždy uzamykal

na dva západy. V naprostém klidu dokázal poté pracovat hodně dlouho do noci. Dnes se však opravdu necítil dobře, bylo mu lehce šoufl, připravil si tedy aktovku, strčil do ní koncept jakýchsi tezí na nejbližší schůzi strany a několik dnes čerstvě došlých udání. Ta si s velikou oblibou čítával až doma v teple pod peřinou.

Když měl vše již v aktovce nachystáno a připraveno, odstrčil křeslo od kancelářského stolu.

Potom rychle a prudce povstal.

Celý svět se s ním zatočil.

Kamil Bárta, předseda MNV Smržov, se svojí naditou aktovkou v ruce, padl tupě a těžce plnou vahou obličejem na koberec starostenské kanceláře.

Nikomu nepřipadalo zvláštní, že se na radnici svítilo celou noc, všichni totiž věděli, že jejich předseda je maniak umanutý svou prací.

Uklízečka se ráno nemohla dostat do zaměstnání na MNV, začala halasně láteřit, že jakýsi pomatený trouba nechal včera klíče v zámku zevnitř.

Přivolaný zámečnický mistr problém odborně odstranil a zaměstnanci MNV vstupující na svá pracoviště našli Kamila Bártu, svého tolik pracovitěho předsedu, kterak leží v kanceláři a ve ztuhlé předsednické levici pevně třímá aktovku dosud přeplněnou nevyřízenými spisy.

Lékař později konstatoval exitus následkem náhlé mozkové cévní příhody. Z naprosto již tuhého korpusu zesnulého předsedy MNV doktor odhadl, že smrt nastala přibližně před deseti, možná i dvanácti hodinami.

Kamilu Bártovi by bylo bývalo v roce 1952 rovných 50 let.

Vorreiber denně docházel do sklárny a fyzická práce mu přinášela radost. Ve volných chvílích se věnoval zahradničení

a stal se tak předním smržovským expertem v pěstění karotky, hlávkového zelí a petržele.

Jeho manželka Anna se zaměřila na nejdrobnější skalničky; společně prohledali široké okolí místního potůčku a na zahrádku svázeli kdejaký valoun i placáky na budování terasovitě se svažující skalky.

Když Vorreiber přišel ze sklárny domů, uviděl na kuchyňském stole obálku, zašprajcovanou v poloze svislé puntíkatým hrnkem od ranní bílé melty.

Presidentská kancelář?!

Vytáhl z příborníku jediný opravdu ostrý nůž a lehounce presidentovu dopisnici prošmikl.

Pozvánka?

Nu ano. Bylo to skutečně velice zdvořilé pozvání k udělení státního vyznamenání Janu Vorreiberovi, hrdinovi československého odboje a bojovníku za svobodu ČSR.

Večer Anna přinutila svého pramálo ochotného muže, aby si vyzkoušel tmavý oblek, který později upravila vtipným posuvem knoflíků a zabráním staromódních kalhot. Přezehlila Vorreiberovu letitou vázanku a od sousedů vypůjčila zánovní bílou košili, kterou později ještě podstatně proškrobila přípravkem půvabné značky Šmolka.

O čtrnáct dní později vystoupil nezvykle vymóděný Vorreiber na hlavním nádraží v Praze, opsal si na malou kartičku časy odjezdů všech obou dvou vlaků nazpět a potom se zvolna vydal k Pražskému hradu.

Těšil se, že se na hradní slavnosti uvidí s přáteli, se kterými prožil bezmála 11 měsíců od srpna 1944 až do června 1945. Rota československých samopalníků, se kterými Vorreiber prošel cestu od Mukačeva přes Krosno, Duklu, Bardejov, Ondavu, Poprad, Liptovský Mikuláš, Vsetín, Holešov až do Prahy, však na té slavnostní ceremonii vůbec nebyla. Již před začátkem

slavnosti Vorreiber marně hledal nějakou známou tvář. Všude jen cizí obličej vysokých důstojníků ČSLA nebo SNB. Mezi vyznamenanými bylo kromě něj v civilních šatech už jen pár osob. Ocítl se ve společnosti lidí, které nikdy v životě neviděl.

Byly pronášeny dlouhé oslavné projevy, řada z nich dokonce v ruském jazyce, bez tlumočení do češtiny. Hovořeno bylo o nerozborné jednotě. Pozdvihováno bylo přátelství na věčné časy a nikdy jinak.

To Vorreiberovi příliš nevadilo.

Vzpomínal.

Když mu první dělnický prezident ČSR, soudruh Klement Gottwald připjal na hrud' státní vyznamenání, vzpomínal si Vorreiber právě na jaro 1942, kdy obdržel vůbec první válečné vyznamenání – Řád zmraženého masa. Kdepak je té medaile asi dneska konec? Kde je právě nyní moje vyznamenání od wehrmachtu z počátku roku 1944 za statečnost v boji muže proti muži? Obě ocenění zůstala v jeho polní, kterou se mu po strašném výbuchu letecké pumy nepodařilo už nalézt; tam kdesi poblíž hrobu Herberta Katcheny, kterého pohřbil holýma rukama.

Kde to přesně bylo?

Vorreiber to nevěděl.

Kdesi v tom nepřehledně nekonečném prostoru stepí a táhlých vrchů mezi ukrajinským Žitomirem a Lvovem.

Hradní slavnost končila hymnami ČSR, SSSR a překvapivým zpěvem choiru Internacionály. Následoval Pochod všech cestou kolem upadlých a popadaných revolucionářů. Všichni stojící účastníci slavnosti měli slzy nikterak maskovaného dojetí z vlastního masově procítěného ideologického sborového přednesu songů tohoto emotivně revolučního repertoaru již málem na krajíčku, jiní soudruzi brečeli přímo okatě a úplně bez jakýchkoliv zábran.

Nestydatě tam řvali jak želvy.

Konečně byl oficiální konec tohoto slavnostního aktu.

Pro všechny účastníky soirée bylo podáváno malé občerstvení. Vorreiber nahlédl do kartičky popsané na hlavním pražském nádraží, kde si zjistil, že vlak mu jede až za dlouhé tři hodiny. Nechtělo se mu courat samotnému po pošourné Praze, město si již prohlédl v průběhu dopoledne.

Probil se tedy s nasazením života k baru, kde byla servírována vodka neřízenými a neusměrnitelnými vodopády. Dalo mu velikou práci přesvědčit obsluhující černé havrany a vrány – roztančené číšníky ve fracích a půvabné mladičké servírky –, že on si skutečně přeje pouze půllitr čisté vody.

Na malý talířek si potom naložil dva chlebičky a prohlížel si zblízka masně naducané růžolící tváře okolostojících silně konzumujících důstojníků ČSLA a SNB v operetně zdobných slavnostních uniformách, ověšených poměrně silně hrudními řády, stužkami a přemnoženými medailemi jejich tak čacky slavných a hrdinských vyznamenání.

Konečně zaznamenal první známou tvář.

Přes šířku stolu sledoval silně obézního majora SNB.

Je to vůbec on?

Takový překrmený tučňák?

Kdybych si byl jen schopen rychle vzpomenout, jak se slovensky řekne smyčec...

„Sláčik!“

Vorreiber přistoupil až těsně k němu.

„Sášo!“

Lodowik Alexander Sláčik provedl pomalý a nechápavý vlevo v bok. Chvilí na rozesmátého Vorreibera čučel jako na nově zhotovený vjezd, potom však rozmáchně odmrští na stůl talířek přeplněný vlašákem, jen to plesklo, a po východním obyčejí široce a okázale Vorreibera objal.

„Honzo..., Honzo..., Honzo!“

Sláčik ho pusou olepenou vlašákem vášnivě líbal až někde za uchem.

„To je..., to je..., soudruzi! soudruzi! To je můj životní zachránce! Dvakrát mi zachránil život... Poprvé na křižovatce cest, kterou fašisté, nacisti ostřelovali z minometů, a podruhé přímo pod Dukelským průsmykem, kdy mě zde přítomný soudruh odnesl s nasazením vlastního života a těžce zraněného až na naši ošetřovnu!“ předváděl Sláčik velmi hlasitě vlašákem ožuzlaného a ocicmaného Vorreibera všem okolostojícím, hbitě konzumujícím papalášům. Ti však neprojevovali sebemenší údiv, natož pak snad jakýkoliv zájem o slavné epizody a báchorky ze Sláčikova tolik na rytířské události bohatého života.

„Jak to vůbec dopadlo s tím tvým zraněním, Sášo?“

„Ale dobře, celkem opravdu dobře, již v průběhu rekonvalescence na jaře 1945 jsem začal pracovat pro naši stranu politicky, potom jsem přestoupil do řad SNB, no a vidíš to, ne?“ poklepal Sláčik na svůj vzedmutý hrudník, kde již opravdu nebylo pro žádnou další medaili ani sebemenší místo.

„To nemyslím, Sášo, ptám se tě na to tvoje zranění pod Duklou.“

Sláčik nadzvedl až ke koleni nohavici na míru šité slavnostní uniformy majora SNB. Vorreiber na jeho zbytněle tučném lýtku spatřil málem již nezatelný bílý šrám, jaký si způsobí kdokoliv z nás lehkým škrábnutím o špatně zatlučený hřebík či který nám zbude na památku po útoku našeho rozrajcovaného kocourka.

„Ty jsi z nějaké vesnice odněkud od Kořenova, vid, Honzo?“

„Ne, ze Smržova...“

„Tak to pojeděš domů se mnou, jsem tady v Praze totiž dneska služebně...“

Sláčík si nechal přistavit vůz a po chvílce již Vorreiber seděl vedle něj na zadním sedadle vyhrátého tatraplánu.

„Napřed jedeme do Smržova!“ poručil Sláčík řidičovi v civilním obleku, který se na nic netázal a celou cestu nepromluvil. Vorreiber usoudil, že kdyby se tímhle vozem nechal zavézt až před dům ve Smržově, riskoval by, že by s ním někteří z blízkých sousedů už nikdy nemluvili. Později se tedy nechal takticky správně vysadit na hlavní smržovské silnici a posledních 400 metrů ke svému domu došel pěšky.

Ve voze se Vorreiber dozvěděl, že Sláčík pracuje jako náčelník SNB v Liberci. Pojal tedy zvláštní nápad.

„Víš, Sášo, potřeboval bych trochu tvojí pomoci...“

„Co potřebuješ? Pro tebe já udělám cokoliv! Rozumíš, úplně cokoliv! Mimochodem, nechceš pro nás pracovat?“

„To ne..., to nechci...,“ zděsil se upřímně Vorreiber. „Já jsem sklář... a mám svoji práci opravdu rád. Vyžaduje fortel a zručnost. Když jsem byl ještě malý kluk, bývali jsme čtyři kamarádi, kousíček od Smržova..., u nás v Olešné...“

„Tam to znám, tam je opravdu hezky.“

„Jednoho z kamarádů – Frantu Šafra – popravili už za heydrichiády, druhý se doslova ušval prací na naší radnici, jmenoval se Kamil Bárta, klepla ho tam pepka, ještě mu nebylo ani padesát...“

„To bylo letos, pamatuji se na to, vyšetřovalo se to s podezřením na imperialistickou sabotáž, nic se ale potom neprokázalo... Museli jsme vytěžit mnoho lidí...“

„No a třetí kamarád, Karel Kroupa, prostě zmizel... Nikdo o něm vůbec nic neví... Byl jsem se zeptal i na SNB...“

„No a? Co ti naši soudruzi řekli?“

„No, právě... Na SNB mi řekli, že vůbec nic nevědí! Je už to tak tři čtyři roky... Ten Karel Kroupa prostě zmizel!“

„To není možný!“

„No opravdu, Sášo! Karel Kroupa býval předsedou Revolučního národního výboru ve Smržově. Veliký český vlastenec! Dokonce partyzán a odbojář!“

„Tomu nevěřím, Honzo, to se mi celé opravdu nějak nezdá.“

Sláčík vylovil aktovku a vytáhl z ní umolousaný diář a plnicí pero. Potom rozsvítil lampičku:

„Jméno, příjmení, ročník narození?“

„Karel Kroupa, ročník 1902.“

Vorreiber za několik týdnů na epizodu v autě SNB pozapomněl. Uprostřed letních veder jej však volali k telefonu až na vrátnici sklárny. Telefonoval Sláčík. Domluvili se, že Vorreiber odpoledne přijede do Liberce.

Nadiktovaná adresa se nacházela ve vilové čtvrti. Když Vorreiber Sláčíkův dům konečně našel, zjistil s překvapením, že major obývá sám pro sebe vilu ještě podstatně větší a krásnější, než bývala Kahnova vila ve Smržově.

V parném letním odpoledni se však poměrně brzy ukázal droboulinký nedostatek Sláčíkova libereckého obydlí. V sousedním zámečku byl totiž umístěn dům pionýrů a mládeže. Z jeho dokořán otevřených oken se linul intenzivně procítěný zpěv mohutného dětského sboru:

*Pionýři, pionýři
málované děti (děti)
násedají do lodiček
jako šipka letí, letí (letí, letí)
násedají do lodiček
jako šipka letí.*

Vorreiber zazvonil a v ústrety mu okamžitě vyšel člen objektové ostrahy v uniformě SNB. Uvedl jej do patra, kde bylo železné obrovské okno rozevřené přímo proti oknům pionýrského domu, takže Vorreiber mohl vnímat repertoár sboru pionýrů nezakresleně a fundamentálně přímo, byv zcela oproštěn od nežádoucích akustických odrazů či jen hojivě tlumivých účinků stěn obou domů.

Jen o několik minut později vstoupil do salonku sám major Sláčík, oděn v těžký sametový župan, za který by se nestyděl ani sám iránský šach Mohammad Rezá Pahlaví, nazývaný lidem českým „zrzavý pohlaví“.

„Já se teď jdu vykoupat, Honzo! Zatím si to všechno pořádně prostuduj! Ale bacha! Čte se to celé směrem odzadu. To znamená, že poslední lejstro je ze všech nejstarší a navrch je to nejčerstvější. A mimochodem, Kroupův případ je stále živý – není námi stále ještě uzavřen!“

Sláčík podal Vorreiberovi složku, po baleťácku se otočil a odskotačil do koupelny.

Vorreiber rozevřel desky a dle návodu ihned překlopil asi třicítku lejster na první – nejstarší – stranu.

S úžasem se díval na hlavičkový papír MNV Smržov:

Věc : KAREL KROUPA

– návrh na zařazení do tábora nucené práce.

Navrhuji projednání případu a zařazení do TNP Stárkov na dobu 12ti měsíců. Jedná se o osobu práce se štíticí, s velmi arogantním jednáním. Na jeho případ upozornila též rada MNV ve Smržově s tím, že budí veřejné pohoršení u pracujících města Smržova.

Podepsán, no ano, no jistě, podepsán Kamil Bárta, předseda MNV. Vorreiber nevěřil svým očím a četl tento jediný doklad stále dokola. Začal postupně převracet další a další stránky spisu. Kroupa – vůdce vězeňské vzpoury, Kroupa – rozsudek soudu. Přemístění vězně Kroupy do Jáchymova, Kroupa – příprava útěku vězňů. Další soudní rozhodnutí.

Vorreiberovi z té poutavé četby nebylo právě dobře.

Oknem znělo:

*...jen pionýr Péťa
nechce cvičit s námi
Copak je to správná věc
nechce cvičit s námi...*

Když se Sláčík vrátil z koupelny, ihned zaznamenal Vorreiberův skleslý výraz.

„Dobře ti radím, Honzo: Nic jsi u mě dneska neviděl, vůbec jsi tady u mě vlastně ani nebyl, nic nevíš, nic jsi o něm neslyšel. Chraň tě ruka páně o tom s někým dalším rozmlouvat! Od toho Kroupy dej rychle ruce pryč! Nechej ho. Kroupovi už nepomůže ani svěcená voda!“

Desítky malých pionýrů se s pronikavým řevem vyhrnuly před Dům pionýrů a mládeže v Liberci. S veselým dětským pokřikováním se pionýři rozeběhli na všechny strany.

Předvánoční projev soudruha Antonína Zápotockého v roce 1952

Chtěl bych dnes ve svém předvánočním projevu promluvit k těm, kteří se o Štědrém večeru nejvíce shromažďují kolem vánočních stromků: k našim dětem a mládeži.

Vy, kteří dorůstáte, nepozorujete ani, jak mnohé se u nás v poslední době změnilo a mění. Ani legendární vánoce nezůstávají beze změny. Září sice vánoční stromky, čekají se dárky, ale mizí už jesličky, které dříve bývaly nezbytným doprovodem vánočních svátků, jesličky s malým Ježíškem musely být dříve o vánocích v každé domácnosti, i když jsme je museli vystříhané z papíru zapíchat jen do mechu za okny. Malý Ježíšek, ležící ve chlévě na slámě vedle volka a oslíka, to byl symbol starých váno.

Proč?

Měl připomínat pracujícím a бедným, že chudí patří do chléva. Když se mohl ve chlévě narodit a bydlet Ježíšek, proč byste tam nemohli bydlet vy, proč by se tam nemohli rodit vaše děti? Tak mluvili k chudým a pracujícím bohatí a mocní. Proto také v době kapitalistického panství, kdy bohatí vládli a chudí se dřeli, pracující namnoze ve chlévech bydleli a jejich děti se tam rodily.

Doby se ale změnily. Nastaly mnohé převraty. Děti pracujících se již nerodí ve chlévech. I Ježíšek vyrostl a zestaral, narostly mu vousy a stává se z něho děda Mráz. Nechodí již nahý a otrhaný, je pěkně oblečený v beranici a v kožichu. Nazí a otrhaní již nechodí ani naši pracující a jejich děti.

Děda Mráz přijíždí k nám od východu a na cestu mu září také hvězdy, nejen jediná betlémská. Celá řada rudých hvězd na našich šachtách, hutích, továrnách a stavbách. Tyto rudé hvězdy hlásají radostně, že vaši tatínkové a maminky splnili na svých pracovištích úkoly čtvrtého roku první Gottwaldovy pětiletky. Čím více je těchto zářivých hvězdiček, tím radostnější budou vaše svátky, které se stávají svátkem radostné oslavy splnění celoroční naší práce. Čím důsledněji je tato práce vykonána a úkoly splněny, tím větší nadílkou je přijezd dědy Mráze provázen.

Do vánoć splníme závazky Stalinovi. Proto dnes k radostnému vánočnímu svátku slibme osvoboditeli, příteli a učiteli soudruhu Stalinovi, slibme našemu presidentu soudruhu Gottwaldovi všichni my, velcí i malí, že se budeme starat každý ze všech svých sil, abychom své pracovní schopnosti ve školách, závodech i kancelářích a na každém pracovním místě rozvíjeli tak, aby úkoly vytyčené pro poslední rok Gottwaldovy pětiletky byly do příštích vánoć na všech pracovištích splněny. Aby nad všemi závody, šachtami, státními statky, JZD, ve městech i na vesnicích se rozzářily jasně rudé hvězdy splněných závazků, aby naše krásná vlast rozkvetla novými květy splněných úkolů a plánů.

Tím zkrájíme také zločinné plány a úmysly těch, kteří místo tvůrčí práce chtějí připravovat novou světovou válku, aby mohli znovu zotročit naše národy a vykořisťovat lidskou práci. Slibme si, že ubráníme mír a zachováme tak na celé zemi pokoj a klid všem lidem dobré vůle!

1 9 6 0

Amnestie politických vězňů v Československu nebyla nijak výrazně reflektována v médiích, takže ani nevzbudila větší zájem veřejnosti. V létě se Vorreiber dozvěděl, že Karel Kroupa je zpátky u svojí provdané dcery v Olešné. Bylo mu poněkud divné, že se Cvajmál dosud neukázal ve Smržově, ale nijak nad tím zase nehloubal: vzkázal prostřednictvím svého syna bydličního s rodinou stále v Olešné, že se u Cvajmála zastaví v sobotu odpoledne, aby mu snad Karel Kroupa, kterého neviděl již dlouhých jedenáct let, někam neodběhl, či snad dokonce neodejel pryč z Olešné.

Ve svém vinném sklípku zapuštěném do skály na svahu pečlivě obdělávané zahrádce potom dlouho vybíral. Váhal, kterou z mnoha skladovaných lahůdek má vzít s sebou, která by tak nejlépe pasovala k té slavnostní příležitosti? Nakonec se rozhodl pro klasiku: vybral si Portugal modrý, oceňovaného pozdního sběru.

Když Vorreiber ostrou chůzí překonal záludnosti obou prudkých kopců mezi Smržovem a Olešnou, sám se podivil dosaženému času, oscilujícímu na samé hranici jeho vlastního traťového rekordu. Chodíval tudy pravidelně do školy, potom do učení a celé dlouhé roky před válkou do Kahnovy sklárny. Znal na té cestě každý strom, každou mazlavou úzlabinu, každičké potemnělé houštiště.

„Já se na něj snad těším jako nějaká vyjukaná prvnička na

loupání banánu,“ smál se sám sobě a chechtal se svému podivnému spěchu ještě ve chvíli, když už spatřil známou střechu knajpy U Anduly.

„Koneckonců, kdo mi teď na celém světě už zbývá,“ pokračoval v tiché duševní samomluvě, „z nejstarších kamarádů? Franta Šafr popraven, Kamil se odrovnal ve jménu partajních úkolů na veleslavném MNV, a já mám už jen toho božího nemravu a sardonického místního plemenného kance a labužníka Cvajmála...“

Zastavil se v chalupě u syna a z tlumoku vybalil svůj poklad pro vrcholové znalce jakostního truňku. Ihned začal vlastní odborný výběr vychvalovat, hovořil dlouze o kyselince, oceňoval buket a jiskru, v duchu již tu lahůdku povaloval na jazyku a smýkal s ní po toužebně rozjitřeném patře. Jeho syn poslouchal výklad odborníkův pozorně, leč i poměrně zachmuřeně:

„Tu svou vzácnou flašku nechej klidně tady, tati..., viš..., on pan Kroupa..., pan Kroupa je...“

Vorreiber hnán divnou obavou vykročil chvatně přes dvořek vlastní chalupy, dal se šikmo přes zahrádku, kde podlezl sušící se prádlo, překonal stylově plaňkový plot a přes Kroupův záhumenek se dostal až na dvůr, kde narazil na Cvajmálovu dceru.

Ta jej uvedla do kuchyně.

Za stolem seděl úplně vyschlý stařec, kterého – evidentně proti jeho vůli – čerstvě vydrbali mýdlem a navlékli do čistých šatů. Vorreiber chtěl Cvajmála po těch dlouhých letech vřele obejmout, ten však nedokázal ani vstát od kuchyňského stolu, jen se po něm plaše ohlédl.

Vorreiber okamžitě uviděl ve Cvajmálových očích zřetelná světélka smrti. Ty malé planoucí ohníčky, v jejichž identifikaci se ještě nikdy v životě nezmýlil. Karel Kroupa tiše seděl

u stolu, před sebou veliký plochý talíř. Na něm si to trůnil hrnek s lipovým čajem, který celou kuchyní voněl až opilci stydno.

„Co si u nás dáte, pane Vorreiber? Můžu vám udělat kafčo?“ zahlaholila hlasitě a až přímo selsky bodře Cvajmálova dcera.

„Ne..., děkuji, ne. Děkuji..., kafe opravdu ne.“

Pohlédl na hodinky: „Prosil bych půllitr..., dám si půl litru studené vody...“

Cvajmálova dcera sáhla po paměti do kuchyňského šifonéru a vylovila z jeho útrob skleněný půllitr:

„Pojďte si, prosím, ten svůj elixír zdraví napumpovat sám!“

Následoval ji ze dveří na dvorek k pumpě.

„Takhle ho už přivezli. Dovezli nám ho – ty svině bolševický – přivezli nám tátu domů umřít!“

Měla v očích krystalicky lesklé slzičky.

Vorreiber zatím skřípavě pumpoval.

„Tak se mějte hezky!“

Potřásla mu energicky rukou, potom popadla dřevěný tračar s popruhem a hráběmi, rychle se opřela do madel a rozjela se kvapně ze dvora směrem do stráně proti lesu.

Vorreiber se vrátil s půllitrem čisté vody do kuchyně. Cvajmál seděl u stolu ve stále stejné poloze, bez sebemenšího pohybu.

„Víš ty, Kódl, víš vůbec, jak dopadla ta naše hájenka, co jsme si ji postavili ještě jako kluci společně s Frantou a Kamilem?“ spustil Vorreiber hodně přehnaně rozjásaně. Na veselou notu.

„To tedy nevím, ale vůbec mi to už nesérre, já už bych tam stejně ani nedolez!“ zaskřehotal Cvajmál hlasem smrtelně raněného havrana, ale Vorreiber se již nenechal vyrušit z vyprávění.

„Hájenu má teď nějaký soudruh papaláš až z Prahy. Prý jako objekt k rekreačním účelům. Nechal si vybudovat na náklady obce asfaltovou cestu až k naší studánce. No, pama-tuješ, Kódl, jak jsme ji, jak jsme tu studnu pracně hloubili?“

„To víš, že jo..., Hansi! Jak se nám tam přece vzpříčila ta zakurvená trubka!“

„Jo. No a ten Pražák potom obehnal celý pozemek i s kusem lesa plotem. Prý se jedná o jeho soukromou parcelu.“

„No jó, to jsou voni, prroletáři, směrrem na vlastní hnízdo a hlavně směrrem pod sebe, vždycky hrrabou perrfekt-ně..., já je poznal hodně zblízka, Hansi, to mi teda můžeš věřit!“

„Tak povídej!“

Vorreiber se již v Liberci rozhodl, že si ponechá odporné tajemství sláčíkovských přísně tajených analů pouze sám pro sebe. Nyní tedy vyslechl i pojetí celé kauzy z druhé strany.

„Nejdřív ze všeho jsem byl v tom lágru ve Stárrkově. Tam byli se mnou rrůzné politicky nevhodné osoby. Farráři, také političtí opozičníci, příslušníci československého zahraničního odboje. Já přeci býval před únorrem 1948 předseda ČSNS, představ si, Hansi, byli jsme tam skorro všichni funkcionáři z téhlecté politické strany, alespoň urřčitě všichni odsud, od nás, ze severru, všichni, co jsem je já tenkrát znal... Farráři nám vyprávěli, že prrej každá historrická rrevoluce v dějinách lidstva požírrala časem svoje vlastní aktéry, žrrala svoje děti!“

Nic neví, mysl si s úžasem Vorreiber. Cvajmál vůbec ani netuší, že ho do lágru poslal jejich společný dětský kamarád Kamil, jen kvůli nezřízené touze vlastnit a užívat nejkrásnější vilku ve Smržově.

„Po roce, nebo tak nějak, inscenovali soudruzí bachaři vzpourru, aby nás potom mohli za něco jako prrávoplatně

soudit a odsoudit, já dostal hrrozivej flastrr, plných patnáct járrů! Trransportovali nás potom jako nějakou zvěř až do Jáchymova, rrubat tam pro Rrusáky urran! V Jáchymově makaly tři grrupy vězňů, my, to jako političtí, potom oprravdoví krriminalníci, a teď se podrřžl, byli tam s náma němečtí váleční zločinci!“

„Cože?“

„No slyšíš docela dobře! Bydleli jsme na jedné cimřře i s několika bejvalejma gestapákama, esesákama i důstojníka-ma wehrrmachtu! Oprravdu! Němci si navzájem vzorně pomáhali, drřželi se stále pohrrmadě v jednom chumlu – při sobě jak sborr prraštěnejch buzerrantů, dokonce ti krretění stále dodrřžovali hodnostní suborrřdinaci... Nebon-zovali ale vůbec na nikoho a celkově hodně zkusili nejen od oprravdickejch českejch krriminalníků, ale také od nás, od politickejch. Ti skopčáci nám stále dokola vysvětlovali a objasňovali, že oni prry nejsou žádní krriminalní zločinci! Škoda, že tam nebyl s námi taky ten největší nácek ze Smrřžova – Otto Kahn, tak rrád bych prrávě tomuhle fašounovi rrozbil tu jeho rroztlemenou drřžku!“

„Otto Kahn byl tady.“

„Kde tady?“

„Ve Smržově.“

„Děláš si ze mě srrandu? Kdy tady byl?“

„Je to tak asi dva měsíce. Možná i tři. Bylo to někdy letos na jaře. Už si to přesně nepamatuju.“

„Tys ho nenechal zatknout, Hansi? Tu..., toho..., tu... zrrůdnou nacistickou kůrrvu?“

„Ne. Já nejsem ničí soudce.“

„No počkej! Khan byl přece vůbec největší nacistické zvířře u nás, na celém Jablonecku, od svého mládí nejbližší kamarrád Konrráda Henleina, celý svůj život přece brrojil

průti vzniku Československa, byl také zakladatelem SdP, vždy usiloval o změnu poměrů, potom byl vrcholným funkcionářem říšské NSDAP! To tady ve Smrřově byl Otto Kahn na návštěvě ilegálně? V nějakém konspirativním přelvu? On se tu skrýval? Byl tady tajně?“

„Ne. Byl tady pod svým pravým jménem. Přijel posledním modelem mercedesu, s rakouskou SPZ, zaparkoval přímo na parkovišti před smrřovským MNV a prošel potom se mnou pěšky celé město. Šel jsem s ním, on před tím telefonoval, že přijede do Smrřova.“

„To je tedy, kůrva, to je, Hansi, až k nevíře!“

„Prohlédl si celou fabriku, oškřbal se silně nad rudou hvězdou a současným nápisem na bráně: Sklárna Smrřov, národní podnik. Ihned taky kritizoval binec na fabrickém dvoře, padající omítka na továrních budovách... Neopomněl mi vcelku po právu vpálit, že úplně všechny mašiny kupoval ještě on sám už před válkou. Potom si ještě odplivl u rodinné vily, když viděl její dvě polorozpadlé věžičky a přímo do novogotického průčelí vsazená, halabala dozděná, suříkem přetřená plechová typizovaná futra od emailovo-papundeklových dveří normalizované šíře 80 centimetrů. To je asi veledílo nějakého pravého zednického mistra..., mistra umělce! Smál se tomu hodně zahořkle. Pak se rozplakal na hřbitově, když viděl devastaci všech německých hrobů. Postřehl okamžitě, že jejich rodinnou hrobku navštívil zřejmě jakýsi hodně morbidní poberta, který dokázal posunout a rozlomit několikátunovou desku z leštěné žuly o tloušťce nejméně 20 centimetrů, aby se dostal ke kostem Ottových rodičů a prarodičů, spíše však jen k jejich šperkům, prstenům a zlatým zubům...“

„Prroč jsi jeho přítomnost ve Smrřově neoznámil na SNB?“

„Jsem si naprosto jistý, že Otto Kahn byl v ČSR legálně. Je to Rakušan, pochop to, uvědom si, Kódl, že s občanem cizího státu stejně nikdo nic dělat nemůže. Otto Kahn určitě dobře věděl, že se mu tady nemůže nic stát. Byli jsme předem domluveni, že si spolu zajdeme na oběd. Představ si, Kódl, že Ottovi nebyl ani ten náš starý smrřovský Gasthaus Vaterland na náměstí Míru, tedy nyní Slávia, dost dobrý, aby se tam najedl. Nechtěl tam. Naložil mě do svého nablýskaného mercedesu a odvezl mě až do libereckého Grandu! Tam se mu všichni ukláněli: pane Kahn sem, pane Kahn tam. Z toho mi bylo jasné, že se zapsal pod svým pravým příjmením. Otto na všechny strany rozdával úsměvy a neskrblil ani mincemi šilinků, ty si musel asi před cestou rozměnit a předem si je k tomu účelu nachystat, měl jich totiž plnou kapsu.“

V Grandu nám všechno servírovali na stříbře; žádní další hosté v té předražené snobárně už nebyli, seděli jsme s Ottou Kahnem úplně sami. Já byl přejedený už po předkrmu a polévce s houskou, ale Otto poroučel jídlo za jídlem.“

„To se nám tu ten starrej fašoun aspoň pěkně vykrmil...“

„No jó, má už hodně statnou postavu, ale vypadá velice udržovaně, je dokonale oblečen a vyhlíží moc spokojeně... Inu, vypadá nepochybně blahobytně – a chová se naprosto bohorovně.“

„Kolik ho ta opulentní žranice v Grandu vůbec stála peněz?“

„To opravdu nevím, poručil to celé připsat na hotelový účet. Jenom stále dokola rozdával všem číšníkům ty svoje šilinkové mince! Za každé prd! Ti si ty drobáky od něj s velikou radostí brali a klaněli se mu opravdu jako nějakému feudálnímu pánovi.“

Cvajmál se pokusil napít lipového čaje, ruka se mu však cestou roztrásla tak silně, že aromatický nápoj přetékal kas-

kádovitě na široký plochý talíř, prozíravě nachystaný jeho dcerou.

„Zajímalo mě, jak to bylo tenkrát s Rudínkovým vyloučením z Hitlerjugend na té župní slavnosti konané na Pasekách. Představ si to, Kódl. Otto Kahn se tomu s chutí zasmál. Prý tenkrát nějaký byrokratický vůl zjistil v centrální evidenci župy, že náš Rudínek je české národnosti. Prostě taková administrativní chyba. Někjaký vysoký papaláš pak prohlásil, že to je sabotáž říšského úsilí, a učitele, který měl Rudínkovu přihlášku do Hitlerjugend na starosti, chtěl ihned poslat na východní frontu. Naštěstí se to doneslo až ke Kahnovi, který s tím učitelem ve Smržově promluvil. Zjistil, že ten loyální pablůl pouze předpokládal, že všechny děti ve škole jsou Němci. Předvyplnil tedy jejich doklady sám. Aby Kahn toho snaživého vola zachránil před východní frontou, navrhl Rudínkovo exemplární vyloučení přímo na té slavnosti konané na Pasekách. Báł se ale, že tam náš Rudínek ztropí nějakou nevhodnou scénu. Instruoval tedy starého policejního dobráka Wildu Voghtse a ten Rudínkovi předem domluvil, ať drží jazyk za zubama.“

Cvajmál se stále pokoušel napít čaje, ale nebyl toho schopen. Vorreiber tedy povstal a podržel mu hrnek u úst.

„Tak to vidíš..., já už v rruce neudrřím ani ten posrřaný hrrníček čaje...“

„Přal jsem se potom Kahna na tajemství indických benglů! A víš, co mi řekl? Že prý on, Rakušan, nebude podporovat náš československý komunistický průmysl!“

„Tím spíš jsi ho měl, Hansi, někomu udat. Větší fašistická bestie tady v celém okolí nebyla. Uvědom si, že prřávě on a jemu podobní nastolili ve dvacátých a třřicátých letech německý fašismus. Oni přřeci stáli už u samotné kolébky Hitlerrova nacizmu, později rozpoutali druhou světovou válku,

mají na svědomí nelidské vyhlazování Židů a vůbec všech osob jinak smýšlejících. Kahn a podobní mají na rukách desítky milionů lidských životů...“

„Překvapuje mě, Kódl, že PRÁVĚ TY voláš tak hlasitě po další krvi. Že právě ty toužíš tak strašně a silně po nějaké kolektivní pomstě a odplatě všem Němcům. Seděl jsi přece sám jedenáct let v komunistickém kriminále. Sám jsi bručel v báni asi opravdu jenom proto, že jsi tak příliš miloval dámská přirození všech myslitelných tvarů, velikostí, barev, líbeznych vůní a lahodných chutí, a úplně náhodou měl také – tedy tak trochu – jiné politické přesvědčení, než zrovna silou a mocí razila vítězná KSČ. Přesto voláš po krvavé vendetě všem Němcům!“

„To ale nejde porrovnávat, Hansi, to jsi tedy úplně vedle! To se strašně pleteš.“

„Sledoval jsi norimberský proces? Já ano. Velice bedlivě. To byl úplný výsměch právu, prokazující, že žádný adekvátní trest vlastně neexistuje. Mezinárodní tribunál s válečnými zločinci! Nikdo z obviněných tam nic nevěděł, na nic si již bohužel nevzpomínal, každý pouze plnil rozkazy nadřřzených, choval se vždy v mezích tehdy platných zákonů, měl své mladické ideály, ach, ty hřřichy nerozumného mládí...“

Odsoudit lze pouze někoho, kdo například ukradne v krámě housku a všichni ho při tom uvidí. Na rozsudek nad státní politikou je ale každý soud krátký. Soud může snad odsoudit nějakého maniaka, který utloukl vězně holí, ale zase jen v případě, že to přežije dostatek vězňů, kteří by jeho zločin mohli dosvědčit. Takového obviněného potom soud pošle do fešného blázince, jeho čin prohlásí za politování hodný exces, za výstřelek pomatence. My všichni jsme přece SLUŠNÍ LIDÉ. Já sám jsem nositelem dvou vyznamenání wehrmachtu, ale i dvou státních vyznamenání československých.

No ale na rovině etické, chceš-li morální, by vlastně měli být potrestáni všichni Rakušané a Němci. Oni přece dobře věděli, jak je ve třicátých letech zacházeno s každým, kdo je jen trošku odlišného názoru. Potrestání by museli být také úplně všichni Češi. Kdopak to tak příčinlivě makal ve prospěch Říše celých šest let? Kdopak to asi hajloval na přeplněném Václaváku? Ztrestat bys, Kódl, musel spravedlivě také všechny lidi v SSSR, protože se nezastavili po vyhnání německého agresora ze svojí velké země, ale pokračovali rozšafně a zesela dál až za polovinu Evropy, aby tam později, jen tak mimochodem, zavedli svoje sovětské pořádky.

Všichni věřící nesou odpovědnost za to, že jejich církve žehnaly zbraním válčících stran. Tvému těžkému trestu by ale, Kódl, nesměla uniknout ani celá Amerika. Nejen proto, že do válečného konfliktu vstoupila přesně v momentě, kdy už bylo o výsledku dávno rozhodnuto, ale hlavně proto, že na poválečných nápravách si namastila kapsu tak, že z toho profituje až do dneška, kdy už také dávno vnucuje celému světu svoji prachubohou pseudokulturu... Tak je to!“

„To už ale hodně přeháníš, Hansi!“

„Ale ne, ani trochu nepřeháním. Německé válečné zločiny by přece měla soudit rakouská a německá justice. Ale jak, když neexistují jiné soudy než ty, které se podílely na budování a udržování hitlerovské totality? Asi teď namítneš, že někteří starší soudci by tedy měli být vyměněni... Ale kým mají být vyměněni? Když tam přijdou mladší soudci, můžeš vzít jed na to, že jsou to děti z té nejprivilegovanější společenské vrstvy třicátých a čtyřicátých let. No a kdo to tedy je? Kdo jiný mohl tenkrát držet svoje dětičky na vysokých školách?“

A rasismus? Přeptej se jakéhokoliv Rakušana nebo Němce, zda se cítí být schopnějším, inteligentnějším, slušnějším,

prostě celkově kvalitnějším jedincem, než je kdokoliv jiný, zeptej se ho, co si DOOPRAVDY vlastně myslí o té podradné chamradi a sebrance z východu.“

„Nechej to už bejt, Hansi. Pověz mi rraději..., pověz mi, jak se daří tobě?“

„Já jsem spokojen. Mám práci, která mě baví, dělám foukače skla, tak jako za mlada. Je mi osumapadesát a za dva roky půjdu do penze. Těším se na důchod. Těším se, že s Aničkou přebudujeme celou naši zahrádku. Máme veliké plány na postupnou přeměnu skalky a záhonů. Chceme si pořídit několik králíků a snad i nějakou tu slepičku. Koupíme a zasaďme ovocné stromky... Moje čtyři děti žijí se svými rodinami samostatně. My je občas navštěvujeme.“

Vorreiber se musel v duchu usmát, protože si náhle uvědomil, že má dost možná ještě i páté dítě, o kterém neví ale vůbec nic, snad jenom to, že mu může být něco kolem patnácti let a žije kdesi na Ukrajině.

„Dvě z mých dětí mají dokončenou vysokou školu. Jsem dědečkem, Kódl, mám šest vnoučat a sedmé je na cestě. Mám se dobře, žiji si opravdu spokojeně, co jiného bych si, no řekni mi, Kódl, co bych si mohl od života víc přát?“

Rejstřík a typové charakteristiky
aktérů osudového scénária
Vorreiber.

Jan Vorreiber

Pracovitý německý muž. Otec čtyř dětí.

Anna Vorreiberová

Jeho manželka. Růžolící kyprá matrána z Moravy.

Rudy Vorreiber (Rudínek)

Jejich nejmladší syn. Sympatický nezbeda – zrzek s pihatým nosem.

Adolf Hitler

Říšský kancléř (1933 – 1945). Charismatický velkoněmecký rétor a vůdce germánských šiků.

Karel Kroupa (Cvajmál)

Bodry nemrava, odvážný český vlastenec, chasník.

Kamil Bárta

Přestrašeně úzkostlivý funkcionář KSČ, plnící horlivě (ku svému prospěchu) všechny pokyny, předané mu shora.

František Šafr

Ve scénáriu vůbec neúčinkuje, ale bohatě se tam o něm hovoří; ergo – hrdina českého odboje.

Otto Kahn

Smržovský továrník. Nacista až do morku kostí. Zasloužilý funkcionář NSDAP.

Busta vůdcova

Monumentální, zdařilé a umělecky sošné poprsí Hitlerovo.

Konrád Henlein

Zakladatel Sudetoněmecké strany (SdP) v ČSR. Říšský místodržitel župy Sudety od roku 1939 do roku 1945, kdy spáchal sebevraždu.

Herbert Katchena (Bertík)

Vídeňák. Milovník dobrého jídla, kvalitního moku a jakostní kuřby.

Egmont Binderstahl

Starší šikovatel wehrmachtu. Nositel zdobně navoskovaného kníru a festovně utažené šněrovačky.

Paul Maria von Lebkuchen

Vzdělaný a inteligentní aristokrat, rodem pruský junker, velitel jednotky wehrmachtu.

Friedrich I. Barbarossa

Rudovousý rytíř, král německý, italský, císař římský a účastník III. křížové výpravy do Svaté země.

Josef Vissarionovič Stalin

Vlastním jménem Džugašvili, revoluční přezdívkou Koba, původní profesí gangster. Po smrti Vladimíra Iljiče Lenina (Uljanova) vedoucí představitel Sovětského svazu, rovněž listivý generalissimus a Rudé armády vrchní ataman.

Wilhelm Voghts

Dlouholetý velitel policie města Smržov.

Žofie Biermannová

Nájemkyně hostince U Anduly v Olešné. Těž pořadatelka konspirativních mejdanů na „Žofině“.

Koníček Dědula

Přestárlý válečný kůň, droboučký, prošedivělý, se silně svrašťelou postavou, obrovský však svým duchem a nepřebornými zkušenostmi.

Lodowik Alexander Sláčik

Bizarní hrdina 1. čs. armádního sboru Ludvíka Svobody v SSSR.

Kurt Schlessinghammer

Německý starosta města Smržov, do fraku oděný, s nezbytným cylindrem v ruce.

Genadij Vasiljevič Samochvalov

Generál Rudé armády a velitel sovětské posádky dislokované ve Smržově v letech 1945–1946.

Arpád Likatschka

Konjunkturální hochštapler, cíleně profitující za všech režimů.

Jaroušek

Úplně malinkatý prvňáček, který hodil kamenem.

P O Z N Á M K A

Ve své páté knize se Jiří Odvárka drží autorské metody, která je pro něj typická už od debutu v roce 2002: na podloží historických reálií, prezentovaných v kompozici knihy často ve formě písemných i fotografických dokumentů, tká osudy lidí, na něž se doba, ve které žijí, ironicky ušklíbá a zhusta je častuje svými kaprici.

Životní příběh jednoho z těchto nepatetických hrdinů Hanse Vorreibera nám autor přibližuje optikou filmového střihu – od videoklipů až po flashe, kde posouvá děj vpřed jen krátkými, ostrými záblesky. V kaleidoskopu těchto záběrů se objevují i zřetelně vykreslené postavy, ale bodový reflektor autorovy imaginace se pevně drží protagonisty. A je to postava věru nejednoznačná: přátelsky vychází jak s ortodoxním nacistou Kahnem, tak s komunistou Bártou, jenž je nakonec schopen napsat ze závisti udání na svého přítele z dětství Kroupu... A přesto v klíčových chvílích svého života dokáže Vorreiber odmítnout výhody, které mu nabídnou chvíle historických zlomů výměnou za něco tak nepodstatného, jako je – konzistentní morální životní postoj.

A v tomhle já osobně vidím hlavní poslání a smysl pátého Odvárkova opusu, i když pochopitelně nelze přehlédnout autorovu snahu přispět k osvětlování spletitých česko-německých vztahů ve třech ideově nejdůležitějších dialogích knihy (Vorreiber – Kroupa, 1938; Vorreiber – Kahn, 1940; Vorreiber – Kroupa, 1960): možná by na světě bylo méně konfliktů a méně běd, kdyby přátelé z dětství nevstupovali do politických stran, ale zůstali členy onoho jediného spolku, do něž kdy Hans Vorreiber (Honza Obrtlík) vstoupil. Spolku, kde jsou možná „jenom pivní strejcové“, ale rozhodně si dokáží vzájemně pomoci, když jim hoří střecha nad hlavou.

Mgr. Ondřej Pfeffer

Jiří Odvárka

Vorreiber

Osudové scénáριο vojáka wehrmachtu

Obálka, ilustrace a grafická úprava Milan Sládek.
Redakce textu a závěrečná poznámka Ondřej Pfeffer.

Vytiskla Tiskárna JDS,
Praha 10, U Pekáren 1
V roce 2004
vydalo nakladatelství PRIMUS,
Praha 1, Věžeňská 7,
jako svou 177. publikaci.
Vydání první.

ISBN 80-86207-62-5

Dramatický příběh německé dívky, která přežila celou válku v Berlíně. Zde se ještě neploetá provdala v květnu 1945 za totálně nasazeného českého hochštaplera z Prahy a společně se svým novomanželem se odstěhovala do českého pohraničí – Sudet – v době, kdy byl teprve připravován odsun německého obyvatelstva.

Vydání první v roce 2002, 156 stran.

Autor, bývalý dlouholetý zaměstnanec IPB, se vrací do počátečního období prudké expanze (boomu) IPB banky na našem finančním trhu. Publikace má dvě vypravěčské roviny: první tvoří nekrácené novinové články z Lidové demokracie, Svobodného slova, Tvorby, Telegrafu, Ekonomu, Rudého práva, Lidových novin, Hospodářských novin a MF Dnes. Druhou vypravěčskou rovinu tvoří autenticky podaný příběh zaměstnanců IPB. Oba pohledy se v knize ve shodných časových úsecích prolínají, takže čtenáři mají možnost sledovat současné měnící se vnější pohled (novinářský) na rychlý rozvoj IPB i vnitřní mikrosvět pracovníků tohoto peněžního domu.

Vydání první v roce 2002, 178 stran.

Příběhy reálných postav obyčejných lidí z roku 1914, 1917, 1944, 1947, 1963, 1969, 1973, 1982, 1987 a 2002. V zahuštěné a koncentrované podobě se kniha zabývá především rozličnými formami absurdit naší nedávné historie.

Vydání první v roce 2003, 216 stránek.

NAKLADATELSTVÍ PRIMUS NA INTERNETU

Kompletní nabídku Nakladatelství Primus najdete
na internetových stránkách www.primus.cz

A NEJEN TO:

Na této adrese máte možnost navštívit
naše
INTERNETOVÉ KNIHKUPECTVÍ
a vybírat v klidu a pohodlí domova.

Autentické vyprávění leadra břevnovské skupiny The Undertakers o počátcích big beato v této pražské čtvrti v dobách před vznikem legendárních Plastic People of the Universe.
Vydání první v roce 2003, 185 stran.

